

7030

WANDELINGEN,
TOGTEN EN REIZEN,

NAAR EN DOOR

ONDERSCHEIDENE DEELEN

D E R

W E R E L D.

WANDLINGEN
TOGTEN EN REIZEN

NAAR EN DOOR

ONDERSCHEIDENE DEELDEN

DER

W E R K V A N

WANDELINGEN,
TOGTEN EN REIZEN,
NAAR EN DOOR
ONDSCHIEDENE DEELEN
DER WERELD.

Naar het Hoogduitsch.

MET PLATEN.

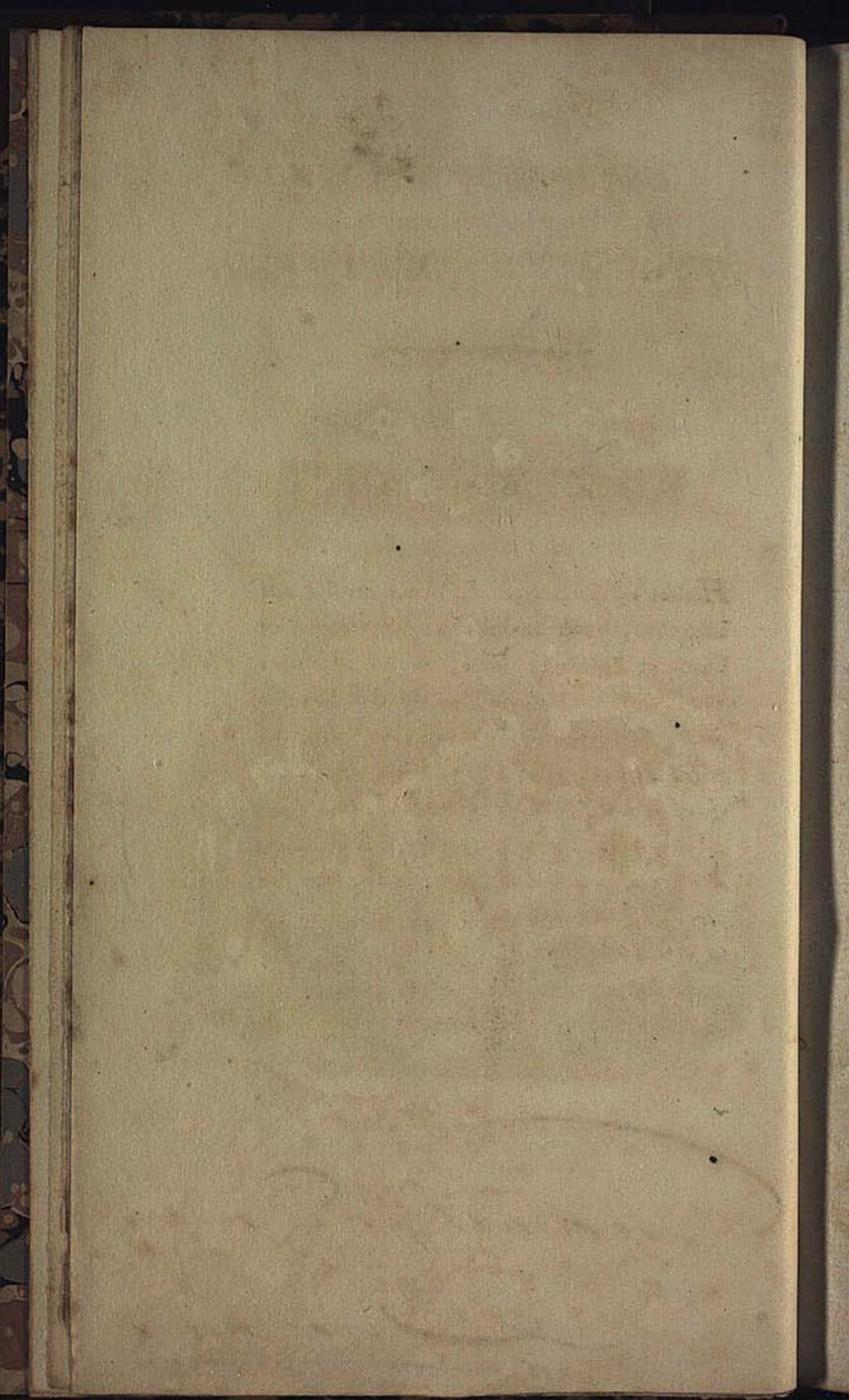

Bla. 93.

Van H. Meydam fecit

1253
Te AMSTERDAM, bij
J. C. VAN KESTEREN.
MDCCCXXV.

*se draagt ter Drukkerij
van
De uitgever*

VOORBERIGT.

Hadden wij het genoeg dat de verzameling van belangrijke, onderhoudende en wetenswaardige Land- en Zeereizen, welke, in het afgeloopen jaar, door ons vertaald, en bij den Drukker dezes, uitgegeven is, met graagte, door het geëerd Publiek, gelezen werd, zoo hopen wij thans geen minder lot aan dit bundeltje te beurt te zien vallen, daar het, hoewel onder eenen anderen titel uitkomende, niets anders dan een vervolg op het voorgaande is; en vinden wij ons in deze verwachting niet te leur gesteld, dan zullen wij een derde Stukje, van gelijke dikte, en op dezelfde wijze uitgevoerd, op dit laten volgen.

Wij

Wij hebben geoordeeld deze drie Stukjes niet onder denzelfden titel te moeten uitgeven, om den lezer niet te verplichten, ter completering van dit Werk, allen aan te koopen, maar des verkiezende, zich een of meer derzelven, naar goedvinden aan te schaffen.

Men vermake zich bij het lezen dezer Wandelingen, Togten en Reizen; men beklage de ongelukkigen, welke men daarin zal aantreffen, en men verheuge zich met hen, welke men in deze verzamelingen zal vergezellen op derzelver lustwandelingen. Met één woord, men vinde bij de lezing van dit boek al die genoegens, welke wij bij het vertalen van hetzelfde hebben mogen smaken.

Beverwijk,

1. Februarij, 1825.

J. DE Q...

I N H O U D.

- REIS VAN EENIGE CHRISTEN SLAVEN,
DOOR HET RIJK VAN MAROKKO,
NAAR EUROPA Blz. 1.
- REIS VAN VENETIE NAAR ROME . — 37.
- REIS VAN ROME, DOOR SICILIE,
NAAR DEN BERG ETNA . . . — 72.
- REIS VAN CADIX NAAR MONTE VIDEO,
RIO JANEIRO, EN DE GOUD- EN
DIAMANT-DISTRIKTEN IN DE BIN-
NENLANDEN VAN BRASILIE . . — 107.

REIS

VIII I N H O U D.

REIS NAAR GRIEKENLAND, VOOR DEN
TEGENWOORDIGEN VOLKS-OPSTAND
ALDAAR Blz. 140.

REIS VAN PARIJS NAAR ALEXANDRIA. — 175.

REIS VAN ALEXANDRIA, NAAR RO-
SETTA EN CAIRO — 203.

REIS VAN EENEN DUITSCHEN OFFI-
CIER, UIT DE RUSSISCHE KRIJGS-
GEVANGENSCHAP, ZICH NAAR ZIJN
VADERLAND BEGEVENDE . . . — 232.

REIS

R E I S

VAN EENIGE

CHRISTEN SLAVEN,

DOOR DE WOESTIJN VAN *SAHARA*, EN
DOOR HET RIJK VAN *MAROKKO*,
NAAR *EUROPA*.

Een Noord-Amerikaansch scheeps-kapitein, genaamd RILEY, had het ongeluk gehad van in de nabijheid der witte Kaap, aan de westkust van *Afrika*, schipbreuk te lijden, en met zijn volk, door de Arabieren, gevangen genomen te worden. Zes van deze ongelukkigen werden van de overigen afgescheiden, doch de kapitein en vier andere scheepelingen hadden het geluk, dat zij door eenen Arabischen slaven-koopman werden gekocht, die hun beloofde dat hij hen, tegen een aanzienlijk losgeld, hetwelk hem te *Mogador* moest worden

A

be-

betaald, aan hun vaderland zoude terug geven. SIDI HAMET, zoodanig was de naam van dezen koopman, was een goedhartig Arabier, doch zijn broeder SEÏD, die hem vergezelden, scheen een gansch ander karakter te hebben.

Op den 30sten September 1815 namen zij, met hunne kameelen, de reis aan. Deze dieren, die wel gevoederd en gedrenkt waren, stapten, met derzelver lange pooten, zoo snel voort, dat de voetgangers zich verplicht vonden te loopen, wanneer zij de kameelen wilden bijhouden.

Weldra ontmoetten zij eene horde reizende Arabieren, die eene groote menigte kameelen bij zich hadden, en onze reizigers noodigden om in hun midden te overnachten. Deze gastvrije wenk werd terstond opgevolgd, en men naderde de tenten. De gevangenen hadden, op dezen dag, veertien uren, meestal loopende, en zonder spijs of drank te hebben gebruikt, afgelegd; doch in weerwil van hunne vermoeidheid, moesten zij nog rijzen en andere brandstoffen bijeenzoeken om een vuur te kunnen maken, en eerst des avonds om elf ure werd hun, door hunnen meester, eenig vleesch toegereikt, hetwelk in vijf zeer kleine stukjes was afgedeeld, en daarop volgde, tegen hunne verwachting, een groote pot vol van kameelmelk en water, waaraan zij zich niet weinig te goed deden.

Den volgenden morgen zetteden zij hunne reis in eene noordoostelijke rigting voort, doch nu geraakten de Arabieren in geene kleine ongerustheid, want

want zij liepen gevaar om van den regten weg af te dwalen. Nergens vonden zij eenig spoor van kameelen, hetwelk men anders zoude hebben kunnen volgen. Dikwijls stonden zij stil, en dan zagen zij rond, doch te vergeefs, zij moesten zich alleen naar den stand der sterren, en naar den wind, regelen. Verderop ontmoetten zij tot hun geluk eenen hoop andere Arabieren, die versch water met hunne kameelen hadden gehaald, en deze namen hen mede naar hun leger, waar zij goed behandeld en welgevoed werden. Den volgenden dag reisden zij, in dit nieuwe gezelschap, een goed eindwegs voort, doch zagen zich eindelijk genoodzaakt om zich van hetzelfde af te scheiden.

En nu kwamen zij in eene verschrikkelijke zandwoestijn; kleine op een gestovene en brandendheete zandheuveld, waarin zij bij elken voetstap inzakten, bedekten hier den grond overal, en de gloed van het, door de zonnestralen verschroeide, zand noodzaakte thans de voetgangers om derzelver kameelen te beklimmen, en nu, op den rug dezer dieren gezeten, zagen zij, zoo ver als hun gezigt reikte, niets anders dan ontelbare, hoog op elkander gestapelde zandheuveld. Niet lang daarna bevonden zij zich in het midden van dezelve. Zij werden door eenen hevigen schrik bevangen op het zien van deze zandwoestijn, en bij het beschouwen dezer zandheuveld, die, even eens als op elkander gewaaide sneeuw, op sommige plaatsen wel tot honderd voet hoog op elkander gestapeld

lagen, en het kleine hoopje reizigers onder zich dreigden te begraven. Zoo ver als het oog reiken kon, was er voor hun niets anders te zien; nergens vonden zij eenig pad, dat hen uit zulk een gevaarlijk doolhof zoude hebben kunnen redden, en de verkoelende pasfaat-wind, over welke zij zich te voren zoo zeer verheugd hadden, dewijl deze de hette van den dag matigde, werd nu hun ergste vijand, dewijl hij niet alleen de gloeiende hette scheen te vermeederen, doch zeer dikwerf het zand opnam, in de hoogte verhief, en dan daarmede onze reiziger in zulk eene dikke zandwolk hulde, dat zij elkander niet zien konden, waarbij dan nog hun gelaat en hunne handen op eene vreesfelijke wijze door het voortgefluwde zand werden opengereten, en zij dan nog dikwijls de grootste moeite hadden om verder voorwaarts te komen.

Evenwel bereikten zij, tegen den avond, eene plaats, welke met eenige struiken bewassen was, waaraan de hongerige kameelen een goed voedsel vonden, hier bragten zij den nacht door en nuttigden daar het overschot van een reeds vroeger geslacht schaaap. — Met het aanbreken van den dag wilden zij verder reizen, doch daar een der gevangenen eenen ouden en hinkenden kameel, dien hij moest berijden, losmaakte, zonder er veel acht op te geven, ontliep hem het dier, en snelde naar het zuiden, waarin hij door twee andere kameelen gevolgd werd. Kapitein RILEY reed deze kameelen met den
zij-

zijnen na, om dezelve, zoo mogelijk weder meester te worden, doch dit dier scheen de vlugtelingen te willen begunstigen, en trachtte zijnen ruiters in het voetsand te werpen, sprong met hem voort, maakte allerlei wendingen, en poogde hem zelfs in de voeten te bijten, doch met dat al bleef kapitein RILEY op zijnen kameel zitten. Inmiddels was de Arabischen koopman zelf de weggeloopene kameelen nagesield, haalde dezelve in, en bragt hen gelukkig weder terug. De onvoorzigtige, welke de eerste kameel had laten ontloopen, werd onbarmhartig geslagen, en daar zij meenden dat hij het voorbedachtelijk had gedaan, noemden zij hem in het vervolg niet anders dan de kwade schelm.

Nu werd evenwel de reis voortgezet, doch het land werd niet beter, en te vergeefs zochten zij overal naar eene of andere plant, want geen gewas, geen struikje hoegenaamd, kondigde hun het einde van deze verschrikkelijke zandwoestijn aan. De voorraad van water verminderde zeer sterk, en het voedsel begon hun ook te ontbreken. Op deze wijze verliep er weder een dag en een nacht, en geen menschelijk wezen ontmoette hen.

Deze volgenden dag ontdekten zij in de verte twee zwaargeladene kameelen, bij welke geen geleider was. De Arabieren klommen terstond af, en deden versch kruid op de pan van hunne geweren. Twee van dezelve seïd en ABDALLAH, maakten zich meesters van deze dieren, en onder een diep stilzwijgen dreven zij die met zich voort.

SIDI HAMET ging met het geladen geweer, en met eenen gespannen haan overal naar den eigenaar van deze kameelen zoeken, en vond hem eindelijk op het zand liggende slapen. Hij sloop, zoo stil mogelijk, naar hem toe, nam eenen zak, die bij hem lag, op, en verwijderde zich snel met denzelfden. Ondertusfchen hadden SEID EN ABDALLAH de geladene kameelen doen nederknielen, en men opende eenen der zakken, waarmede zij beladen waren, waarin men gerst vond, het eerste graan om brood van te bakken, dat onze gevangenen in *Afrika* zagen. SIDI HAMET schuddede terstond een gedeelte daarvan, in zijnen zak, over, bond nu den zak weder toe, en liet den kameel aan zich zelve over.

Nu onderzocht men ook den inhoud van den zak, dien hij den slapenden Arabier ontnomen had, en men vond daarin gerstemeel en andere kleinigheden. Deze ontdekking veroorzaakte bij allen eene zeer groote vreugde, en onmiddellijk werd daarvan een gedeelte in eenen schotel gestort, met water gemengd, en ongekookt, ongebakken, en zonder zout, met graagte genuttigd, het was eene kostelijke en smakelijke soep voor uitgehongerde magen.

Naauwelijks waren zij een kwartier uurs verder gegaan, of zij zagen den bestolen Arabier komen aanloopen zoo hard als hij kon. Toen hij naderde, hielden zij hunne geweren in gereedheid, hoezeer deze man geene andere wapenen dan eene fabel

bel had. Zoodra als hij zich kon doen hooren, riep hij God tot getuigen, dat hij een gedeelte van zijn eigendom miste, en dat hij zich verzekerd hield, dat zij hem, hunnen broeder, die liever zoude willen sterven, dan iets kwaads doen, beroofd hadden. „Gij hebt vuurwapenen,” vervolgde hij; „en gij kunt mij dooden, doch de God „der regtvaardigheid, die de onschuld beschermt, „is mijn schild, en ik vrees dus niets.” Nu gaf SIDI HAMET, aan allen, bevel om af te stijgen, en gelastte den vreemdeling om zijne sabel op te steken. „Is het vrede?” vroeg deze. „Vrede!” antwoordde SIDI HAMET, en nu begroetten zij elkander met de gewone woorden, schuddeden elkander, hartelijk de hand, en zetteden zich bij elkander op de aarde neder. Na eenen geruimen tijd met elkander te hebben gesproken, moest alles, en zelfs den meelzak, worden terug gegeven, en een gemeenschappelijk gebed maakte nu een einde aan alles. — Op zulk eene wonderlijke wijze gaat hier bij dit volk, de roofzucht, met den Godsdienst, en met een zeker gevoel van eer, gepaard.

Des avonds werd den Arabieren, die hunnen weg zoo stil mogelijk vervolgden, door het hooren van eenige menschenstemmen, eene groote vrees aangejaagd. Zeer omzigtig, en in de grootste stilte; moesten de slaven den steilen kant van eenen hollen weg, welke zij aan hunne zijde hadden, afklauteren. Op den bodem van deze kloof, die waarschijnlijk de bedding was van eenen droogen

vloed, vonden zij zeer veel gewas en struiken, welke hier en daar wel vijftien voet hoog gewasfen waren, en waaraan de kameelen zich met graagte verzadigden. De Arabieren onderzochten hunne schietgeweren, begaven zich naar het laagste gedeelte van de kloof, en van daar beklommen zij eenen zandheuvel, waar zij een verschrikkelijk gefchreeuw en gehuil aanhieven. Met eene misleidende gelijkenis, bootsten zij het brullen van leeuwen en tijgers na, waarbij zij ook het verschrikkelijk en doordringend fchreeuwen van Hienas, op eene zeer natuurlijke wijze namaakte. Vervolgens gingen zij overal rond, zochten naar menschelijke voetstappen, in het zand, en spoorden alles na. De voorzigtigheid was de drijfveer van al deze kunstgrepen; zij wilden, wanneer er zich hier of daar vijanden, in eene hinderlaag, ophielden, dezelve daaruit doen komen, opdat zij zouden kunnen zien met wien zij te doen hadden. Doch er was geen vijand te zien, maar eene oude vriendelijke vrouw, die op eenigen afstand hare kameelen hoedde, kwam te voorschijn, zij vroeg of de vreemdelingen ook hongerig waren, en zond eenen van hare knapen weg, die vrij spoedig terug kwam met eenige beenderen en de gekookte ingewanden van een fchaap. Wat de Arabieren niet aten, kregen de flaven, die alles als met eenen hondshonger verflonden. Met zeer veel goedheid gaf de oude vrouw hun nog eenige zure melk met water, hetgeen in *Arabië* geen gering geschenk is.

Den

Den volgenden dag reisden zij veertig Engelsche mijlen, zonder eten of drinken, voort. In den achttermiddag ontdekten zij, tot hunne groote blijdschap het spoor van eenige kameelen en, door honger en dorst gefolterd, volgden zij dat spoor met den grootsten spoed. Eindelijk kwamen zij in eene lage vlakte. Eene groote kudde schapen en geiten knaagde daar aan eene soort van bruinachtig mos, dat daar groeide. Men begroette elkander, volgens de gewoonte van het land, en daarop volgde de uitnoodiging om in elkanders gezelschap den nacht door te brengen. Deze uitnoodiging werd aangenomen, en nu reden de Arabieren, in eenen vollen draf, op de tenten aan, die, omtrent twintig in getal, naast een boschje van dorenachtige boomen stonden. Terstond maakte men toebereidselen tot het avondmaal. De Arabieren kochten en slachtten in denzelfden oogenblik eenen jongen bok; die zeer korten tijd daarna geheel en al was genuttigd. Den slaven werden de ingewanden toegeworpen, welke zij, door den honger afgemarteld, genoegzaam raauw verslonden. Een weinig daarna bragten hun hunne gastheeren ook nog eene soort van podding, waarover men een weinig dikke melk had gegoten. Dit was een kostelijk onthaal, en het smakelijkste dat zij gedurende hun verblijf in *Arabië* hadden genoten.

Den volgenden morgen vervolgden zij hunne reis, tegen den avond kwamen zij aan eenige zoute bronnen, waarbij zich eenige Arabieren, met hunne

kameelen, gelegerd hadden. De slaven waren door den vermoeijenden marsch zoodanig afgemat, dat SIDI HAMET en ABDALLAH zelf de moeite namen om de kameelen te drenken. Terwijl zij daarmede bezig waren, kwam een der vreemde Arabieren, welke den gevangenen hunne drinkvaten wilde afnemen, om zijne lastdieren daarmede te drenken. SEÏD verzette zich daartegen, doch de Arabier bleef daarop aandringen, en vorderde nu zelfs van SEÏD dat deze het water voor zijne kameelen ging halen. Ten hoogste vertoornd over zoodanig eene honende vordering, gaf SEÏD hem eenen vuistslag in het gezicht, die hem ter aarde deed vallen; weldra kwam hij evenwel tot zich zelve, trok zijne fabel, en hieuw naar SEÏD, welke alleen door eenen vluggen zijfsprong den slag ontweek. SIDI HAMET, die dit zag, sprong terstond, met zijn geweer en overgehaalde haan, toe, en lag met hetzelfde op de borst van den vreemden Arabier aan, doch eer hij konde schieten, had een der omstanders zijnen arm gevat, terwijl anderen zich tuschen beiden stelden en het bloedvergieten verhinderden. De gezamenlijke Arabieren scheenen nu SEÏD, als vreemdeling, ten hoogste beleedigd te beschouwen, en zij beijverden zich om hem alle voldoening te verschaffen. Want de betrachting der gastvrijheid is in *Arabië* eene heilige wet.

Op den 11den October hadden onze gevangenen, op eenen zeer langen marsch, al de kwellingen des hongers te verduren, en het was hun geene geringe

ge blijfchap, toen zij eene kudde kameelen ontdekten, doch toen zij naderbij kwamen, waren de eigenaars dezer lastdieren, uit vrees dat zij beftolen zouden worden, gevlugt, en zij vonden aldus noch fpijs noch drank. Moedeloos reden zij nu verder voort, en weldra ontmoetten zij twee mannen die hun, tot hunnen troost, zeiden, dat er zich eene kudde geiten in de nabijheid bevond, en dit was ook waarlijk zoo. SIDI HAMET ging voort met zijn geweer om den eigenaar der kudde vrees aan te jagen, terwijl SEÏD EN ABDALLAH, zonder naar den prijs te vragen, vier van de fchoonfte geiten wegnamen en die voortdreven. Hierop kwam de vrouw des herders, die meer moeds had dan haar man, en onder eenen ftroom van fcheldwoorden verklaarde zij, dat zij deze geiten in geen geval hoegenaamd wilde misfen, al wilde men dezelve ook betalen. Zij zettede zich voor SIDI HAMET, en wilde zijnen naam weten; toen hij haar dien gezegd had, bleef zij voortfchelden, en zij verweet hem zijne laaghartigheid, dewijl hij ongewapende menfchen beftal, waarbij zij hem verzekerde, dat hij fpoedig door het gansche land, als een roover, bekend zoude zijn. Zij hield niet op met fchelden en razen, tot dat de in drift geraakt zijnde koopman haar zijn geladen geweer, met den tromp op de borst zettede, en dreigde haar te zullen doorschieten. Nu zweeg zij voor eenen oogenblik, terwijl men aan haren man zeide, dat hij voor de vier geiten eenen vermoeiden kameel, dien zij te-

terug moesten laten, zoude hebben; als de zwakste partij zijnde, zagen deze menschen zich genoodzaakt om zich dit te laten welgevalen, doch om de vrouw nog een weinig te vreden te stellen, dewijl deze thans weder begon te schelden, moesten zij eene der vier geiten teruggeven, om die tegen eene andere te verruilen. De geroofde dieren werden nu voortgedreven, en niet geslagt. Een van de gevangenen, SAVAGE genaamd, trachtte zijnen woeden den honger te stillen aan een zeker groen gewas, dat hij langs den weg zag groeijen, en dat geen onaangename smaak had, doch deze plant was giftig, en hij geraakte kort daarop aan het braken, waardoor zijne ledige maag zoodanig werd aangestast, dat hij bloed opgaf.

Thans ontdekten zij voor de eerstemaal, in de verte, de zee, en zij zettende hunne reis langs het klipachtige strand voort, zij deden groote dagreizen, en nu en dan slagten zij eene van hunne geroofde geiten. In eene streek waar, volgens een berigt dat zij gekregen hadden, roovers huis hielden, deden zij zulke sterke en snelle marschen, dat de arme vergiftigde niet verder voort kon, en terug moest blijven. Magteloos zeeg hij op den grond neder, en hij bleef leggen; de Arabieren meenden dat dit onwil was, en zij behandelden hem zeer wreed. SEÏD sloeg hem met eenen dikken stok, en een ander hield hem met de eene hand bij de haren, en met de andere trok hij zijne fabel, met oogmerk om den armen man daar neder te houwen, doch de komst van si-

DI HAMET verhinderde dit. De kapitein trachtte de Arabieren te doen begrijpen, dat de arme man niet uit kwaadwilligheid wilde terug blijven, doch dat honger, ziekte en vermoeidheid hem in dien toestand hadden gebragt. Geen van deze Arabieren had ooit van zijn leven iets van magteloosheid of zwakte gehoord, en zij verwonderden zich niet weinig daarover, vooral toen zij hoorden dat dit een middel tot zijnen dood zoude kunnen zijn. SIDI HAMET kon zijne tranen niet wederhouden, toen hij zag hoe de ongelukkige van langzamerhand weder tot zich zelve kwam, en van nu af aan liet hij hem op eenen kameel zitten, water en spijs geven, en hij behandelde hem met goedheid.

Thans bevonden zij zich in de nabijheid van het zwarte gebergte, hetwelk de grenzen bepaalt tusschen de woestijn *Sahara* en het keizerrijk van *Marokko*. De weg was hier veel meer betreden, dan zij denzelven tot nog toe gevonden hadden. Op den 18den October, tegen den middag, kwamen zij aan den voet van dit gebergte, en hun weg voerde hen in eene naauwe bergengte, welke allengkens naar boven liep, en in welke zij ook, tot hunne groote blijdschap, de sporen ontdekten van paarden en rundervee. Bij het ondergaan der zon, kwamen zij aan een klein stukje bebouwd grond, waar zij ook een' hoop gerstestroo vonden. Met een vrolijk hart zegenden zij de eerste kentekenen van den akkerbouw, als eenen zekeren waarborg van gelukkigere dagen te zullen hebben. Hier leger-

gerden zij zich neder, en zij nuttigde hetgeen hun nog van hun geroosterd geitenvleesch was overgebleven, en sliepen weldra in op het daar gevonden gerstestroo, hetgeen hen niet weinig verkwikte, want tot nu toe hadden zij op de bloote aarde, of wel op klippen moeten slapen.

Met eenen vernieuwden moed gingen zij den volgenden dag verder. Zij vonden de valeijen hier en daar bebouwd, doch de bergen schenen overal onvruchtbaar te zijn, want zij konden geen groen op dezelve ontdekken. Op eenmaal, en wel op het onverwachtst, opende zich voor hen een uitzigt in een zeer diep dal, waarin zij eenige steenen huisjes ontdekten, en een' oogenblik later zagen zij met vreugde eenen helderen vloed, welke, ruischende, over eene bedding van kittelsteentjes, tuschen groenende boomen en bloeiende heesters, daar henen stroomde; aan de andere zijde van dezen vloed weidden koeijen, ezels en schapen op eene vruchtbare weide en groepjes van dadelboomen overschaduwden het welige gras. Welk een verrukkelijk gezigt voor menschen die twintig dagen lang in de woestijn hadden doorgebracht, waar zij niets anders hadden gezien dan zand en steenen, geene verfrischende bron, geene heldere beek, geene weide, geen bosch, geen boom! Met welk een streelend genoegen doorwaadden zij den vloed, en met welk eenen smaak dronken zij van dit heldere water. Sommigen van hen dompelden zelfs hun hoofd in dezen stroom, want langen tijd hadden zij

zij dit genot moeten misfen. De dadelboomen , die dicht aan den oever stonden, boden hun , wel is waar , geene vruchten aan, doch derzelver fchaduw noodigde hen om zich daarin neder te vleijen.

SIDI HAMET liet hen evenwel niet lang slapen; hij wekte hen op, en bragt hen in een van de huizen , waar hij vijf pond honig onder hen uitdeelde. Hoe gelukkig waren nu de arme gevangenen , die zich zoo lang met slecht en weinig eten hadden moeten behelpen! Zij legden zich , na dezen honig genuttigd te hebben , in de fchaduw van eenen palmboom neder , en des nachts vonden zij een verblijf in een fteenen gebouw , dat nevens een kerkhof stond.

Op den 20ften October hielden zij rustdag , en eene menigte Moren en Arabieren kwam om hen te zien , waaruit zij befloten dat hier een landweg , doorliep. Ganfche troepen onbeladene kameelen werden hier , uit het zuiden , voorbij gedreven , en eene menigte van deze lastdieren werden zwaar beladen naar den kant van de woestijn gevoerd. Deze lading beftond voornamelijk in gerst , zout , ijzer en andere benoodigdheden. Van tijd tot tijd zagen zij ook zestig of zeventig ruiters , dié op moedige paarden gezeten waren , voorbij rijden ; de meesten waren van het echte Arabifche ras , en de ruiters hadden mantels (*Sulams*) over de fchouders hangen ; zij hadden geweren in de hand , waarvan het houtwerk zeer fchoon en fraai was bearbeid , en

en aan de regterzijde droegen zij eene fabel, welke, aan snoeren van rooden wol, of aan gevlochten riemen, over den schouder hing.

De inboorlingen van dit land hebben eene heldere, olijfkleurige huid, zij dragen hunne baarden zoo lang als zij groeijen, zonder die af te snijden, en zij beschouwen den man, die geen lang krullend haar aan de kin draagt, als verwijfd. Om hun ligchaam wikkelen zij eenen *Haik* of een stuk wollen doek, dat over hunne knieën afhangt, en waarvan eene punt het hoofd bedekt, of zij dragen eene foort van mantel, *Glabbia* genoemd; hunne hoofden zijn versierd met tulbanden. Alle mannen dragen hier pantoffels aan de voeten, welke met sporen zijn voorzien. Zij hebben goede zadels op hunne paarden, sterke teugels en zeer korte stijgbeugels.

Nog hadden onze reizigers de meest woeste bergen niet overgetrokken. Met zeer veel moeite beklommen zij dezelve, en zij vonden aan den voet van dezelve zulke steile diepten, dat zij, om dezelven te vermijden, dikwijls naar het strand der zee moesten afwijken. Nog twee andere Arabieren hadden zich bij hen gevoegd, en deze waren hier een weinig achtergebleven.

Terwijl SIDI HAMET hier, met zijne gevangenen, eene uitstekende rots voorbij ging, zag hij vier, met fabels en geweren gewapenden mannen van de nabijzijnde klippen naar beneden springen, even als of zij hem en de zijnen den weg wilden afsnijden. Oogenblikkelijk sprong hij, met de zijnen,

nen, van hunne kameelen, en grepen naar hunne geweren. De gevangenen waren ongewapend, en aldus stonden zij nu slechts twee tegen vier. Niettemin ging SIDI HAMET de vermoedelijke roovers te gemoet, en met het aangelegde geweer in de hand, vroeg hij hun: „is het vrede? „vrede!” antwoordde een van hen, en reikte SIDI HAMET de hand, welke deze, zonder eenige bedenking, vatte; doch de schelm hield zijne hand vast, en wenkte zijne makkers om hem en SEID neder te schieten, toen juist in dezen oogenblik de achtergeblevene Arabieren toefnelden. Nu liet de schurk de hand van SIDI HAMET los, en overluide beginnende te lagchen, deed hij het voorkomen als eene grap, even als of hij slechts had willen beproeven of SIDI HAMET wel moed bezat. Men moest deze ontschuldigings voor waarheid aannemen, dewijl men zich niet sterk genoeg gevoelde om deze schelmen te straffen. De roovers bleven nog eenigen tijd bij onze Arabieren en de gevangenen, en zij deden alle pogingen om de Christenslaven van hunne meesters af te scheiden; SIDI HAMET merkte hun voornemen, en gedroeg zich daarna zoodanig, dat zijne waakzaamheid den roovers begon te vervelen, en linksom makende, liepen zij zoo hard als zij loopen konden, langs het strand heen, terwijl zij intuschen eenige zware steenen met zulk eene kracht en behendigheid in de hoogte wierpen, dat dezelve, even als kanonkogels door de lucht floten, en zeer gemakkelijk eenen mensch, op

eenen afstand van honderd schreden, hadden kunnen dooden.

Onze reizigers begaven zich daarop aan de binnenzijde der strandklippen, en lieten den zeekant aan dat gespuis over.

Door den vermoeijenden marsch en door de visch, welke zij gegeten hadden, zeer dorstig geworden zijnde, kwamen zij eindelijk aan eenen regenwatersput, waarin het regenwater, van de in de nabijheid gelegene heuvels, door middel van pijpen, die onder den grond doorliepen, verzameld werd. Deze put was uit steen en leem vervaardigd, hij was tachtig voet lang, tien voet breed en twintig voet diep, en was onder een gewelfd dak geplaatst. Een rijk en weldadig man had deze regenput, ter verkwikking van reizigers, laten bouwen, en zoodanig doen inrigten, dat dezelve niet ledig werden kon, al ware het dat er in een jaar tijds geen regen viel. Daar deze put uitsluitend voor het gebruik van menschen bestemd is, zoo waagde het niemand om de kameelen daaruit te laten drinken. Zoude er wel ergens bij ons eene verordening zoo heilig worden gehouden?

Het landschap werd nu hoe langer hoe aangenaamer. Zij vonden op hunnen weg twee kleine stadjes, welke door muren omringd waren. De landlieden waren bezig met hunne akkers te beploegen; zij zagen gansche kudden van schapen en geiten, op de nabijgelegene heuvels, weiden, terwijl eenige vrouwen hout naar beneden droegen, en andere
kruis-

kruiken wáters naar boven bragten, waaronder er sommigen waren die nog daarbij een kind op den rug hadden, hetwelk zijne armpjes om den hals van de moeder sloeg, en eindelijk kwamen onze reizigers in een dal, waarin zij zelfs goed aangelegde tuinen vonden. Deze tuinen waren door muren of levende heggen omringd, en in dezelve groeide kool, rapen, vijgen, terwijl anderen met vijgen en granaat-boomen beplant waren.

De inwoners van de steden gedroegen zich niet zoo gastvrij als de Arabieren in de woestijn hadden gedaan, en op de veiligheid van het land viel ook zeer weinig te roemen. Eéns toen zij, zonder de minste achterdocht, door eene vlakke reden, sprongen er zeven wel gewapende ruiters, onder een woest geschreeuw op hen aan; ons reisgezelschap bestond uit zes gewapende mannen, want er was nog een ander reiziger bij onze Arabieren gekomen. Zij sprongen terstond allen van hunne kameelen, deden versch kruid op de pan van hunne geweren, en stelden zich, op eene lijn geschaard, voor hunnen eigendom. In vollen galop, rende deze zeven ruiters tot op eenen afstand van tien treden op onze reizigers aan, waar zij op eenmaal bleven staan. De aanvoerder vroeg, op eenen gebiedenden toon aan de kooplieden, wie zij waren, van waar zij kwamen, welke de slaven waren die zij bij zich hadden, of zij die door aankoop verkregen hadden, en of zij *SIDI ISCHEM* kenden? *SIDI HAMET* beantwoordde deze vragen met eene fluïsche

korthed, en vroeg van zijne zijde: „Wie, en van
„waar zijt gij? Wie geeft u het regt, om mij en
„mijn volk op mijnen weg aan te houden?” En er
ontstond eene langen woordenwisfeling, waarna de
roovers zich eindelijk verwijderden. Waarschijnlijk
hadden zij gerekend dat men geeneh tegenstand zou-
de bieden, doch de kooplieden gewapend vindende,
hadden zij niets durven ondernemen.

Des avonds, toen het donker werd, kwamen zij
bij eenige tenten, waar zij voor dien nacht gaarne
geherbergd wenschten te worden. Onder de woest-
tijnbewoners hadden zij niemand gevonden die onge-
steld was, doch hier, waar zij zich in een welge-
ordend en bebouwd land bevonden, zagen zij vele
ziekelijke menschen. Men meende dat de kapitein
een geneesheer was, en men vroeg hem onderschei-
dene malen om raad. Verscheidene leden aan gezwol-
len voeten en aan pijnen in de gewrichten, en ande-
ren hadden weder huidziekten. In eene van de ten-
ten was eene vrouw die eene gezwollene en sterk
ontstokene borst had, en zij wenschte hulp te erlan-
gen. RILEY schreef haar eene pap van gerstenmeel
voor, welke zij op de borst moest leggen, en de-
zelfde dikwijls vernieuwen. Zij was zeer dankbaar
daarvoor, en zij verzocht hem om ook de gezwol-
lene voeten van haren broeder te bezigtigen. Dit
geschiedde; hier had geene ontsteking plaats, en RI-
LEY gaf hier den raad om de voeten met eenen
doek, waarin zich grof keukenzout bevond, te om-
wikkelen, zijn raad werd gevolgd, en de lijder ver-
beel-

beelde zich terstond dat hij leniging van pijn gevoelde.

Op den 24sten October werden de slaven door hunne meesters in alle stilte gewekt, en naauwelijks waren zij eenige Engelsche mijlen voortgegaan, of zij hoorden achter zich den hoefflag van galopperende paarden, en het gekletter van wapenen en stijgbeugels. Onze reizigers haalden daarop spoedig hunne geweren voor den dag, en naauwelijks waren zij daarmede gereed, of vier ruiters kwamen spoorflags aanrennen, reden op eenigen afstand voorbij, doch sloegen op het onverwachtst om, zoodanig dat zij de kameelen den weg afheden. Alles maakte zich tot den strijd gereed, en onder een vreeselijk geschreeuw rukten de beiden partijen tegenover elkander. De kooplieden werden door de hen achtervolgd hebbende ruiters beschuldigd, dat zij het gastregt hadden geschonden, en dat zij zich aan roof hadden vergrepen. Het getal der vijanden vermeerderde elken oogenblik door de zich bij hen voegende gewapende aankomelingen, en naarmate dat dit getal vermeerderde, begonnen de kooplieden op eenen zachteren toon te spreken. De oorzaak van het gansche geval was de nietswaardige seïd, de kameelen der twee kooplieden, die met hem in gezelschap gereisd hadden, met zich had medegevoerd, doch derzelver eigenaars had laten slapen. Het einde van dit alles was, dat ieder zijn eigendom terug nam. SIDI HAMET poogde de schuld des diefstals, zoo goed als hij kon, van zich

af te wenden, en hij verklaarde alles voor eenen in de duisternis beganen mislag, doch wij gelooven evenwel dat hij niet zoo geheel onschuldig was.

De gevangenen waren nu met hunne meesters alleen, en SEÏD scheen, wegens den schandelijken uitslag van zijne dieverij, met innerlijke woede vervuld te zijn. Reeds lang had hij lust gehad om twee van de slaven, die hij voor zijnen bijzonderen eigendom aanzag, te verkoopen, en alleen de tegenkantingen van zijnen broeder, en de smeekbeden van den kapitein, hadden hem tot nog toe daarvan terug gehouden. Doch nu kwam hem dat denkbeeld op nieuw te binnen, en hij wilde zich, met geweld, van deze twee menschen meester maken. SIDI HAMET werd daardoor in gramschap ontstoken, hij sprong van zijnen kameel, liep pijlsnel op zijnen broeder toe, en bevrijdde de beide gevangenen uit de handen van SEÏD. Nu kwam het tot een gevecht; met de woede van eenen hongerigen leeuw grepen de beide broeders elkander aan, zij worstelden verschrikkelijk, en poogden elkander ter aarde te werpen. SEÏD scheen de sterkste te zijn, en SIDI HAMET viel, doch vlugger en behendiger dan zijn broeder zijnde, rukte hij zich van hem los, en beiden sprongen weder op. Het vuur der gramschap schitterde uit hunne oogen, en in eenen oogenblik des tijds hadden zij hunne geweren gegrepen, en zetteden de trompen daarvan elkander op de borst; de minste beweging aan den trekker moest beide dood ter aarde doen vallen. Zij hadden het

VOOR-

voornemen om elkander te vermoorden, doch nog te regtertijd kwam SIDI HAMET tot zich zelve, hij loste de beide loopen van zijn geweer in de lucht, wierp zijne wapenen ter aarde, en met de ontbloote borst trad hij op zijnen broeder toe, terwijl hij hem op eenen nadrukkelijken toon toeriep: „Nu ben ik ongewapend, schiet toe als „gij uwen broeder wilt vermoorden, ik vrees niet „voor uwen kogel.” SEID stond eenen oogenblik besluiteloos daar, en nevens hem de beide slaven, die hij met den dood bedreigd had, zoo zij de minste beweging maakten. Zijn gemoed was hevig aangedaan, hij zettende zich nevens zijnen broeder op den grond neder, om het geschil in het minzame te beslissen. De zaak werd van alle zijden beschouwd en overlegd, terwijl zij figuren in het zand teekenden. SIDI HAMET was tevreden met hem twee slaven over te laten, doch niet den zoon en den vriend des kapiteins, dewijl hij beloofd had deze beide te zullen terug geven. „Ik heb hen met mijn geld gekocht,” schreeuwde SEID. „Gij zult toch den zoon niet van den vader willen afscheiden?” antwoordde SIDI HAMET, „dit heb ik gezworen.” „Wel nu!” riep SEID in de hoogste woede, „dan wil ik „hen vernietigen,” en bij het uitroepen van deze woorden, pakte hij HORACE, (dit was de naam van den zoon) woedend aan, en wierp hem met zulk een geweld op den grond, dat de arme jongeling voor dood bleef liggen. SIDI HA-

MET rigtte hem op; de adem des jongelings keerde terug, en tot vreugde zijns vaders en des menschlievenden Arabiers, sloeg hij zijne oogen weder op. Gelukkigerwijze lagen er geene steenen op de plaats, waar seïd hem had nedergeworpen, anders zoude hij waarschijnlijk dood zijn geweest. Er naderden andere menschen, en de zaak bleef voor het tegenwoordige onbeslist.

SIDI HAMET, die zijnen broeder thans niet meer vertrouwde, huurde in het naaste gehucht eenen jongen, frischen knaap, om hem tot aan zijn aanstaand nachtverblijf te vergezellen. Des avonds kwamen zij aan een vlek, waar het baffen der honden, den inwoners, de komst van vreemdelingen verried, en een eerwaardig man kwam buiten, welke de honden tot zwijgen bragt, en de vreemdelingen uitnoodigde om zich, voor zijne woning, neder te zetten, tot dat men hen een avondmaal had gereed gemaakt. Terstond werd er eene mat voor zijn huis uitgespreid, waarop zij allen rondom hem gingen nederzitten. SIDI MUHAMED, zoo was de naam van den ouden man, deed verscheidene vragen aan de gevangenen, en lichtte hen daarbij met eene lamp in het gezicht, om in derzelver gelaatstrekken, de waarheid van hunne antwoorden te kunnen onderzoeken. Onderwijl nad men eenige koeken gebakken, en men zettede die aan de Arabieren voor, doch de slaven kregen daarvan ook hun deel. Dit was gerstebrood, en wel het eerste dat zij, sedert hunne aankomst in de

de woestijn, hadden gegeten, en hun derhalve zeer goed smaakte.

Na den maaltijd wuschen zij hunne handen en voeten. SIDI HAMET riep den kapitein ter zijde, en zeide hem dat hij morgen, in gezelschap van den ouden Arabier naar *Mogador* (*Swederah*) zoude opbreken, en dat hij daar, onder Gods hulp, binnen drie dagen en drie nachten, hoopte te zijn, dat de kapitein aldus aan zijnen vriend eenen brief zoude schrijven, dien hij zelfs zoude overbrengen. „ Wanneer uw vriend, ” voegde hij daarbij, „ het losgeld, dat gij mij beloofd hebt, „ betaalt, dan zijt gij vrij, doch anders moet gij „ sterven, dewijl gij mij dan bedrogen hebt, en „ uw volk verkoop ik dan aan den meestbieden- „ den. ”

De kapitein was gansch niet vergenoegd onder zoodanige omstandigheden, want hij had geenen vriend in *Mogador*, hij kende zelfs geenen mensch, hoegenaamd, in deze stad, en hij had alleen gehoopt, dat de eene of andere medelijdende ziel zich over hem, en zijne lotgenooten, zoude erbarmen.

Op den volgenden morgen bragt hem SIDI HAMET een stukje papier, niet grooter dan de palm van eene hand, een weinig inkt en een riet om mede te schrijven. De kapitein smeekte hem dat hij hem naar *Mogador* zoude medenemen, doch dit werd volstrekt geweigerd, hoezeer hij aanbod om zijnen zoon als gijzelaar achter te laten. Hij

moest dus den brief schrijven; hij zeide daarin wie hij was, en gaf de plaats op, waar hij met zijn schip gestrand was, waarbij hij, om alles wat heilig was, smeekte dat men voor hem en zijne lotgenooten eene som van 920 Amerikaansche dollars zoude betalen. Hij noemde de huizen in *Londen*, *Liverpool*, *Lisabon*, *Gibraltar* en anderen, op welke hij wissels zoude afgeven tot betaling dier uitgeschtene som, en hij sloot dezen brief met de volgende bewoordingen: „Als een, „door een voorbeeldeloos lijden, geheel uitgeteerd „en naakt mensch, smeek ik om uw medelijden, en ik durf de hoop koesteren dat mijn „smeeken niet vruchteloos zal zijn, zend ons „om 's hemels wil eenen tolk; ik spreek Engelsch, Fransch en Spaansch; JAMES RILEY.”—

Maar aan wien zoude hij nu dezen brief adresseren? Hij besloot om er een opschrift op te zetten: Aan den Engelschen, Franschen, Spaanschen of Amerikaanschen Consul, of anders aan alle Christen kooplieden te *Mogador*.

SIDI HAMET ging met dezen brief op reis, en de gevangenen bleven achter, onder de bescherming van zekeren BO MUHAMED en seïd, en zij werden, gezamenlijk met eenige koeijen, schapen en ezels, opgesloten, doch des nachts moesten zij in eenen kelder gaan, waarin zij opgesloten en zorgvuldig bewaakt werden. Twee malen daags kregen zij gerstenbrood, en zoo veel water als zij ver-

verlangden. Alle inwoners in de nabijheid kwamen om hen te zien, voor het grootste gedeelte gingen zij vertrouwelijk met hen om, en zij onderzochten of zij ook handwerkslieden waren, want deze zijn bij hen zeer geacht, en zij zouden hen in dit geval gaarne gekocht hebben. De kapitein, die dit zeer wel begreep, antwoordde dat zij alleen zee-lieden waren, en geen van allen iets het geringste van eenig ambacht verstonden. Eenigen geloofden wat hij zeide, doch anderen meenden dat de zweep hem en zijne lotgenooten weldra tot handwerkslieden zoude kunnen maken.

Op den zesden dag na hunne aankomst, verscheen er een lang en sterk man, die zijnen intrek in hetzelfde huis nam. SEÏD en de overigen noemden hem SHEÏK ALI. Hij had een gebiedend voorkomen, en zijn gansche gedrag kenmerkte moed en onverwrikbare standvastigheid; zijne houding verried waardigheid en ernst, wanneer hij driftig werd, dan klonk zijne stem als de donder, doch wanneer hij zijne goedheid wilde betoonen, dan klonk zij als eene aangename en welluidende muziek. Deze buitengewone man scheen hier slechts als gast te zijn, doch hij sprak evenwel dikwerf, met SEÏD, in stilte, over den kapitein en zijne lotgenooten, en betuigde dan zijn leedwezen dat hij SIDI HAMMET niet had gesproken voor zijn vertrek.

Acht vervelende en ongeruste dagen verliepen er intuschen voor onze gevangenen, doch op den avond van den achtsten dag hoorden zij zware voet-

voetstappen aan de buitenzijde van het huis, waarin zij waren opgesloten. SEID ging naar buiten en kwam spoedig terug met SIDI MUHAMED, en met eenen welgemaakten Moor, genaamd BEL COSSIM. Allen gingen zij regstreeks naar de plaats, waar de gevangenen, bevenden van koude, en in doodelijke ongerustheid, op den grond nederzaten. „Zijt gij de kapitein?” vroeg de Moor aan RILEY. „Die ben ik.” Antwoordde hij, en oogenblikkelijk stonden allen op om te hooren wat hun lot zoude zijn. De Moor zeide toen, in de Spaansche taal, tegen RILEY, dat hij van *Mogador* kwam; dat de brief des kapiteins in handen was gekomen van eenen Engelschman, die een zeer menschlievend hart bezat, dat hij bij het lezen van denzelven tranen gestort, en terstond beloofd had om het noodige geld te zullen betalen, en hem had gezonden om daarvan aan den kapitein en zijn volk berigt te geven. Welk eene vreugde! welk eene blijdschap! zij konden deze tijding naauwelijks gelooven, en zij waanden bijna, dat het een droom was, of dat de Moor hen bedroog. Doch deze overhandigde nu aan den kapitein eenen brief. RILEY opende dien, doch zijne ontroering was zoo groot, dat hij denzelven niet konde lezen, en over al zijne ledematen bevende, zonk hij ter aarde, doch een der andere gevangenen nam den brief open las dien. De Engelschman, aan wien de brief van den kapitein was behandigd, was een braaf mensch, genaamd WILLSHIRE, hij verzekerde hem van

van de hartelijkste deelneming in zijn lot, en berigtte hem dat hij zich had verbonden tot de betaling der 920 Amerikaanfche dollars, zoo wanneer hij en de zijnen behouden te *Mogador* aankwamen. Hij noodigde hen uit om de reis spoedig te aanvaarden, en hij zond hun mantels, fchoenen, levensmiddelen en drank. Zij zouden hem, met den tolk, in den tuin van eenen zijner vrienden afwachten, waar hij zich onverwijld bij hen zoude vervoegen om alles verder met hen af te fpreken, en hij verzekerde hem ten laafte, dat de dag van hunne aankomst voor hem een vreugdedag zoude zijn.

De kapitein en al deszelfs lotgenooten waren bij het voorlezen van dezen brief, als of het hart hen zoude bersten, en zij bezweken bijna in de uitboezeming van hunne dankbaarheid jegens de Algoedheid, die hen zoo wonderbaarlijk door de grootfte gevaren en het fmartelijkfte lijden, met zulk eene oneindige wijsheid en goedheid had doorgeholpen, en hun nu, als met den vinger, den weg naar hun vaderland aanwees.

Toen het donker geworden was, wilde men hen weder, zoo als gewoonlijk, in hunnen kerker opfluiten, doch BEL COSSIM, die als tolk diende, wilde dit niet toefiaan, en liet hun eene goede kamer aanwijzen, waar hij hun eene brandende lamp bezorgde, en hen daar voorzag van rum, koffij, thee, fuiker, befchuit, ofsentongen en theegoed, hetwelk alle gefchenken waren van den Engelschman

te

te *Mogador*, en men zal zeer ligt begrijpen dat de ongelukkigen zich daarmede niet weinig te goed deden.

Den volgenden morgen om acht ure namen zij de reis aan. Het gezelschap bestond uit SHEÏK ALI, SIDI MUHAMED, SEÏD, BO MUHAMED en BEL COSSIM. Eerst onderweg hoorde de kapitein van den tolk, dat SHEÏK ALI het Opperhoofd van eenen magtigen Arabischen stam was, en vijftien duizend man te veld konde brengen, en onze gevangenen waren niet zeer te vreden met het gezelschap van dezen man, want zij vertrouwden hem niet veel. Hij was steeds in diepe gedachten, en wanneer hij sprak dan was het met SEÏD, en wel zoo stil als mogelijk was. Eindelijk wendde hij zich ook tot den kapitein dien hij trachtte over te halen om met hem naar zijne bergen te reizen, waar hij hem tot een der aanvoerders van zijn volk wilde maken. Dit gezegde en nog meer andere omstandigheden gaven duidelijk te kennen, dat hij niet veel goeds in zijn schild voerde.

Thans reisden zij door een welbebouwd land dat zeer bevolkt was, en op den volgenden dag ontdekten zij, in de verte, het gebergte *Atlas*, van waar hen een ijskoude wind te gemoet woei. Tegen twee ure verlieten zij den grooten landweg, en zij kwamen voor eene stad, welke de Arabieren *Stuka* noemden; hier legerden zij zich voor de poort, in de nabijheid van eene bron. SHEÏK ALI en SEÏD gingen de stad in, onder voorwendsel dat zij

le.

levensmiddelen zouden zien te krijgen, doch dezelve kwamen niet, maar daarentegen eene uitnoodiging aan BEL COSSIM en aan SIDI MUHAMED, om bij den Opperften van de stad ter maaltijd te komen. Zij gingen en zij lieten de gevangenen, onder het opzigt van BO MUHAMED, terug.

Eene groote menigte menschen kwam uit de stad om de vreemdelingen te zien; de straatjongens hadden er vermaak in om hen met slijk en steenen te gooijen, hen voor de voeten te spuwen, en op allerlei wijze hen te hoonen en hunne verachting kenbaar te maken. Met dat al verscheen er een oud goedhardig man, met eenen emmer, die water voor hen schepte en hen liet drinken, eene verkwikking die zeer weldadig op hun werkte, want zij gevoelden zich daardoor versterkt en verfrist, hoezeer zij zoodanig vermoeid waren, dat zij heden niet verder konden gaan.

Het begon intuschen te regenen, en zij moesten dus, onder de stadspoort, eene schuilplaats zoeken. Hier kwam de tolk, BEL COSSIM, met eene talrijke bedekking bij hen. Op zijn gelaat was ongerustheid, droefheid en misnoegen te lezen; hij riep den kapitein ter zijde, en hij verhaalde hem dat SHEÏK ALI, de vertrouwde vriend van MULEY IBRAHIM, het opperhoofd der stad, was, en dat hij bij dezen aanspraak op de Christen gevangenen had gemaakt als of zij zijn eigendom waren, dewijl SIDI HAMET, dien hij voor zijnen schoonzoon uitgaf, hem eene aanzienlijke som schuldig was, en dat

dat deze thans als gijzelaar door eenen christen was aangehouden. Hij had dus gevorderd dat de slaven geene schrede verder zouden gaan, voor en alëer hij 1500 dollars had ontvangen, en zijn schoon-zoon op vrije voeten was gesteld, en dat het hem, door de medehulp van seïd, gelukt was, het opperhoofd over te halen om de slaven hier te houden. Dit berigt viel als een donderflag in de ooren van de ongelukkigen; al hun moed en al hunne hoop werd daardoor ter neder geslagen en dit verminderde niet, toen zij de stad werden ingevoerd en in een huis werden gebragt dat aan het Opperhoofd toebehoorde, waar zij zouden moeten blijven tot tot dat de vorderingen van SHEÏK ALI nader onderzocht waren.

Indien BEL COSSIM niet zoo veel verstand en oordeel had bezeten, zoo zoude niets hen hebben kunnen redden, doch deze welbespraakte Moor wist het vertrouwen van het Opperhoofd en de welwillendheid van deszelfs vrouw te winnen, en daardoor hem te bewegen om de gevangenen niet alleen te laten voortreizen, maar hun zelfs eene bedekking van twee honderd ruiters te geven om hen tegen alle mogelijke verraad van de zijde van SHEÏK ALI te beschermen.

Zoo reisden zij dan voort naar *Santa Cruz*, en MULEY IBRAHIM begeleidde hen in eigen persoon met een aantal van zijne dienaren, maar SHEÏK ALI vergezelde hen ook, want hij wilde zijne aanspraak op de gevangenen nog niet laten varen, maar die

met

met eene stijfhoofdige vermetelheid bij SIDI HAMBT doen gelden. Hun weg voerde hen door eene zeer vruchtbare landftreek, waar zij wijnftokken, amandelen, dadels en oranje-, zoowel als granaat- en andere vruchtboomen vonden. Ook zagen zij ganfche bosfchen van vijgeboomen, gerst en maïs-velden, en overal ganfche kudden horenvee en fchape. Welk een onderscheid met de woestijn! hoezeer zij hier en daar ook onvruchtbare zandheuvcls moesten overtrekken.

Des avonds bereikten zij het stadje *Santa Cruz*, aan den oever der zee, en naast de werkplaats van eenen fmid namen zij hier hun nachtleger. In derzelver mantels gehuld, en door goede fpijzen gevoed, vielen de gevangenen, hoezeer zij op de harde aarde lagen, weldra in flaap. Even na middernacht werden zij door BEL COSSIM gewekt. „Sta op, mijne vrienden!” zeide hij, „wanneer „gij voor het aanbreken van den dag, ten minfte „vier mijlen van hier verwijderd zijt, dan is uwe „vrijheid verzekerd, doch anders zijt gij weder „ellendige flaven. SHEÏK ALI heeft zich, ter- „ftond na onze aankomst bij den fadhouder „vervoegd, en binnen weinige uren zal hij u „vervoeren. Voort aldus, zoo fpoedig als gij „kunt, zoodra als het mij mogelijk is zal ik u „volgen.”

Dit alles had hij van eenen vriend vernomen, die SHEÏK ALI had in het oog gehouden, en zijn ganfche gedrag had befpeid. Binnen weinig tijds wa-

ren de kameelen gereed, zij beklommen dezelveu, en draafden nu zoo hard als zij konden naar de stad *Mogador*.

Omtrent twee uren lang waren zij voortgereden, toen zij den hoefslag van een aantal paarden hoorden, spoedig daarna snelde een hoop ruiters, op paarden en muilezels, hen op eenigen afstand voorbij, niemand van deze menschen gaf eenig geluid, en door de duisterheid konde men niemand herkennen. De kapitein begreep de mogelijkheid dat dit SIDI HAMED zoude kunnen zijn, en hij riep dus, zoo hard als hij kon: „SIDI HAMET!” en onmiddellijk daarop kreeg hij ten antwoord: „AS-KOON RILEY!” De kameeldrijvers moesten ophouden, SIDI MUHAMED, SEÏD en BO MUHAMED, die eenigzins waren vooruit gereden, vergezelden SIDI HAMET met vier Moren, die het losgeld voor de gevangenen bij zich hadden, en die hun muilezels toevoerden om hunne reis voort te zetten. Men verhaalde hem wat de oorzaak was van derzelver spoedigen aftogt, hij verklaarde SHEÏK ALI voor eenen schurk, en hij leverde zijne gevangenen terstond aan eenen der Moren over, wiens naam was BEL MOODEN, en die hem het losgeld betaalde. De oude SIDI MUHAMED betuigde hun wegens hunne vrijheid de grootste vreugde. Op goede muilezels gezeten, zetteden zij hunne reis naar *Mogador* voort, en weldra werden zij door BEL COSSIM ingehaald. SIDI HAMET, zijn broeder SEÏD, en de oude Arabier vergezelden hen ook

ook naar de stad, waar zij eerst den volgenden dag aankwamen.

Nu stegen zij af, en zij lieten hunne muilezels weiden, terwijl SIDI HAMET hen vooruit ging, om in de stad berigt van hunne aankomst te geven. Hunnen verlosfer, de Heer WILLSHIRE, zettende zich terstond te paard. Toen hij de gevangen, bij het omrijden van den hoek eens muurs, op eenmaal gewaar werd, was het eveneens als of hij schrikte, hij sprong van zijn paard, liep op den kapitein toe, en drukte dien aan zijn hart, terwijl hij uitriep: „ Welkom, welkom in mijne „ armen, dierbare man! O dit is mij een zalig „ oogenblik!” hierop greep hij allen een voor een bij de hand, die hij gelukwenschende drukte, terwijl hem de tranen langs de wangen biggelden. Stamelende en naauwelijks hoorbaar, zeide hij nu: „ ik dank „ u Almagtigen voor uwe barmhartigheid, jegens „ deze, mijne broeders!” de ongelukkigen waren diep aangedaan wegens de menschlievendheid van dezen man, stilzwijgende zonden zij hunnen dank voor hun behoud en hunne beden voor hunnen verlosfer tot God, en BEL COSSIM, die, door dit tooneel, geheel ontroerd was, verborg zich achter eenen muur, opdat men zijne tranen niet zoude zien.

Weldra was de Heer WILLSHIRE een weinig tot bedaren gekomen, en nu noodigde hij zijne geloofsgenooten om hem naar zijne woning te volgen, waar hij hen als een broederlijke vriend ont-

ving, hen kleepte, van voedsel verzorgde, en hen met de grootste liefde en achting behandelde, tot dat er zich eene scheepsgelegenheid opdeed om hen naar hun vaderland te voeren.

SIDI HAMET verwijde nog eenen korten tijd in *Mogador*, en keerde toen, met zijnen nietswaardigen broeder SEÏD, SIDI MUHAMED en BO MUHAMED naar de woestijn, terug.

R E I S

V A N

VENETIE NAAR ROME.

De stad *Rome*, deze voormalige koningin der wereld, die nog heden ten dagen door derzelver puinhoopen, kerken, paleizen en kunstwerken, de vreemdelingen, bij duizenden tot zich trekt, was het doel van onze reis. Wij hadden *Venetie* gelukkig bereikt, doch het verlangen om *Rome* te zien, was de oorzaak dat wij niet lang in deze stad bleven. Na een verblijf van eenige dagen scheepten wij ons in, op het gewone postschip dat dagelijks naar *Padua* vaart, en nadat wij den ganfchen nacht hadden doorgevaren, kwamen wij, des morgens om zes ure, in deze oude, beroemde

Universiteit-stad aan. Wij bezochten de gehoorzalen van eenige Profesoren; het graf van den heiligen ANTONIUS; de oude eerwaardige kerken, en wij vervolgden wijders onze reis over *Vicenza* naar *Verona*.

Vicenza is beroemd door de meesterstukken der bouwkunde, waarmede PALADIO deze zijne vaderstad versierd heeft. Wij bewonderde het door hem gebouwde overheerlijke raadhuis, eenige smaakvolle kerken en paleizen, en de stoutte bogen van de brug *San Michello*, welke als over den vloed schijnt te zweven, en dit alles was het werk zijner handen.

Op den weg naar *Verona* leerden wij van twee Tyrolers, die onze reisgenooten waren, hoe men wegens zijn middagmaal, op de Italiaansche wijze, moet handelen. Drie of vier malen werd een stuk vleesch uit den ketel gehaald, eer wij het met den herbergier over den prijs eens waren, waarbij wij niet weinig woorden wisselden over de deugdzameheid van de soep en de groenten.

Verona is eene heerlijke, vrije en luchtige stad. Wij bragten op het tooneel van DOMITIAAN eenige onvergetelijke uren door, dit was het eerste Romeinsche gebouw dat wij zagen, want hoezeer de zitplaatsen modern zijn, zoo rusten de loges toch op antieke, kolosale zuilen en bogen. Thans huizen onder de gewelven, van deze bogen; schoenmakers, smids en kramers.

In eene lichte *Sedie*, een rijtuig met twee wielen, getrokken door eenen muilezel met eene schel aan den

den hals, en omringd door eene gapende menigte, die telkens aan onzen *Vetturino* (voerman) vroeg: „*dove vai? Fratello!*” (waar gaat gij heen? broeder) en dan hartelijke gelukwenschen uitboezemde, verlieten wij het schoone *Verona*. Wel dra hadden wij den *Mincio* bereikt, dien *VIRGILIUS*, ik weet niet waarom *ingens* (zeer groot) noemt, want wij vonden dezen zoogenaamden magtigen vloed, slechts een klein beekje te zijn.

Het was een koude winterdag, op welken wij *Mantua* naderden en de groote moerassen, welke deze belangrijke vesting omringen, wafelden zoo geweldig uit, en veroorzaakten zulk eenen damp, dat wij niets van de stad konden zien, het was als of wij de rookende kaken van eene brandende hel binnen reden.

Deze stad beroemt zich zeer sterk op deszelfs dichter, *VIRGILIUS*, die evenwel in een klein nabijgelegen dorpje geboren werd, en de domste straatjongen kent zijnen naam. De kerken van den heiligen *PETRUS* en *ANDREAS* verdienen bezigtigd te worden, doch de stad zelve heeft een somber aanzien. Ons logement geleek met deszelfs hooge en naakte zuilen, zoo als de meeste Italiaansche herbergen, wel een betooverd slot te zijn. Nadat de gewoone twist, over ons avondmaal, was geëindigd, werden wij zeer goed bediend, en men wees ons, in eene schoone marmeren zaal, onze slaapplaatsen, op zijden matrassen, aan.

Den volgenden dag, het was den elfden Janua-

rij, kwamen wij aan de *Po*, en het was zoo koud, dat wij het water eenige duimen dik bevrozen vonden. Het zoude raadzaam zijn voor hen, die in den winter deze zuidelijke luchtstreek bezoeken, dat zij zich van draagbare kagchels voorzagen, en wij stonden volkomen het oude gezegde toe: dat men den zomer in *Napels*, en den winter in *Petersburg* moest doorbrengen; wij ten minsten hebben nergens zulk eene koude gevoeld, dan in het land, waar de oranje-appelen en de citroenen groeijen, want hoezeer het geweldig vroom, en onze muilezels op de Apennijnen, tot aan den buik, door de sneeuw moesten baden, vonden wij nergens eene kagchel, dewijl de Italianen van meening zijn, dat de warmte van eene kagchel nadeelig is voor het hoofd en voor de zenuwen. De kagchels zouden ook zeer weinig nut doen in die groote, hooge en ruime zalen, waarvan niet eene deur gesloten kan worden, waarin men de meeste glasruiten aan stuk vindt, en waar de vensters alleen met tralien worden gesloten, waardoor de wind onophoudelijk blaast, en waar de steenen vloer de voeten doet bevriezen. De schoorsteen, waarin het brandend vuur de oogen doet schemeren, en waarbij men van voren verbrandt, terwijl men van achteren befrist, dewijl de kamer even zoo koud is en blijft, als of er geen vuur te vinden was, is slechts eene ellendige vergoeding voor het gemis van onze kagchels, en wij kunnen verzekeren, dat

dat wij, gedurende de gansche maand Januarij, alleen in ons bed warmte hebben gevonden.

In weerwil dat wij bijna een uur, in eene snijdende koude, op het vaartuig moesten wachten, zagen wij toch den breedten *Eridanus*, (den *Po*) den koning der vloeden, met bewondering, en eene zekere soort van eerbied, daar henen vlieten. Eindelijk werden wij toch, naar *San Benedetto*, overgezet.

In *Carpi* geraakten wij bij den schoorsteen met eenen student uit *Modena* in gesprek; toen hij hoorde dat wij Pruisen waren, vroeg hij ons met eenige drift, of onze koning ook een Christen was, en of hij aan God en aan de heilige maagd geloofde? Deze goede, doch onnoozele jongeling, had eenen sterken boer bij zich, dien hij, bij alles wat hij verhaalde, altijd tot getuigen riep, en met wien hij zich eindelijk ook broederlijk in één en hetzelfde bed nederlegde.

Den volgenden dag kwamen wij vroegtijdig in het schoone *Modena*, en wij herinneren ons naauwelijks eene zoo luchtige en zindelijke stad, behalve *Turin*, in *Italië* gezien te hebben.

Met eenen zeer vrolijken *Vetturino* kwamen wij eindelijk, tot onze groote vreugde, aan de grenzen van den kerkelijken staat, en kort daarop bevonden wij ons te *Bologna*, doch de Apennijnen konden wij nog niet in het gezigt krijgen.

Bologna is eene zeer groote, en tanelijk volkrijke stad;

stad; ook is de universiteit aldaar in eenen beteren staat dan te *Padua*. Een Profesfor, aan wien wij geadresseerd waren, ontving ons zeer vriendelijk, hij bragt ons in de bibliotheek, en bragt ons in kennis met eenen geleerden, die, zonder ooit in *Duitschland* te zijn geweest, onze taal zeer goed en gemakkelijk sprak, en van de Duitfche letterkunde doordrongen was.

Het tooneel vonden wij klein, doch met zeer veel smaak versierd. Wij vonden meer vermaak in een gemaskerd bal, dan in het schouwtooneel. De dans schijnt bij dergelijke gelegenheden slechts als eene bijzaak beschouwd te worden, want de hoofdzak is hier de *intrigue*, en het gebaardenspel der maskers. Hij die nog nooit de tooneellooze uitgelatenheid der gemaskerde Italiaanfche vrouwen gezien heeft, zouden zeker gelooven moeten, dat deze springende, lagchende, hard op uitschreeuwende en dartele wezens, niets anders dan publieke meisjes waren, en toch is dit het geval hier volstrekt niet. Door gansch *Italië* meenen de vrouwen en de meisjes dat zij gedurende de karnaval, gemaskerd zijnde, alles mogen doen wat zij willen, en zelfs zich als dolzinnige Bachanten mogen gedragen, doch zoodra als zij het masker hebben afgelegd, zijn zij weder bescheiden, ingetogen en beschaafd.

Onder het kenschetfende van *Bologna*, behooren ook het verschrikkelijk aantal bedelaars en bedelaarters, die op eenen klagenden toon derzelve armoede

te kennen geven, en de gevangenen die onophoudelijk om aalmoezen brullen, wanneer men den kerker voorbij gaat.

Wij reisden zoo spoedig als slechts mogelijk was, van hier naar *Forlì*. Deze gansche landstreek, langs de zee tot aan *Rimini*, draagt, even als *Lombardije*, den stempel van overvloed en vruchtbaarheid gepaard met de grootste eenvormigheid. Op de vruchtbare graanvelden staan ontelbare vruchtboomen, tegen welker stammen en langs welker takken de zwaarbeladene wijngaard opklimt. De koude winter had hier evenwel alles met ijs en sneeuw bedekt, en wij kenden het citroenen land nog niet.

Daar ons paard niet meer kon loopen, veel minder het rijtuig trekken, en nog minder ons konde voortslepen, zagen wij ons genoodzaakt ons rijtuig zelfs naar *Rimini* te brengen. Wij moesten hier de gemakkelijheid bewonderen, waarmede de Italiaansche *Vetturini*, weten te vloeken, te zweeren en gods'asteringen uit te braken, hoezeer wij op deze en andere reizen reeds menigmaal onbeschofte en walgelijke taal gehoord hadden, zoo zoude toch een Engelsch matroos, een Fransch karrenknecht of een Duitsch vlotvoerder bij de verschrikkelijke vloeken van onzen *Vetturino*, gefidderd hebben. Hoezeer hij daarbij niets anders dan zijne gewone spraak scheen te voeren onder de onophoudelijke zweepslagen, waarmede hij den afgematten muilezel wilde voortdrijven.

De

De bischop van *Rimini*, aan wien wij waren aanbevolen, ontving ons zeer vriendelijk, en onthaalde ons op een zeer goed ontbijt, en wij vonden daar de gelegenheid om onze koude voeten bij het vuur, onder den schoorsteen, te verwarmen. Na het gebruik van het ontbijt, gaf hij aan eenen jongen geestelijken, die naar zijne oogen omzag en hem de handen kuste, den last om ons naar de bibliotheek in de Domkerk te geleiden.

Het was reeds vrij laat geworden eer wij met behulp van een paard, dat wij bij onzen muilezel voegden, te *Pesaro* kwamen.

De gansche weg, tot aan *Sinigaglia*, was ons ten hoogste belangrijk, dewijl de zee, die, door den storm van den vorigen dag, nog in eene onstuimige beweging was, met geweld op de kust brandde; de golven rolden, gedurende eenigen tijd, wild en woest voort, terwijl zij een wit schuim op derzelver rug droegen, en zoo naderden zij, in eene regte lijn, de kust, als wanneer zij door derzelve overwigt gedrukt, naar beneden stortten, en onder een donderend gedruisch, zoo vele watervallen vormden.

Een der schoonste landwegen loopt van hier naar *Ancona*, en deze sterke stad heeft eene zeer schoone haven aan de Adriatische zee, en beheerscht dezelve door de hooge bolwerken, welke deze stad omringen. De uitzigten, welke men van *Ancona* over land en zee heeft, zijn voortreffelijk, en de stad zelve is, even zoo als alle zeesteden, tamelijk levendig.

In

In een zeer goed logement, waar de Zwitser uithangt, vonden wij een nieuw bewijs der Italiaanfche welwillendheid. Een jong koopman van *Frankfort aan den Main* bood ons een toegang-biljet aan voor het bal, dat dien avond zoude plaats hebben. Hoe veel lust wij ook hadden om de schoone Anconafche vrouwtjes en meisjes daar te zien rondzweven, zoo zouden wij dat genoeg toch hebben moeten ontberen, wanneer onze vriendelijke en beleefde waard ons niet, van het hoofd tot aan de voeten, uit zijne eigene *garderobe* gekleed had, dewijl wij niets bij ons hadden, dan onze reiskleederen. Al hadden wij het niet geweten, zoo zoude de fchoonheid van het vrouwelijke gelaat, alhier, ons overtuigd hebben, dat wij ons op Romeinsch grondgebied bevonden. Hare fchoone gelaatstrekken, haar met fmaak gevlochten hoofdhaar, hare welgevormde wenkbrauwen, hare zwarte oogen, en daarbij de blankheid van hare huid, en de roosverwige blof op hare wangen, maakten een allervoortreffelijkft geheel uit, hetwelk den Duitfcher, die aan blonde blaauwoogige aangezigten gewoon is, nog des te meer in het oog moet vallen.

Den volgenden dag reden wij, met eene foort van postwagen, waarvoor vier muilezels, met fchellen aan den hals, gefpannen waren, naar *Loretto*, welke ftad zoo zeer bekend is door de bedevaarten, die men derwaarts gewoon is te doen. Zoodra als men van *Ancona*, landwaarts in, de Apennijnen begint te naderen, vertoont zich de landftreek als een waar pa-
ra-

radijs. Het vruchtbaarste korenland, waarop tevens vruchtboomen van alle soort en wijnstokken groeijen, verheft zich hier allengskens langs zachtgloojende heuvels naar boven.

Terwijl de maan aan den donkerblauwen hemel even als de zon schitterde, gingen wij te voet den berg op naar *Loretto*. In de verte zagen wij aan den gezigteinder de zee glanzen en de olijfboschen ruischten zacht om ons heen. Naauwelijks waren wij het logement binnen getreden, of eene zindelijk gekleede vrouw stalde eene menigte van rozenkransen, paternosters en Christus-beelden voor ons, op eene tafel, uit, en nodigde ons om een aandenken, aan de lieve vrouw van *Loretto*, van haar te koopen, en om het daarna in de kerk van het heilige huis te laten inwijden en zegenen. Wij voldeden aan hare uitmoediging, want het was ons niet mogelijk om weerstand te bieden aan den innemenden toon, waarop zij tegen ons sprak.

Van hier reisden wij naar *Tolentino*, een ellendig nest, waar de Apennijnen eenen aanvang beginnen te nemen. De Apennijnen vormen een vervelend en lastig gebergte, noch door eene in het ooglopende ruwe woeste natuur, noch door eene bovenmatige hoogte, noch door verrassende gezigten kan deze onvruchtbare bergketen den reiziger eenig genoeg ver-
schaffen, doch denzelven daarentegen het reizen al-
termoeijelijkst maken. Vooral vindt men hier een
angstvallig uitzigt, hetwelk telkens aan rooverbenden
doet denken; hier en daar ziet men dorpen, welke
er

er uitzien als of zij niet anders dan opeengeftapelde fteenhoopen waren, die veeleer de woning van eene horde wilde heidenen gelijken, dan het verblijf van Christenen, en deze dorpen worden bewoond door een geelkleurig, verhongerd volk, waardoor men nog meer aan het denkbeeld van heidenen blijft hechten; meestal vindt men de hoogten zonder boomen, en over het algemeen vindt men dezelve hier zeer fpaarzaam en geheel alleen ftaan, en in weerwil van onze vier goede muilezels, die dikwijls tot aan den buik door de sneeuw moesten waden, konden wij dagelijks niet meer dan omtrent twintig *milien* (nog geene tien uren) afleggen.

Wij overnachtten in een der beste dorpen van de Apennijnen, bij eene zeer vriendelijke waardin, die ons inderdaad zeer goed bediende. Hier en op andere plaatfen in den omftreek zagen wij eene zeldzame wijze om het gebräad te doen draaijen. Op onze vraag namelijk, of ons avondmaal fpoedig gereed zoude zijn, kregen wij ten antwoord: „het „hondje is reeds aan het werk,” en wij vonden waarlijk in de keuken, eenen kleinen hond, die in een hol rad was opgefloten, en die met, den tong uit den bek hangende, lustig in het rad voortliep, waardoor het gebräad, aan het fpit, onophoudelijk ronddraaide.

Den volgenden dag, tegen den middag, hadden wij eindelijk den top der Appennijnen bereikt, en van daar zagen wij eene heerlijke vlakte en *Foligno*, daarin liggende, voor ons. In een zeer diep dal

dal lag een allerliefst dorp, en rondom hetzelfde, op de hoogten, zagen wij overal olijfboschen, en om dit tafereel volkomen te maken en, als ware het, te bezielen, zagen wij, op den landweg, eenige schoone boerinnen, met derzelver kinderen, op ezels gezeten, voorbij ons, heen gaan, terwijl de daarbij zijnde boeren te voet gingen, en de ezels voortdreven. Daarbij scheen de zon zeer helder en met de kracht, welke aan deze strek zoo eigen is; wij wandelden, ons rijtuig verlatende, met deze boeren en boerinnen voort, en tot nog toe hadden wij *Italië* zoo schoon nog niet gezien.

Toen wij *Foligno* binnen kwamen, vonden wij al de inwoners van dat stadje op de been; men schoot en men zwaaide met vaandels, men danste en men zong, want het was de dag van den patroon der stad, hoezeer het nog in langen na geen avond was, konden wij onzen *Vetturino* niet overhalen om heden deze plaats der vreugde te verlaten.

In *Spoleto* bewonderden wij, in weerwil van het slechte weder de reusachtige waterleiding, die hier twee heuvelen vereenigt, en van waar men een allerfraaist gezigt, naar den kant van *Toskane*, heeft. Tegen den middag kwamen wij te *Terni*, waar wij den tijd hadden om den prachtigen val van den *Velino* te zien. Te vergeefs zoude men door gansch *Italië* en door *Sicilië* naar een dal zoeken, dat met dit overschoon dal zoude vergeleken kunnen

wor-

worden, waardoor de *Nera* heen stroomt. Niet alleen dat men bij elke schrede olijven en oranjeboomen, zoowel als wijnstokken aantreft, en niet alleen dat de grond met bloemen, van allerlei kleuren, als bezaid is, maar ook de verwonderlijke spitzen van de bergen, rotten en hoogten, die dit dal omringen, terwijl men hier een dorpje, daar een oud kasteel, en daar weder eene boerenwoning als aan de bergen ziet hangen, en de vervaarlijke val van den *Velino*, die daar, in de diepte, met een donderend geraas, nederstort, en een gedeelte van het dal met eenen digten dauw overdekt, dit alles maakt een verwonderlijke schoon geheel uit dat nog oneindig meer verfraaid wordt door den helderen, donkerblauwen Italiaanschen hemel die dit alles als met een onoverzienbaar gewelf overdekt.

Wij bleven dien nacht te *Terni*, en den volgenden dag bevonden wij ons te *Nepi*, waar wij des nachts naauwelijks konden slapen door het denkbeeld, dat wij den volgenden dag te *Rome* zouden zijn.

Toen wij *Nepi* verlieten, zeiden wij tevens vaarwel aan de heerlijke velden van dit Apennijnsche voorgebergte, en het gansche land voor ons veranderde in eene onvruchtbare woestijn. Even zoo als men in andere landen, wanneer men de hoofdstad nadert, meer en meer schoone dorpen en welvarende vlekken ontmoet, even zoo is het, ten aanzien van *Rome* geheel anders; hoe meer men deze stad nadert, hoe onvruchtbaarder het land, en hoe minder de bevolking wordt.

Al onze reisgenooten maakten zich des namiddags gereed om *Rome*, op eene behoorlijke en welvoegelijke wijze, binnen te rijden. De een schoor zich den borsteligen baard, een ander verwisfelde van kleederen, en verscheen weldra in zijn plegtgewaad, de derde deed schoon linnen aan, en een vierde veranderde, onder de handen van zijnen kamerdienaar even als eene rups, die de gedaante van eenen vlinder aanneemt, maar wij bleven, ten aanzien van ons uiterlijke, dezelfden, doch inwendig waren wij veelligt vrij wat onrustiger gestemd dan onze opgeschikte reisgezellen. Weldra daarna begroetten wij den koepel van de *Sint PIETERS*-kerk, met een vreugdegejuich. Wij voeren gelukkig den geelkleurigen *Tiber* over, en een half uur daarna bevonden wij ons bij de heilige stad, en wij deden onzen intogt door de Flaminische poort, welke thans genaamd wordt *porta del popolo*.

Men bragt ons aan het tolhuis, onze kleine valiezen waren spoedig onderzocht, en weldra bevonden wij ons aan het huis van den eerlijken Duitfchen logementhouder MONSU FRANZ.

De eerste dagen van onze aankomst in *Rome*, waren de laatste dagen van het karnaval, en aldus de meest luisterrijke. De plaats *del popolo*, waar de volksfeesten plaats hebben, was met stoelen en opgeflagene stellingen, voor de aanbouwers, bezet. Op den middag geeft de klok, op het kapitol, het teeken van derzelve aanvang. Hoe aangenaam is het dan voor iemand, die uit het noorden

den van *Europa* komt, wanneer hij zoo vele schoone vrouwen en meisjes, in een jaargetijde (27 Januarij), waarin bij ons alles in bont en in pelfen gehuld is, onder den helderen hemel, en door eene zachte lucht omgeven, met balleederen opgetooid, en op het prachtigst versierd, even als in eene danszaal, ziet rondwandelen.

Eene groote menigte losbandige maskers, een gansch leger uitbundige aanschouwers zoowel te voet als in fraaije rijtuigen gezeten, bewegen zich dan langs *de corso* (de renbaan), terwijl niemand zich of aan de politie, of aan de militairen stoort. Zachtzinnige krijgsknechten van zijne pauselijke Heiligheid, bezetten de ingangen van de op de *Corso* uitloopende straten, doch zij beletten aan niemand om dezelve in of uit te gaan. De dragonders rijden, met de blanke fabel in de hand, op en neder, doch zij verhinderen in niets de onschuldige vreugde des volks, maar wanneer de aandrang nu en dan een weinig te groot wordt, dan roepen zij op de beleefdsste wijze: „Een weinigje plaats, mijne heeren! ziet voor u!” en wanneer men hun dan geene plaats maakt, dan zijn zij ook te vreden, en zij wachten het geduldig af, dat de aandrang een weinig vermindert.

Alles is hier, tot het algemeen doel om zich te vermaken, bijeen verzameld, en elkeen tracht zijne rol zoo goed en zoo vrolijk te spelen als mogelijk is. De maskers mogen zich alles, ongestraft veroorloven, dewijl iedereen weet dat niemand iets

anders zoekt, dan vrolijke scherts en verlustiging, en dus verdraagt men alles met een taai geduld en eene verwonderlijke gelatenheid, men laat zich tamelijk onzacht heen en weder stooten, en zich door de maskers bespotten en voor den gek houden. Ook is er niets aangenameer te zien, dan de goedgehartige lijdzaamheid, waarmede hier de eene, eene dragt flagen, en de andere daar eene hagelbui van vuilnis dat op hem geworpen wordt, verduurt. Zoo wordt dikwijls een zeer voornaam en sierlijk gekleed heer, door eene menigte *Polichinelli*, *Pazzi* of *Matti*, (niets anders dan gemaskerde spotvogels) in hun midden genomen, op het jammerlijkste afgeklopt, en zijn kleed met kalk bestrooid. Zoodanige maskers rotten dikwerf tot twintig of dertig bijeen, om derzelver grappen aan den man te brengen. Sommige jongelingen, en ook meisjes, bedienen zich van een zeer eenvoudig masker, zij trekken een hembd over hunne kleederen aan, knooien eenen witten doek om het hoofd, en slaan eenen anderen doek om den hals, en voor het overige blijven zij in hunne gewone kleding. Zij hebben kleine bezems in de hand, waarmede zij andere, in de *Corsostraat*, op en nederwandelende maskers, die men met kalk bestrooid heeft, op de koddigste wijze van de wereld schoon vegen.

Het bestrooijen met kalk is de algemeene bezigheid der maskers, en niemand blijft daarvan verschoond, zelfs niet gekroonde hoofden, wanneer

deze zich in de *Corso* wagen. Men beschouwt deze bestrouwing meer als een blijk van welwillendheid, dan als eene beleediging.

Onder de vermomde figuren in de *Corso*, doen zich voornamelijk de tuin- of bloem-meisjes onderscheiden; niets is bevalliger, dan wanneer zij met een zeker werktuig, *Scaline* genaamd, hetwelk op eene menigte aan elkander gehechte scharen gelijkt, en welke zich met eenen vingerdruk openen, en weder toeslaan, aan de schoone vrouwen, zelfs tot op de derde verdieping eenen bloemruiker toereiken, dit werktuig schiet even als eene slang naar boven, en gewoonlijk brengt hetzelfde een aardig tegengescchenk terug.

De karnavals-vermakelijkheden worden doorgaans met eenen wedloop gesloten, welke evenwel in geenen deele met dien luister gehouden wordt, welke in vroegere tijden daarbij plaats had, want zeldzaam loopen er meer dan tien paarden. Met dat al heeft dit vermaak er zeer veel bij gewonnen, dat de rijtuigen der heen en weder rijdende aanschouwers niet meer, zoo als voorheen, aan de beide zijden van de *Corso* stil blijven staan, doch dat zij, wanneer de mortieren voor de tweede maal aan beide de einde van de renbaan, en in het midden van dezelve donderen, de straat terstond moeten ruimen, en ook niet weder terug mogen komen, voordat de wedloop geëindigd is, ten nieuwe seinschoten aan de rijtuigen het verlof daartoe aankondigen.

Heerlijk en schilderachtig is inzonderheid de oogenblik, waarin de met klatergoud versierde paarden steigerend, en zich naauwelijks door de rijknechten latende beteugelen, onder het gejuich des volks, in de renbaan komen. Een van deze dieren, het vurigste van allen, wilde den oogenblik der overwinning niet afwachten, het sprong over het gespannen touw, viel, en brak bijna den hals, zoodat het lang duurde eer dit paard zich hersteld had.

Rome heeft bij deze en andere vermakelijkheden, een voorregt boven alle andere steden van *Italië*, namelijk de schoonheid en de aanvalligheid der vrouwen en meisjes in deze stad.

De lucht wordt hier, over het algemeen genomen, niets minder dan gezond beschouwd, en toch bloeijen de vrouwen en de kinderen daar, als lenterozen; de lelie en de purperoos prijken op derzelver gelaat; zij vlechten haar donker bruin of zwart hoofthaar op het sierlijkste en bevalligste om het hoofd, zij weten hare kleederen en sluijers op het sierlijkste te schikken en te plooijen. De Romeinsche gelaatstrekken, boezems en halzen zijn, als de schoonste die er te vinden zijn, erkend, maar ook den gang en de houding vindt men zelden bij andere vrouwen, zoo luchtig en zoo zwevend.

De karriavals-vermakelijkheden, waren nog niet geheel voorbij, toen wij, door de vrolijkste lenterzon beschenen, besloten om de merkwaardigheden
bin-

binnen *Rome* te gaan bezigtigen. Vooreerst beklommen wij het kapitoel, en zie daar, in de plaats van de oude ernstige Romeinen, stormde daar een hoop *Polichinelli*, *Matti* en dergelijk losbandig volkje, van den edelen en grijzen brug naar beneden, om zich naar de *Corso* te begeven. Zoodanige tegenstrijdigheden van het oude met het nieuwe, merkten wij niet alleen op, bij de menschen, maar ook zelfs bij levenlooze voorwerpen. Antieke en bewonderenswaardige kolonnaden, die bij ons in eene kunstgalerij zouden geplaatst worden, maken daar de voorgevels uit van paardenstallen, en varkenshokken. Afgeknorte zuilen, van den tempel aan *Juno* gewijd, dienen thans tot voetstukken aan stinkende vischbakken, en in het gouden paleis van *NERO* worden thans ezels, met distelen, gevoederd. In het *Colosseo*, waar voorheen menschen en dieren met elkander worstelden, houdt men thans procesfien, door het geluid van schellen, en den walm van wierook begeleid; op het tooneel van *MARCELLUS* drijft men eenen ellendigen woekerhandel en het grafgewelf van den deugdzamen *CAJUS PUBLICIUS*, konden wij niet bezigtigen. dewijl het vol worsten en hammen hing.

De Romeinen zijn evenwel gansch niet zoo onwetend, dat het hun niet zeer wel bekend zoude zijn, onder welke voorwerpen en op welk eenen klasfiek grond zij rondwandelen. Zelfs de gemeenste lieden, bedelaars, straatjongens en anderen, kennen ten minften de namen van alle groote kei-

zers en dwingelanden, die hier voorheen geheerscht hebben, en kunnen zelfs de plaats aanwijzen, waar zij hun verblijf hielden, waar zij offerden, zich baadden en dergelijken.

De hoofdingang tot het kapitoel is thans tegen het noorden, hoezeer dezelve voorheen aan de zuidzijde des heuvels was. Aan de linkerzijde van deze hoofdingang, gaat men langs eenen trap naar de kerk *Santa Maria in ara Celi*; aan de rechterzijde vindt men eenen anderen weg, langs welke paarden en rijtuigen het kapitoel kunnen naderen. Bij den hoofdingang vindt men twee leeuwen in den Egyptischen stijl gebeeldhouwd. Als men naar boven is geklommen, dan ziet men, op eene vierkante plaats, regts en links van den trap, de Collofale ft andbeelden van de paardentemmers, en naast dezelve aan beide de zijden de bekende trophèen van *MARIUS*, welke in Romeinsche krijgskleederen, helmen, schilden en zwaarden bestaan. Op den achtergrond staat het paleis van den *Senator DELLA PORTE*, onder hetzelfde zijn de openlijke gevangenissen. Naar den kant van den *Tiber* ziet men het paleis der *Conservators*, en links af het *Museum* van het kapitoel, en nog eenige andere gebouwen. Ook wordt deze plaats verfiert door het heerlijke standbeeld van *MARCUS AURELIUS*, waarvan het paard zeer schoon, ten minste vol leven en vuur, is. Daar waar thans de kerk *Santa Maria in ara Celi* staat, stond voorheen het eigenlijke kapitoel, en den tempel van *Jupiter capi-*

tolinus; aan den westelijken punt staat de citadel. Wanneer men, aan de westzijde, den trap, tusschen de paleizen van den *Senator* en van de *Conservators* opklimt, dan komt men in eene straat, die door een haveloos gespuis bewoond wordt. Een oud wijf, dat er even eens uitzag als of zij eene der heksen van MACHBETH ware geweest, kwam ons terstond te gemoet, en schreeuwde ons toe, of wij de Tarpeïsche rotsen wilden zien, van welke voorheen de misdadigers werden afgeworpen, en daarbij verhaalde zij ons in weinige minuten alle merkwaardige doodvonnisfen die hier volvoerd zijn geworden, en zij sprak van den Sabijnschen koning TALIVS, en van alle keizers en consuls, zoo vertrouwelijk en zoo met kennis van zaken, als of al die oude heeren tot hare bloedverwanten hadden behoord. Aan het einde van de straat werden wij, door een huis, in een klein tuintje gebragt, van waar men een hemelsch uitzigt over den *Tiber* en de menigte van de daarbij gelegene bouwvallen heeft. „Hier ziet gij de Tarpeïsche rotsen!” riep de oude, en inderdaad, de gelegenheid om hier den hals te breken, ontbrak hier niet, en te minder nog, wanneer men bedenkt dat het dal door het afgevallen puin aanmerkelijk is opgehoogd, en dat deze rots nog zeer veel boven de gevels, van de omliggende huizen, uitsteekt.

Den berg weder afdalende, bezagen wij het *Forum* met al deszelfs merkwaardigheden, het paleis des keizers, de bouwvallen der warme baden, de

overblijffelen van den schouwburg, den tempel, de triumbogen en, met één woord, al de overblijffelen der oudheid. Er zoude gansche boekdeelen noodig zijn om dit alles te beschrijven. Onder de vierdhalf honderd kerken, die *Rome* in zich bevat, is de *Sint PIETERS*-kerk de grootste en de prachtigste; wanneer men dezelve aan de zijden beschouwt, dan verschrikt men over de reusachtige, ja zelfs bergachtige bouworde, en wanneer men dezelve van binnen bezigtigt, als eene schemerachtige verlichting de kleine versieringen voor het oog bedekt, waarmede de smakelooze ijdelheid der Pausen dezen onmetelijken tempel der gansche Christenheid in eene pronkzaal veranderd heeft, dan zoude men gelooven, dat men zich onder het wijd-uitgestrekte hemelgewelf bevond.

Doch genóeg van de gebouwen en gestichten in *Rome*, en nu nog iets van de bewoners dier voormalige koningin der wereld.

De inwoners van *Rome* onderscheiden zich door eene zeer groote vriendelijkheid, bevalligheid en voorkomelijkheid jegens de vreemdelingen. Bij al deze vriendelijkheid hebben evenwel de mannen, meer dan alle andere Italianen eene neiging tot ernst en tot het welvoegelijke, hoezeer hunne zeden en gewoonten zeer veel van de onzen afwijken. Toen wij eens op eenen zondag rondom het *Colosseo* rondwandelden, zagen wij eenen sierlijk gekleeden Romeinschen pronker met eene prachtig gekleede dame bij zich, voor ons uitwandelen, daar in dezen
oogen-

oogenblik de jonge man eene natuurlijke behoefte gevoelde, streek hij, zonder eenige omstandigheden te maken, de broek af, en ontdeed zich van zijnen last, terwijl de schoone met de grootste koelbloedigheid daar bij bleef staan, en even zoo onverschillig op hem nederzag, als of hij zijne schoenriemen had vastgemaakt, en met dat al hoort men bij de Italianen nooit, zoo als bij ons zoo dikwerf geschiedt, vuile en morsige taal voeren.

Even zoo houden de Romeinen, en over het algemeen, de Italianen, de dronkenschap voor eene menschontëerende ondeugd, en zij hebben daarin des te minder ongelijk, dewijl zij, wanneer zij beschonken zijn, waarlijk aan beesten gelijk worden. Maar hoezeer men hen zich zeer weinig aan den drank ziet te buiten gaan, hebben zij des te meer neiging voor het spel. Zelfs de eenvoudigste, ja kinderlijke spelen zijn hun voldoende, en wij zagen dikwijls groote opgeschotene jongens, even als kinderen, met knikkers en ander speelgoed zich vermaken.

Niet minder in het ooglopende, zijn de bedelaars in *Rome*. De blinden klapperen met eene voort van bedeldoos, en het is bijna onmogelijk om deze sprakelooze bedelarij te wederstaan. Anderen trachten door hun gekerm het hart te treffen. Bijna naakt en, datgene wat de natuurlijke schaamte zoo gaarne verborgen houdt, naauwelijks bedekt, liggen zij in de vochtige hoeken der straten, en zonder eigenlijk om eene aalmoes te vragen,

gen, ja zelfs zonder de oogen op te slaan, kermen en jammeren zij op het aandoenlijkste, terwijl koude, honger en ziekte op hun gelaat te lezen zijn, en zij over al hunne leden sidderen, en toch gaan de meesten deze ellendigen voorbij, zonder iets te geven, dewijl zij daaraan gewoon zijn, of dewijl zij gelooven dat er bedriegerij onder loopt. — Daar knielt eene moeder, van eenige hulpelooze kinderen, die bleek van honger en ziekte aan hare voeten kruipen, neder, zij strekt de armen uit, en onder de hartverscheurendste gebaren roept zij onophoudelijk den voorbijgangers toe: „ Zalige „ Christenen! om de liefde Gods! een klein aal- „ moesje! bij de heilige maagd! vergeet de armen „ niet! o gebenedijde schepselen! ziet deze kleine „ kinderen, die van honger en koude sterven! „ Geeft o getrouwe geloovigen! eener arme moeder „ eene kleinigheid. De lieve vrouw van *Lorette* „ zal u daarvoor beloonen, en de heilige *ANTO- „ NIUS* van *Padua* zal u daarvoor verlossen! „ Wanneer hier of daar, in eene kerk het allerheiligste wordt ten toon gesteld, dan verzamelen zich daar de bedelaars met gansche hoopen; blinden, lammen, gebrekkigen, alles wemelt daar onder elkander, even als eene kudde schapen. En in de koffijhuizen, waaruit men hen, ten gevolge van een Pauzelijk bevel, niet mag verjagen, kan een vreemdeling zich naauwelijks uit hunne handen redden. Wel is waar, dat er zich, onder deze bedelaars, eene menigte lui, liederlijk en ondeugend gespuis

be-

bevindt, hetwelk misbruik maakt van het medelijden van weldadige harten, ja zelfs meestentijds zijn de kinderen gehuurd om daardoor deernis op te wekken, de blindheid geveinsd, de gebreken kunstig nagebootst; het beven en sidderen een kunstje, doch over het algemeen genomen is de ellende in den kerkelijken staat verschrikkelijker en algemeener, dan bij ons. Men ziet dit duidelijk aan de ziekelijke, gele en bleeke aangezichten bij den gemeenen man, en in het bijzonder bij kinderen uit de lagere volksklaffen.

In weerwil van al deze armoede, wordt er toch weinig gestolen. *Italië* is het land der roovers, maar niet der gaauwdieven; men hoort hier zeldzaam van inbraken, hoezeer de sloten aan de deuren over het algemeen in eenen ellendigen toestand zijn.

Zeldzaam houdt een vreemdeling zich eenigen tijd in *Rome* op, zonder eene doodstraf bij te wonen; ook wij zagen eenige misdadigers ter dood brengen. Vier struikroovers zagen wij ophangen, en hoezeer de seherpregter zijn werk spoedig verrigtte, had deze strafoefening toch iets buitengewoon afschuwelijks in onze oogen. Op de plaats *del popolo* had men eene zeer eenvoudige galg opgericht, dezelve bestond uit eenen dwarsbalk die waterpas op twee zuilen rustte, en bij elk van deze zuilen stonden twee ladders. Op de plaats zelve liepen eenige in violet en wittekleurige kleederen gehulde mannen, even als spoken, rond, voor hun aangezicht droegen zij maskers van wit linnen, waarin

ga-

gaten waren gesneden om te zien, en om adem te halen, en een groote ronde hoed hing hun op den rug. Zij bevonden zich overal en klapperden onophoudelijk met bedeldoozen, terwijl zij de omstanders toeriepen: „Geef eene aalmoes voor de „ongelukkigen die door de hand der gerechtigheid „het leven moeten verliezen!” Deze mannen behooren tot de broederschap der barmhartigheid, welke zich alleen bezig houdt om zoodanige arme zondaars en derzelver aanverwanten nuttig te zijn; het, door deze menschen, ingezamelde geld wordt, volgens de verkiezing van de veroordeelden, of tot het houden van zielmisen besteed, of aan derzelver families overhandigd.

Deze veroordeelden kwamen een voor een, gebonden, te voorschijn, terwijl een kapucijner monnik zeer ijverig hun voorbad, hun het kruis deed kussen en vergiffenis beloofde, vervolgens trok de scherprechter den misdadiger ruggelings bij de eene ladder op, terwijl de Priester de andere ladder beklom. spoedig was de strop om den hals geworpen, en even spoedig werd de arme zondaar van de ladder gestooten. In denzelfden oogenblik sprong de scherprechter, even als of hij de duivel was, en den ongelukkigen terstond in zijn magt wilde hebben, hem op den hals, en brak hem den nek. Hoe weldadig zoodanig eene handelwijze ook voor den lijder moge zijn, zoo is dezelve evenwel hoogstafgrijpselijk voor den aanschouwer. De goede Priester schreeuwde intusschen den hangenden zoo lang in de

de ooren, als hij geloofde dat deze hem nog kon hooren. Eindelijk klom de fcherpregter van het lijk des gehangenen af, kuste dien en bad hem om vergiffenis. Bij de galg liggen eenige hoopen zand om het bloed in te florpen, want op dat zand hakt men het doode ligchaam armen en beenen af; de *Sbirren* (geregtsdienaars) bergen deze afgeknotte leden in eenen zak, en snellen spoedig daarmede weg om dezelve gedeeltelijk in de geboorteplaatsen der geftraften, en gedeeltelijk op onderscheidene plaatsen langs den grooten weg, op te hangen. In weerwil van deze geftrengte regtsoefening, werd ons, gedurende de uitvoering daarvan, den zakdoek uit den zak gestolen.

Onder de openlijke vermakelijkheden der Romeinen is het kleine vuurwerk, dat, gedurende de zomermaanden, des zondags, op het *Mausoleum* van *Augustus*, wordt afgestoken een der aangenaamste feesten. Brandende fineerpotten wijzen den aanschouwer den weg van de straat *Corso* naar het *Mausoleum*. De schoonste vrouwen en meisjes wandelden hier fchertfende en lagchende, terwijl men de welluidende muziek van talrijke toonkunstenars, rondom de graven der oude keizers van *Rome*, hoort. Eindelijk zwijgt de muziek, de lampen en fineerpotten worden gebluscht, en iedereen zoekt eene veilige plaats, want dit is het teeken dat het vuurwerk zal beginnen. Wanneer men zijne plaats op de hoogfte galerij neemt, dan ziet men van daar even als in eene vuur en rook brakende hel

hel neder, terwijl men rondom zich niets anders dan het in eene diepe duisternis gehulde *Rome* ontdekt.

Niet minder belangrijk is het balsaan, voor de Romeinen, in den Berberinischen tuin; alle dagen om vijf ure in den achtermiddag, heeft deze vermakelijkheid daar, gedurende de zomermaanden, plaats. Eene groote vierkante plaats, door zitbanken omringd, is daartoe ingerigt, de vrolijke balslagers, die in balletgewaad gekleed zijn, verdeelen zich dan in twee partijen. De ballen zijn van leder en met lucht opgeblazen, en worden door middel van een hout, hetwelk den balslager aan den arm en aan de hand heeft vastgemaakt, voortgeslagen. De inwoners van *Rome* nemen aan dit spel zeer veel deel. Even zoo als de bal, vliegen de oogen der juichende menigte overal rond, en zelfs de aanzienlijkste personen uit de stad schamen zich niet van hier in het gedrang van menschen, van alle klassen, tegenwoordig te zijn.

Na het *Aye Maria*, verzamelen zich de inwoners van *Rome* in de koffijhuizen, om, in den zomer, ijs of verkoelende dranken te gebruiken. In het nieuwe koffijhuis vindt men ook vrouwen. Dit merkwaardig huis bestaat uit negen zalen, die in de schoonste evenredigheid gebouwd zijn, en waaruit men in eenen tuin van oranje, citroenen, en oliander-boomen kan gaan. Het verblindende licht dat hier des avonds heerscht, de heen en weder wandelende menigte van Romeinsche vrouwen,

de

de schoone bouworde, de balsengeur der oranje-bloesem, alles vereenigt zich hier om dit koffijhuis tot een tooverpaleis te maken.

Een zeer bijzondere karaktertrek van *Rome* zijn de marionette-spelen, welke hier in de hoogste volkomenheid plaats hebben. Inderdaad, deze poppen voeren verwonderlijke dingen uit, en *Gesticuleren*, even zoo natuurlijk, en ongedwongen als levende tooneelspelers. Wanneer er eene pop te voorschijn treedt, die de gunst van de aanschouwers heeft verworven, wordt zij even zoo met handgeklap en bravo, ontvangen, als of zij eene geliefkoosde actrice ware. De kleine zaal, waar deze vertooningen plaats hebben, is altijd opgepropt van volk.

Bij al deze vermakelijkheden maken de Romeinsche vrouwen en meisjes de ziel des onderhouds uit. Hare schoonheid, die wij reeds genoemd hebben, is niet kort van duur, dezelve blijft haar lang bij; wij zagen moeders van acht kinderen die men nog voor jonge meisjes zoude gegroet hebben. Hare mannelijke lichaamskracht maakt zich kenbaar aan eenige zwarte haren die haar uit den bovenlip groeijen, en die zij *Baffi* noemen, en welke, hoezeer zij zich daarover bedroeven, evenwel aan de blankheid van haar vel eene nieuwe schoonheid bijzetten. De meisjes beschouwen dit als een gebrek, en zij scheren of knippen deze haartjes zorgvuldig af, zoodat men, zonder daarop naauwkeurig acht te geven, daarvan niets zoude ontdekken. Het is te bejammeren dat er wegens de beschaving van den geest, en het

verftand, der waarlijk fchoone Romeinfche meisjes, zoo weinig gedaan wordt, zij leeren zelfs niet eens een weinig guitar-fpelen, of de behandeling van de forte-piano, hoezeer derzelver zuivere ftemmen onder zoodanig een accômpagnement nog liefelijker zouden klinken. Zij weten weinig of niets van ARIOS-TO, van TASSO of van DANTE, en evenwel vindt men zeldzaam eene vrouw die zich niet duidlijk weet te doen verftaan; integendeel, zelfs de meisjes uit de lage volksklaffe zijn zeer geestig, en weten zeer goed te fchertfen, en op fcherts te antwoorden, en daarbij fprekten zij het zuiverfte en welluidendfte Italiaansch; maar zelfs wanneer zij zwijgen, fchijnt haar helder oog te willen fprekten.

Zeer belangrijk is het voor vreemdelingen die Rome bezoeken, en overal voor beminnaars der toonkunst om in de goede week de hemelfche muziek in de Sixtinifche kapel te gaan hooren.

Deze plegtigheden nemen reeds eenen aanvang met palmzondag, en ook wij waren daarvan getuigen. Bij onze aankomst op den *Monte Cavallo* was reeds alles in beweging. De rijtuigen die vol zaten met Kardinalen en Prelaten, en achter, op welke vijf of zes bedienden ftonden, rolden het paleis binnen, en telkens moesten de foldaten het geweer voor hen prefenteren. Wij traden de kapel binnen, die zeer fchoon doch eenvoudig verfierd was, doch die door afchuttingen, waarbij de Zwitfers de wacht hielden, in tweeën was gedeeld, zoodat in het binnenfte heiligdom, waar de Paus zat, slechts

aan

aan weinigen geoorloofd werd om binnen te dringen. De Zwitsers zijn, zoo als algemeen bekend is, zeer lomp, en hebben met niemand eenig medelijden of toegevendheid. Zij drongen de geëfste *Abbati*, en de wereldlijke geestelijken, even als verderballen op zij, en wezen de vrouwen tamelijk fluurs naar de voor haar bestemde zitplaatsen, en zij duilden volstrekt niet dat men hun te nakwam. In het binnenste van de kapel was een troon opgericht, waarop de Paus, die eene zilveren muts op het hoofd had, was gezeten, en ter regter en linkerzijde van hem eene lange rij van Kardinalen, ordes-generaals en patriarchen; rondom den troon stonden Prelaten die den dienst verrigten, en de kapel hief eene muziek aan, welke ons in verzoeking bracht om te gelooven dat het gene menschen maar engelenstemmen waren die wij hoorden. Hierop kwamen al de geestelijken, van de rij af, en eindelijk ook de zangers, tot den Paus, en knielden voor hem neder, als wanneer zij, uit de handen van den diaken, de palmen, die aan lange slaven waren gehecht, ontvingen. Hiermede voorzien, rangschikten zij zich in eene orde van Procesie, door welke de Paus, in eenen ronden leunstoel zittende, en door eenen troonhemel overdekt, werd rondgedragen.

Op asfche woensdag begaven wij ons, omtrent tegen vier ure des achtermiddags naar de *Sixtina*, eene zeer eenvoudige huiskapel van den Paus, in het *Vatikaan*; wij zaten tegenover het laatste oordeel van MICHAËLO ANGELO, hetgeen door de

ondergaande zon verlicht werd, en wij wachtten met ongeduld op het heerlijk gezang dat door gansch *Europa* beroemd is. Eindelijk kwamen de kardinalen in violetkleurige kleederen, en daar zij vrij spoedig voortgingen, hadden de slipdragers de handen vol werk om den zamengerollen sleep, achter hen, te ontwikkelen. Alle zitplaatsen werden eindelijk bezet door deze en andere voorname geestelijken, even als op palm-zondag; doch de prachtige en voor zijne Heiligheid bestemde troon bleef ledig. Eindelijk werd het teeken tot den aanvang gegeven, en het psalmgezag begon. Er werden dertien spalten gezongen, en bij elken psalm werd een der dertien piramidale lichten uitgebluscht. Nu begonnen de klaagliederen des Profeets, en eenige Engelen, want men weet niet van waar deze stemmen komen, klaagden nu over den dood van den Goddelijken Verlosser, in zoodanig eenen weemoedigen toon, dat zelfs een steenen hart daardoor zoude breken, en diep ontroerd worden. Tusschen beide hoorde men eene weenende stem, welke als uit de keel eens nachtegaals kwam, en men hoorde de moeder Gods, onder het kruis, om haren zoon jammeren. Alle lichten werden uitgebluscht, slechts nog een brandde er, dit is de waakzame moederliefde der madona. Men begon het *Miserere*, de hemelsche zangers vereenigden hunne stemmen; eindelijk werd ook het laatste licht uitgebluscht, zoodat alles in eene flaauwe schemering verzonk, en alsdan waant men dat

dat de daar onbewegelijk staande Kardinalen en Prelaten, zoo vele standbeelden zijn. In dezen oogenblik verhief het koor der onzichtbare zangers, in eene zuivere, krachtvolle en doordringende muziek, de betooverendste toonen: „Heere! ontferm, u onzer!” O welk een angstig gevoel vervulde nu ons hart! het was als of wij aan de voeten des Heilands zouden nederzinken om die met duizenden van tranen te bevochtigen. Hoe waar heeft hij gesproken die tot heil van zijne ziel, niets vuriger wenschte dan dat in zijn stervensuur zoodanige toonen in zijne ooren mogten klinken, want waarlijk bij de wegslepende harmonij dezer welluidende muziek verheft zich de ziel ten hemel.

Doch deze hemelsche stemmen zwegen eindelijk, en wij gingen midden door de hellebaarden en de lange zwaarden der, in ouderwetsch nationale kleeding gehulde, Zwitsers, de kerk uit, en bevonden ons weldra, te midden van al het gewoel, op de straat. Het eerste nieuws dat wij op de straat hoorden, was de vlugt van den Paus, die wegens de annadering van Napolitaansche troepen, op het spoedigste de stad had verlaten. Ook wij moesten de stad verlaten, doch wij wilden evenwel vooraf, op groenen donderdag, nog de plegtige voetwashington bijwonen, en wij vervoegden ons deswege weder in het *Vatikaan*, waar dit plaats zoude hebben. Aan den ingang der zaal, in welke de plegtigheid zoude geschieden, was weder een vreesfelijkgedrang, doch het gelukte ons om er door te komen.

Voor een heerlijk Doorniks-tapijt zaten twaalf in het wit gekleede mannen. Deze waren uitgekozen uit de menigte van Pelgrinnen, die uit alle deelen der Christenheid zich tegen het paaschfeest, naar het graf van den heiligen PETRUS begeven. Men ziet deze menschen, voor de goede week reeds, met breedgerande hoeden op het hoofd, lange stokken in de hand, kragen van wasdoek om den hals, en eene waterflesch aan den gordel gehecht, de mildadigheid der geloovige Christenen aanspreken. Wij waren eenige oogenblikken in de zaal geweest, toen het gezang begon, en de Kardinaal MATTEÏ, die heden de plaats van den Paus vervulde, volvoerde de plegtigheid; de Prelaten die hem vergezelden, overhandigden aan de pelgrims ieder een stuk goud geld en eenen bloemenruiker. De melodieuze toonen der zangers, en de herinnering aan de liefde en aan de deemoedigheid onzes Heeren, doen deze plegtigheid nog des te meerder waarde verkrijgen; nadat dezelve volvoerd was, stormde alles naar de zaal, waar de twaalf pelgrims gespijzgd zouden worden.

Des namiddags begaven wij ons, met nog een grooter verlangen dan den vorigen dag, naar de *Sixtina*, om nog eenmaal het *Miserere* en de *Lamentationi* te hooren. Zeer oude en groote notenboeken bevatten deze gezangen in zich. Het *Miserere* werd in twee vijftemmige gezangen gezongen, welke elkander afwisselden, tot dat zij zich op het laatst beide, met nog omtrent veertig andere zangers, tot een slotkoor, vereenigden.

Nog

Nog laat in den avond pakten wij onze mantelzakken, ten einde elken oogenblik gereed te zijn, om ons naar *Napels*, of naar *Palermo* te begeven, want wij hadden vast befloten om noch in *Rome* te blijven, noch naar *Oppor-Italië* te reizen. Helaas! het was ons niet vergund om de kruis-verheffing in de *Sint PIETERS*-kerk te zien.

Des nachts dwaalden wij nog eenmaal deze onvergelykelijke stad rond, wij moesten voor altijd afscheid van dezelve nemen; wij troostten ons evenwel met de afwisselingen, welke wij op onze reis zouden wedervinden, en wij zeiden een laatst vaarwel aan al die schoonheden, welke wij in *Rome* bewonderd hadden.

R E I S

V A N

R O M E,

DOOR *SICILIE*, NAAR DEN BERG
ETNA.

Wij hadden ons voorgenomen om *Sicilie*, dat land der *Cyclopen* en der finidse van *VULKANUS* te gaan bezoeken. Op den 25ften Maart, des namiddags ten vier ure, verlieten wij *Rome*. Een frische jonge Duitscher en een jonge Engelschman voegden zich bij ons. Weldra werd het nacht, doch de maan scheen zoo helder als de zon, en verlichtte de onvruchtbare velden, zoo ver als wij zien konden. Onze *Vetturino*. (voerman), was zeer bevreesd voor roovers, en deze vrees vermeederde niet weinig, toen wij eenige opgehangene armen en beenen, van ter dood gebragte straatroovers, voor-
bij

bij reden. In waarheid, de eenzame weg naar *Civita Vecchia*, met deszelfs holt en hoogten, was juist niet zeer geruststellende. Doch wij kwamen evenwel voor middernacht welbehouden in eene eenzame herberg aan, waar alles een zeer wonderlijk aanzien had, doch de waard verzekerde ons bij alles wat hem heilig was, dat wij bij hem zoo veilig zouden zijn, als in den schoot van de heilige Maagd.

Wij bragten onze reis-equipage eerst in zekerheid, en vervolgens begaven wij ons naar de keukens, die hier de algemeene kamer scheen te zijn. De waard kookte en braadde, en sneed eenige stukken vleesch af van drie of vier aan den muur hangende schapen, terwijl de vrouw, bij het vuur, haar kind zat te wiegen. De kamer waar wij des nachts zouden slapen, zag er voor ons vrij bedenkelijk uit. Twintig of dertig kerels, die er niet zeer geruststellende uitzagen, lagen bij dezelve in eene foort van voorkamer op den grond, en in den vloer van onze kamer vonden wij een valluik, door hetwelk onze vijfde reisgenoot, een inwoner van *Livorno*, afdaalde om, daaronder zich ter ruste te leggen. Met dat al legden wij ons vergenoegd te bed, en wij lachten hartelijk over onzen Engelschman, die heden zoowel als alle volgende avonden, schoon linnen uit zijnen mantelzak haalde, en even als een meisje eenen witten doek om den hals knoopte, terwijl wij even als dragonders dikwerf, met de laarzen aan de voeten, ons op onze matrassen nederwierpen.

Den volgenden morgen reisden wij vrolijk naar *Marinella*, waar wij ons middagmaal hielden. Onze Engelschman scheen zich niet weinig te verheugen, toen hij hier wederom voor de eerste maal de zee, het element zijner natie, zag. Bij het Pauselijke fort dat hier staat, zagen wij eenige hoogen palmboomen groeijen. Wij hadden dezen sierlijken boom nog weinig gevonden.

Nog vroeg in den morgen kwamen wij, door eene menigte lediglopende aanschouwers omringd, in *Civita Vecchia*. Hoewel deze stad zeer klein is, zoo toonde de groote levendigheid ons hier aldra, dat wij ons in eene zeehaven bevonden. Onze eerste gang was natuurlijk naar den zeekant. Eene Engelsche brik had hier de afscheidsvlag gehefchen, en men zeide ons dat zij met den eersten gunstigen wind, naar *Palermo* onder zeil zoude gaan. Geen wenschelijker berigt konden wij vernemen. Wij lieten ons aan boord van dit schip brengen, en weldra had onze eerlijke Engelschman, met zijnen landsman, den scheepskapitein, voor ons allen, de koop gemaakt, en reeds den volgenden dag zouden wij onder zeil gaan.

Wij haastten ons om onze zaken in orde te brengen, en onze passen te laten afteekenen. In de haven had alles een vrolijk en vrij voorkomen. Overal zagen wij eene menigte van schoone vrouwen met Romeinsche aangezichten, eene rijzige houding en witte sluijers om het hoofd. De zee was zoo effen als een spiegel, en de maan zweefde, langs

langs het donkerblauwe lichtgewelf, boven ons hoofd. Reeds meenden wij de kaliaansche oranje-bloesems te ruiken en de sinaas-appelen van *Palermo* te zien.

Naauwelijks hadden wij den volgenden morgen de oogen geopend, toen iemand aan onze deur klopte, en dezelve openrukte, en zie daar onze scheepskapitein stond daar, met de beenen eene el wijd van elkander, voor ons, want al was hij aan den wal, hij stond altijd zoo als hij op het dek van zijn schip gewoon was te doen. Zonder ons te groeten, den hoed af te nemen of binnen te treden, riep hij: „Mijne heeren! maakt u gereed „om te vertrekken, de wind is gunstig naar *Palermo*.” Een vrengdekreet was het antwoord op dit aangename bericht, en daar wij tegen twaalf ure aan boord moesten zijn, zoo proviandeerden wij ons, zoo spoedig als het mogelijk was, met bescduit, hammen, wijn, rum en dergelijken, waarbij onze Engelschman, die wist wat men op zee noodig heeft, de hoofdrol speelde, en ons, elken oogenblik berispende, teregt wees. Alles was gereed, toen juist tegen den middag de wind ging leggen, zoodat onze brik eerst tegen het ondergaan van de zon de ankers kon ligten. Wij hadden eenen helderen sterrenhemel, de golven gingen hoog, de wind woei frisch op in onze zeilen, en ons schip stevende pijlsnel daar heen. Weldra lagen wij, ten spot van al het zeevolk, zeeziek op het dek neder; de eene hing met zijn hoofd over het

het boord van het schip, en de andere stak zijn hoofd door een kanongat om zijn offer aan NEPTUNUS te brengen. Onze Engelschman bleef ook niet vrij, doch daar hij drie maanden geleden ook nog eene zeereis had gedaan, zoo hield hij, zich toch ten minste staande, en hoewel wij daar doodziek nederlagen, zagen wij toch met belangstelling hoe hij, op de koelbloedigste wijze, zich aan een touw vasthield, en zijnen tol aan de zee betaalde. Daarbij gaf hij ons een doezijn levensregelen op, welke steeds met de woorden begonnen: „Aan „boord van een schip...” Ook de heer kapitein begon ons eenige grove spotternijen toe te werpen, waarover wij zeer weinig gesticht waren. Eindelijk noodzaakte ons de, in de Middellandsche zee, hoogst ongezonde nachtlucht, om ons naar de benaauwde kajuit te begeven, waar wij ongelukkigen, van de gansche wereld niets anders hoorden, dan het geschreeuw der matrozen bij het scheepswerk, dat zij verrigten, en het klotfen van het zeewater tegen den boeg van het schip; hetgeen op onze magen de uitwerking van een braakmiddel had.

Weldra verloren wij, bij den gunstigen wind die aanvankelijk onze zeilen deed zwellen, de kust van *Italië* uit het gezigt. Op het onverwachtst overviel ons thans weder eene stilte die vier dagen lang voortduurde, en waarbij ons het verlies van tijd, en de eenzelvigheid op het schip allervervelendst waren. Nu en dan kregen wij een bezoek van kleine vogeltjes, die om een weinig te rusten, zich

zich op ons rondhout nederzetterden, en welke de wreedaardige matroozen poogden dood te gooijen. Alle avonden scheen onze kapitein door fluiten en roepen den wind te willen opwekken, terwijl hij haastig op het dek heen en weder wandelende en uitriep: „Blaas dan, avondwind! blaas!”

Dikwijls zagen wij de dolfijnen rondom ons schip zwemmen, en volgens hunne gewoonte, uit het water, tegen den wind op, springen. Op zekeren tijd ontdekte het valkenoog van een onzer zeelieden, twee groote schildpadden, die slapende op de oppervlakte der zee dreven. In eene oogenblik sprongen eenige van onze matrozen in de sloep, die achter aan ons schip hing, die zij aflieten, en daarmede voortroeiden, en weinige minuten daarna kwamen zij terug met de beide kinderen des oceaans.

Des nachts kregen wij eenen goeden wind, en den volgenden dag vierde onze kapitein zijnen geboortedag, en onthaalde deswege de gansche equipagie op eene schildpadsoep, welke zonder twijfel eene der krachtigste soepen op de aarde is, en wel in staat zoude zijn, om eenen longzuchtigen leeuwenkracht in de anderen te storten. Goede portwijn verstrekte en verhelderde het hoofd, even zoo als onze magen door de soep werden gevoed, en zoo vierden wij, waarbij wij aan onze verwijderde vrienden dachten, het genoeglijkste feest dat veelligt destijds op de Middellandsche zee gehouden werd.

Wij zaten nog aan de tafel, toen wij op eenmaal
op

op het dek den ons door merg en been heen snijdenden roep: „Land! land!” hoorden. Alles wat beenen had klom naar boven, om het land te zien. Een der matrozen werd, met eenen verrekijker in de hand naar den top van den mast gezonden, terwijl men beneden de zeekaarten raadpleegde, en men besloot eindelijk dat wij ons ten westen van *Palermo* bevonden.

In dezen nacht was het als of onze snelzeilende brik, door eene zee van vuur voortstevende. Voornamelijk voor de steven sloegen de groen en blaauwvlammende golven woest en wild door elkander, even als aangestoken wijngeest, en het was als of er vonken aan alle zijden rondom ons uit het water sprongen, en er gloeiende kogels langs het schip voortdreven. Somwijlen, wanneer eene hooge golf overstortte, zoude men geloofd hebben eenen brandenden waterval te zien. Noch te voren, noch daarna hebben wij de zee zoo vurig gezien, de plaats waar wij ons bevonden, de diepte of de ondiepte der zee, de wind en het tij, dit alles moet daarin hebben medegewerkt.

Op den volgenden morgen zagen wij, met van vreugde kloppende harten, den reusachtigen en bergachtigen oever van het eiland. *Guanahaini* kan *COLUMBUS* niet met meer vreugde begroet hebben, dan wij het oude *Trinakrien* deden. Eindelijk zagen wij huizen, groene heggen, zaadvelden, weidend horendvee, en ook eenige menschen, die eenzaam langs de rotten wandelden. Weldra steven-

den

den wij den *Monte Pellegrino* om, terwijl wij van denzelfen het sein van ons naderen, aan *Palermo*, zagen geven. De zeilen werden gestreken, de vlag werd geheschen, en wij wierpen het anker in de haven van *Palermo*.

Naauwelijks waren wij binnen geloopt, of eenige boten, welke tot de politie der haven behoorden, kwamen ons op zijde leggen. Zij vroegen ons naar onze namen, naar ons voornemen alhier, en bovenal naar nieuws uit andere deelen van *Europa*. Deze sloepen werden door twaalf, tot vier en twintig roeijers geroeid, en vlogen pijlsnel door het water. Tot onze droefheid werden wij gelast om zeven dagen *Quarantaine* te houden, dat wil zeggen, dat wij zeven dagen lang aan boord moesten blijven, en dat ons schip de stad gedurende dien tijd, niet zoude mogen naderen, ten einde in deze zeven dagen te ontdekken, of wij ook de pest aan boord hadden. Weldra kwam er dus een oude *Guardiano* (opziener) aanroeijen, die zijne boot aan de zijde van ons schip vast maakte, en die een gestreng oog op ons zoude moeten houden.

Zoo waren wij dan hier als in eene gevangenis, of om beter te zeggen, wij bevonden ons hier in de omstandigheden van *Tantalus*. Wij zagen de langgewenschte stad voor ons, en mogten dezelve niet naderen, en veel minder binnen treden, en met dat al was het denkbeeld, dat wij in de haven van *Palermo* lagen, alleraangenaamst voor ons.

Waar-

Waarlijk dit land is een paradijs. Aan de zuidzijde omringd deze groote stad de haven, en langs eene zeer vruchtbare vlakke breidt zich de grond naar de schoongevormde heuvels uit, welke de stad, aan de achterzijde, amphiteatersgewijze omringen, en waarvan de groene grond met heggen van oranje-boomen, en boschjes van cypressen bewasfen is, terwijl hier en daar prachtige lustfloten en landhuizen zich boven de paleizen van de stad zelve verheffen.

Des namiddags roeiden wij naar de *Sanita*; (het huis van gezondheid) en men reikte ons daar door middel van zeer lange stokken eenige biljetten toe, en vervolgens kwamen er geneesheeren om te onderzoeken hoe wij ons bevonden. Eenige lanfiers schaarden zich regt tegen over ons, en scheenen gereed te zijn om hem, die vermetel genoeg was om over de gestelde grensline te stappen, te doorfteken. Een zeldzaam gevoel, gezond en frisch te zijn, en elk een voor ons te zien vlugten, even als of wij de gele koorts, de pest of de *Cholera Morbis* onder de leden hadden.

Nadat wij onderzocht waren, verwijderde wij ons weder, en wij bragten ons schip aan den *Molo*, waar nog eenige andere vaartuigen lagen, die met ons in hetzelfde geval waren. Ons oponthoud alhier, was evenwel niets minder dan eenzaam, want de *Molo* was den ganschen dag vol menschen, en de haven wemelde even als de volrijkste markt van eene groote stad. Hier zag men bedelaars, in kleine schuit-

schuitjes, de groote koopvaardij- en transportschepen naderen, terwijl zij op het geluid van de viool, of van de guitar, huppelden en sprongen als of zij door eene *Tarantula* gestoken waren, en niet ophielden voor dat men hun eene belooning gaf; daar zag men heeren en dames die in prachtige gondels heen en weder voeren; daar hoorde men trommen en fluiten, welke werden afgewisseld door een Turksch muzijk, dat van het half dek van een groot schip, over de haven, klonk; een weinig verder zag men de schepen elkander, door middel van vlaggen, seinen geven; aan eene andere zijde zagen wij een oorlogschip, hetwelk door kanonschoten en vlaggen aankondigde dat het zeilvaardig was; op het fluiten van eenen dek-officier zagen wij in minder dan eene minuut zeventig of tachtig matrozen in het want, en weinig tijds daarna zwollen de witte zeilen door den luchtigen wind opgeblazen, en het zeekasteel geraakte in beweging om statig daarheen te stevenen; op andere schepen zagen wij exerceren, op anderen zeilen droogen, en overal zagen wij het scheepsvolk op het dek der schepen allerlei koddige grappen uitvoeren, en zoo is in deze nooit stille haven geen uur zonder afwisseling van voorwerpen of voorvallen.

De *Quarantaine*-dagen vlogen ons spoedig genoeg voorbij. Nog eenmaal moesten wij ons aan een geneeskundig onderzoek onderwerpen, en vervolgens kwam er een beambte van de commissie van gezondheid om ons voor den volgende dag

onze verlossing aan te kondigen, welke boodschap wij met een vreugdegejuich beantwoordden.

Den volgenden morgen mogten wij eindelijk aan den wal komen. Men liet ons evenwel niet lang den tijd om ons wegens onze vrijheid te verheugen, want wij werden naar het bureau van Politie gebragt, als verdachte personen aangehouden en, alleen onder de voorwaarde dat een dienaar der Politie ons overal zoude vergezellen, weder vrijgelaten. Onder dit onaangenaam geleide, doorwandelden wij gansch *Palermo*, tot dat eindelijk een bankier de Politie wijs maakte dat hij ons kende en voor ons wilde instaan.

Iemand die *Verona*, *Florence*, *Rome* of eenige andere voorname Italiaansche stad gezien heeft, zal moeilijk behagen vinden in de stad *Palermo*; de verschrikkelijk lange straat, *Casfaro* genaamd, en de straten *Toledo* en *Maquedo*, welke de eerstgenoemde straat winkelregt doorkruisen, zijn waarlijk met schoone huizen versierd, doch zij prijken geenzins met het meesterwerk van eenen *PALADIO*, en stellen den wandelaar nog minder schadeloos voor die gemeene en ellendige hoeken en gaten, door welker onaangename uitwaseming wij heen moesten. Over het algemeen zijn de straten hier toch zeer levendig. Het zachte luchtgeftel doet elk een naar buiten gaan, en de vensters zijn eigenlijk niets anders dan glaze deuren met balkons, op welke, een uur voor zonnen-ondergang, de geheele *beau monde* van *Palermo*, voor zoo verre dezelve niet is gaan wan-

wandelen, verzameld is. Het gezigt van een groot schoon huis, waarvan al de balkons met schoone, welgekleede vrouwen en meisjes bezet zijn, is waarlijk zeer verrassende, en voor eenen vreemdeling al leraangenaamst. Het gewoel op de straten is zoo groot dat men, inzonderheid in de *Casfaro*, moeite heeft om er door te komen.

Een aangenaam gezigt was het voor ons, de winkels der waterkoopers, welke hun water, door middel van ijs, koel houden. Aan de beide zijden van deze winkels ziet men citroen, sinaasappel en andere zuidelijke vruchtboomen bij wijze van een terras, en in eene zeer sierlijke orde geplaatst, en daar tusschen staan groote glazen met water gevuld, waarin zeer fraaije goudvischen rondzwemmen. Eene menigte kleine fonteynen werpen hier, tusschen de welriekendste bloemen, haar water uit, en alles ademt hier, in de brandend heete straten, de aangenaamste en de verfrischendste koelte.

De bouworde van de stad is, over het algemeen genomen, naar den zuid-Italiaansche smaak, en de huizen hebben platte daken. De openlijke gebouwen, inzonderheid de kerken, zijn in eenen wonderbaarlijken en zeer smakeloozen stijl gebouwd, de versieringen daarvan zijn bont, en met tegen elkander vloekende kleuren beschilderd, alles is overdreven, en vormt een wonderlijk mengelmoes. In het aloude paleis van den onderkoning is de kapel van den Noordschen vorst ROGIER te zien. Zeer wonderlijk gebouwde zuilen ondersteunen daar het

gewelf, de muren zijn, door den tijd, grijs en donker graauw geworden; en de smalle hooge vensters, die van boven spits toelopen, laten slechts een schemerlicht door, waardoor alles hier duister is.

De schoonste wandelplaats om *Palermo*, is aan den oever der zee, de *Marina* genaamd. Hier wandelt, in de zomeravonden, onder het geluid van eene vrolijke muziek, de gansche bevolking van *Palermo*, of te voet, of te paard of in rijtuigen. Deze wandelweg geleid naar *Flora*, de lievelingstuin der inwoners van *Palermo*, waar de lucht der oranje-bloesems der menigte eenen balsemgeur aanbiedt. Van alle kanten hoort men daar guitarren en tamboerins. Wij zagen daar eenen ganschen hoop vrolijke jonge lieden, op het geluid van eene viool, als onzinnige menschen dansen, terwijl zij hunne kastagnetten deden klapperen.

Wij deden ook uitstapjes naar de ommestrecken van de stad, en wij verlieten *Palermo* niet, voor dat wij ook de universiteit aldaar een bezoek hadden gegeven.

Wij maakten vervolgens toebereidselen tot onze reis door het inwendige des eilands. Met rijtuig kan men hier niet reizen, want er zijn geene landstraten over het steile en met holle wegen doorsneden gebergte, en men is aldus verplicht om of eenen ezel of een paard te huren of, zoo men dit niet verkiest, te voet gaan, zoo als wij dan ook deden, dewijl wij zeer weinig bagagie bij ons hadden, die wij zeer gemakkelijk op den rug konden dragen.

Wij

Wij bereikten den eersten dag, al zeer spoedig, het stadje *Alkamo*, en op den volgenden dag *Segesta*, waar wij, in de nabijheid van de stad, den eersten Griekschcn bouwval, eenen tempel aan *Diana* gewijd, in eenen tamelijk goeden stand vonden. Wij maakten eene kleine karavane uit, dewijl zich eenige eerlijke landlieden, handwerkers en geestelijken bij ons gevoegd hadden.

De weg van *Segesta* naar *Salemi* loopt door velden en akkers, welke, begunstigd door den zegen van het zuidelijk luchtgestel, van overvloed overvloeiden. Overal vonden wij eene menigte van amandel, oranje, citroenen en vijgenboomen, overal wijnstokken en andere vruchtboomen, en de akkers waren voortreffelijk bebouwd, de veldvrucht scheen hier met geweld, uit de vruchtbare aarde voort te dringen, en onder het onophoudelijk gezang der nachtegalen, wandelden wij van het eene bloemrijke dal in het andere naar *Calasimi* en *Salemi*, welke, even zoo als alle Siciliaansche steden aan de helling van eenen berg liggen.

Te *Salemi* overnachtten wij, en den volgenden dag begaven wij ons, gedeeltelijk op ezels en gedeeltelijk te voet, op weg naar *Castelvetrano*, waar de inwoners der stad boven de poort, met groote letters, hebben laten schrijven: *Palmosa civitas Castri Veterani*; (d: palmenstad *Castelvetrano*) dewijl er in deze beroemde stad geene herberg te vinden was, zoo namen wij onzen intrek in het Dominikaner klooster, en de kloosterheeren

waren ook zoo goed om ons vier kale muren aan te wijzen, waarin geene vensters waren, en waar wij, behalve den grond, geene gelegenheid vonden ons te zetten of te leggen. Wij spreidden derhalve onze mantels van gewaste taf op den grond, legden ons daarop neder, en rustten tamelijk wel, terwijl onze Engelschman, met den *Spenditore*, of den aankooper, de stad inging om vleesch, groente en macaroni te koopen.

Toen wij de poort binnen kwamen, en de aankondiging, van eene palmenstad, lazen, dachten wij niet anders dan dat wij hier onder de schaduw van die statige palmboomen zouden kunnen rusten, doch in de plaats van dat, lagen wij op de harde planken in een Dominikaner klooster met onze ransfels, in de plaats van kussens, onder het hoofd, terwijl een bediende, die wel een herder geleek, ons oppaste. Eindelijk gaf ons een goedhartige Pater, die even zoo van den maaltijd kwam, en nadat hij stotterend en stamelend gevraagd had of wij Christenen waren, zijnen stroozak, waarop wij gemakkelijker lagen, tot dat de kok ons naar het *Refectorium* riep. Hier onder dit gewelf deden wij onzen maaltijd. Lepels konden wij evenwel niet krijgen, want de beleefde Paters hadden elk zijnen lepel in bewaring; wij moesten dus onze soep met uitgeholde broodkorsten scheppen en eten.

Na den maaltijd gingen wij de stad bezigtigen, welke eene bevolking van 15,000 zielen in zich bevat. Dezelve scheen ons niets anders dan een

groo-

groote grafkelder te zijn, eene doodsche stilte heerschte overal, wij zagen niets dan ellendige hutten in de plaats van huizen, en alles toonde armoede en ellende aan, nergens vonden wij volksvlijt, of werkzaamheden, en slechts nu en dan zagen wij eenigen in vodden en lompen gekleede inwoners door de straat gaan.

Des avonds lagen wij rustig op onze matrassen, toen wij op het onverwachtst een geweldig schreeuwen en schieten hoorden. Wij dachten dat dit de eene of andere godsdienstige feestviering was, en wij hadden ook daarin niet gedwaald: het was het feest van den patroon der kapucijnen. Daar de maan zeer helder scheen, stonden wij spoedig op, om dit feest van nabij te beschouwen. Drie trommelflagers openden al rofflend den trein, vervolgens een kruis, hetwelk zeer nederig door middel van eene papieren lantaren verlicht werd, en waarbij zich een kerel bevond die op den doedelzak speelde, en wiens toonen geene kleine tegenstrijdigheid maakten, met die van het volgende muziek koor, want deze ellendige toonkunstenaars maakten een vervaarlijk, en de ooren verscheurend geraas, hetwelk noch in de maat, noch zuiver was. Nu eerst volgde de stoet van aandachtige Christenen, welke er allerverschrikkelijkst uitzag, gedeeltelijk door het maanlicht en dat der papieren lantarens, gedeeltelijk door derzelver ellendige kleeding, als zijnde genoegzaam allen met lompen bedekt; en eindelijk door derzelver vervaarlijk gebrul. Na lat de processie de geopende

kerk was genaderd, begon een aldaar in eene hinderlaag liggend korps, zoo geweldig met geweren, pistolen en karabijnen te schieten, waarbij anderen voetzoekers en zwermen wierpen, dat alles, wat wij tot nog toe van het feest gezien hadden, daarbij als eene kleinigheid beschouwd kon worden. Nu trok de gansche zwerm de kerk in, waar de trommels, de doedelzak, de ellendige muziek en de brullende keelen een allervreesfelijkt geraas maakten. Daar beklom een kapucijn den kansel, doch wij legden ons weder te rusten.

Den volgenden dag begaven wij ons naar de ruïnen van *Selinus*, die wij reeds daags te voren in de verte hadden zien liggen; deze bouwvallen bestaan uit zeer groote hoopen puin en steenen, welke de overblijffelen zijn van drie tempels, die voorzeker wel de grootste van gansch *Europa* zijn geweest. Het gezigt daarvan is verwonderingwekkend, en kan wel eenigzins vergeleken worden met het *Colosfeum* te *Rome*. Uit de ontzettende menigte van puin en steenen, die, even als stukken van rotfen van eenen ingestorten berg, over elkan- der geworpen zijn, ziet men hier en daar eenige reusachtige zuilen uitsteken, welke nog zijn staande gebleven, doch de overigen liggen in stukken, vergruisd daar neder, alleen de noordelijke kolonnade van den eenen tempel is zoo geheel en al ingestort, dat dit hoogstwaarschijnlijk door eene aardbeving moet geschied zijn; de enkele marmer blokken, waaruit deze zuilen zijn zamengefeld geweest,

weest, en waarvan het getal, van elke zuil, over het algemeen zeven schijnt geweest te zijn, liggen daar, in eenen even gelijken afstand van elkander op de aarde, en de kapiteelen zijn meest allen nog te zien; deze zijn vierkante platte tafelen van vijf schreden, in het vierkant, groot. In de diepten en in de afgronden, tusschen deze puinhoopen, groeijen struiken zoo hoog als boomen, en duizenden van hagedisfen en ander ongedierte vinden daaronder derzelver schuilplaats. Wij namen de maat van een stuk van eenen hoofdbalk, en vonden hetzelfde twintig voeten lang, de dikte en hoogte naar evenredigheid. Welk eene reuzenkracht heeft er toe behoord, om zoodanig eenen balk op de kapiteelen dier hooge zuilen te brengen!

De puinhoopen van de stad zelve zijn op lange na zoo reusachtig groot niet; zij bestaan in de overblijffelen van eenen kleinen tempel, en eenige andere gebouwen, welke almede uit zeer groote steenen vervaardigd zijn geweest.

Nadat wij hier lang genoeg rondgewandeld, bezigtigd en gezeten hadden, keerden wij, van deze, voor ons onvergetelijke bouwvallen, naar *Castelvetro*, terug; wij vervolgden onze reis naar *Sciakka*, en wij wandelden door een schoon doch arm land. Slecht brood en paardenkaas was meestal ons voedsel in de erbarmelijke, stinkende en van vloojen welvoorziene kroegen, waar wij onzen intrek moesten nemen. De Sicilianen dooden zeldzaam jong vee, en dus is het

kalfsvleesch, of dat van jonge geiten en hoenderen hier niet gemakkelijk te krijgen, en dan nog verschrikkelijk duur. In *Palermo* betaalden wij voor een noen bijna twee gulden, en in de Provinciën hebben wij deze spijs in het geheel niet kunnen krijgen, er bleef ons dus, wanneer wij eens wilden finullen, niets over dan schapenvleesch en eijeren.

Des namiddags, om drie ure, zagen wij *Sciakka* heerlijk voor ons op eene hoogte, boven de zee, liggen, doch meer nabij komende, ziet deze stad er uit als een oud vervallen rooversnest. Er zijn hier 11,500 inwoners. Men behoeft zich niet te verwonderen dat de steden in *Sicilie* zoo sterk bevolkt zijn, want er zijn bijna geene dorpen op dit eiland, ten minsten wij hebben, de dorpen om den *Etna* niet mede gerekend, er geene gevonden.

Hier besloten wij om onze reis, naar *Girgenti*, ter zee te doen, en wij scheepten ons in op een Siciliaansch vaartuig, *Speronara* genaamd.

Er was weinig wind, zoodat wij, in het eerste uur slechts vier mijlen vorderden; toen wij evenwel een weinig de hoogte hadden gewonnen, kwam er zulk eene frische koelte opzetten, dat wij meer schenen te vliegen dan te zeilen, en in drie uren legden wij de nog overige veertig Italiaansche mijlen, welke aan zes Duitsehe mijlen gelijk staan, af, hetgeen voor een fregat reeds veel zoude zijn geweest, en dus nog veel meer
voor

voor een vaartuig van omtrent twintig voet lang. Ook hing de *Speronara* zoo geweldig over eene zijde, dat het zeil elken oogenblik door het water sleepte, en onze kleederen door de golven door en door nat werden. De schipper stuurde met zeer veel bekwaamheid door de baren, die als verwoed op ons kwamen aanrollen. Twee matrozen plaatsten zich de eene aan den achter, en de andere aan den voorsteven, waar zij zorgvuldig acht gaven op den loop der golven. Zij riepen elkander toe, en door eene bekwame wending wisten zij de *Speronara* telkens zoodanig eene rigting te geven, dat de golven, in de plaats van ons in derzelver ingewanden te begraven, ons telkens zulk eenen geweldigen stoot voorwaarts gaven, dat ons de baren om het hoofd vlogen. Hoezeer dit ons een weinig gevaarlijk voorkwam, vonden wij toch een zeer groot genoegen er in, dat wij op de spitzen van de onstuimige vloeistof schenen te dansen, en zoo snel als een pijl langs den oever, en voorbij de vooruitstekende landtongen daarheen stevenden. Weldra bereikten wij den *Molo* en de haven van *Girgenti*, waar wij terstond de vergunning kregen om aan land te gaan.

Eene zeer geduldige ezelin droeg onze bagagie van de haven naar de stad, welke, op eenen berg, eenige *milien* van de haven ligt. In de verte zagen wij, met verrukking, de tempels voor ons liggen, en kort daarop bereikten wij het ellendige nest, waar voorheen de stad *Agrigent* met ha-

hare 200,000 inwoners gestaan heeft. Op aanbeveling van den Oostenrijkschen vice-Consul werden wij in het Dominikaner klooster zeer vriendelijk ontvangen.

Men kan zich, bij geene mogelijkheid, een denkbeeld maken van de onreinheid, den stank, de armoede en de ellende, welke uit alle hoeken en gaten van zulk een Siciliaansch nest als *Girgenti* ons te gemoet kwamen. Velen van de erbarmelijke hutten lagen reeds in puinhoopen, de wind had dezelve omgeworpen, en in de nog staande gebleven huizen wonen bijna 15,000 menschen, die er, genoegzaam allen, armoedig en ellendig uitzien. Geelkleurige dikbuikige kinderen, wroeten hier, in gezelschap van varkens, in de slijkhoopen, die hier en daar in hoeken en gaten liggen, terwijl derzelver zwartbruine moeders, naauwelijks in staat zijn om door eenen zwaren arbeid het noodige voedsel te verdienen.

Wij bezochten de oudheden hier, onder het geleide van eenen ouden man, *Don ANTONIO*, die zich *Director d' Antichita* noemde, en die zijne belooning gewoon was te bepalen naar de voorhanden zijnde overblijfselen der tempels. Den tempel van *Juno Lucina*, konde hij, zoo als hij zeide, niet onder de vijf *Tari* laten zien, daarentegen vorderde hij voor den tempel van *Castor en Pollux*, waarvan slechts nog eene zuil staat, bijna niets.

De belangrijke overblijfselen der Grieksche oudheden alhier zijn, behalve den tempel van *Lucina*:
den

den tempel der *Concordia*, die van *Hercules* en die van den Olijmpischen *Jupiter*. Deze tempels liggen allen op eenen niet zeer hoogen heuvel.

Reeds van verre vertoont zich de tempel van *Juno* met zeer veel pracht, en men nadert denzelven door een vruchtbaar en gezegend dal; de hooge eenvoudige, en zonder versierfelen daarstaande zuilen, doen eene onbeschrijfelijke schoone uitwerking. De tempel is slechts twee en vijftig schreden lang, en drie en twintig schreden breed, doch de *Sint PIETERS*-kerk te *Rome* zoude aan de zijde van dit eenvoudige gebouw klein schijnen. De Grieksche tempels over het algemeen zijn inwendig minder schoon dan van buiten. Zij zijn allen zes zuilen breed en dertien lang. Aan den ingang van dezen tempel vindt men zeer hooge trappen, voormaals heeft er op denzelven een plat dak gelegen, waarover een eenigzins spits toeloopend dak geplaatst was. Alles was hier zonder kalk of cement aan een gevoegd. De dertien zuilen aan de noordzijde staan nog allen, onbeschadigd, daar.

Hierop volgde de tempel van de *Concordia*. Deze is voorheen tot eene kerk van den heiligen *GREGORIUS* gemaakt, en daardoor is ook deze tempel beter onderhouden geworden. Dezelve is aan den eerstgenoemden, ten aanzien van de bouworde en de grootte, bijna gelijk.

De in de nabijheid van dezen liggenden tempel van *Hercules* is thans niets meer dan eenen woesten hoop van reusachtige kolommen en vervallene stukken steen.

De

De puinhoopen van den tempel van *Jupiter* zijn meerder onderscheidelijk, en minder woest dooreen gevallen. Deze tempel was, volgens de verzekering van *Diodorus*, de grootste, welke onder de overblijfselen der oudheid te vinden was, en toch was dezelve slechts half zoo lang als de *Sint Pieters*-kerk te *Rome*. Dit gesticht werd door de Carthagenienfers verwoest, eer hetzelfde geheel voltooid was. Behalve deze zijn er nog meer oudheden, droevige overblijfselen van de stad *Agri gent*, te *Grigenti* te zien, doch daarvan zal ik niet verder spreken.

Nadat wij al de merkwaardigheden van deze stad bezigtigd hadden, beloonden wij onzen gids *Dott Antonio*, en wij bedankten den abt des kloosters voor de vier muren en de vier matrasfen en toebehooren, die hij ons had verschaft. Wij stelden hem tevens ook eenige piasters ter hand, met het verzoek om een paar misfen voor de gelukkige voortzetting van onze reis te lezen, en eenige *Ave Maria*, *Salvo* en *Credo* te bidden, hetwelk den heiligen man zeer wel schein te bevalen.

Den volgenden dag, den 14den Mei, waren de muilezels reeds vroeg in den morgen gezadeld, de valiezen gepakt, en de reis te land naar *Catania* aan den voet van den *Etna* aangevangen, waar wij na vele gelukkig overgekome ne zwarigheden, eindelijk behouden aankwamen.

De poort, het plaveisel der straten en anderzins, herinneren hier den reizigers bij derzelver intrede in

de-

deze schoone stad, aan den verschrikkelijken strijd, dien zij sedert zoo vele eeuwen met haren gevaarlijken buurman, den *Etna* heeft moeten volhouden. Alles is hier van *lava* gebouwd, en de Vulkaan heeft het zich moeten laten welgevalen om de stad, welke hij zoo dikwerf bedreigd heeft te vernielen, daardoor schooner en sterker te maken.

Wij werden door eenen beleefden herbergier ontvangen, en daar zijn logement reeds vol was, hadden wij het genoegen om onzen intrek te nemen in het afzonderlijk huis, dat door hem en zijn huisgezin bewoond werd.

Wij bezigtigden vervolgens de Grieksche en Romeinsche oudheden der stad, het tooneel, het *Odeum* en de overblijffelen der oude baden.

De vijf dagen die wij in *Catania* doorbragten, behooren onder de vrolijksten die wij ooit in Italiaansche steden hebben beleefd. De luchtigheid en de vrolijkheid van deze stad, gepaard met het beminzenswaardig karakter van derzelver inwoners, moeten elken vreemdeling bevallen. De straten zijn bijna allen lijnregt, breed en met schoone huizen bebouwd, overal helder en zindelijk; en bijna overal ziet men de donkergroene zee of den *Etna*; zelfs in *Palermo* hadden wij de verzameling op de balkons des avonds zoo luisterrijk niet gezien als hier.

Terwijl zich een gedeelte der schoonen van de stad, in het wit gekleed voor de vensters vertoonde, rolde het andere voornam. gedeelte, in prachtige,
en

en met schoone muilezels bespannen rijtuigjen, de *Corso* of de groote straat op en neder, en vereenigde zich dan meestentijds op de plaats voor de Domkerk der heilige *Agatha*. De stad is alsdan even zoo levendig, als zij na het middagmaal, wanneer alles slaapt, doodsch en stil is. De tamboerins, de doedelzakken, de schalmeyjen en andere volksinstrumenten laten zich dan van alle zijden hooren, en bovendien was er genoegzaam alle avonden eene procesfie te zien.

Kort na onze aankomst, begaven wij ons, langs de schoone straat *della Colonna*, naar den zeekant, waar zich eene zeldzame door ons nooit geziene vertooning voor ons oog opdeed. De stad was langs den zeekant door *lava*-klippen als door eest zwart schuim omringd. De zee was buitengewoon onstuimig; de groene golven woeden verschrikkelijk, en sloegen zoodanig tegen de zwarte rotsen, op welken wij vol verwondering stonden, dat zij derzelver wit schuim, onder een verschrikkelijk en donderend geraas naar den hemel opwierpen.

Wij zagen ons genoodzaakt om ons verblijf te *Catania* te verlengen, dewijl de top des *Etnas* steeds in nevelen gehuld bleef, en wij derhalve aan ons verlangen, nog niet konden voldoen. Eindelijk kwam er toch een heldere dag, en nu haastten wij ons om muilezels te huren en ons het gunstige weder ten nutte te maken.

Van *Catania* tot aan *Nicolosi*, het laatste dorp tusschen ons en den *Etna*, moesten wij twaalf
mi-

millen, of derd'halve Duitſche mijl afleggen. Wij reisden tuſſchen bloeiende tuinen en welvarende ſtreken door, want de *lava*-velden zijn buitenge-meen vruchtbaar, en uit derzelve zwarten ſchoot ontkiemt onophoudelijk de mildſte zegen voor het zuidelijk planten-rijk.

Tegen den avond bereikten wij *Nicolosi*, en wij vonden een liefderijk en gſtvrij onthaal, in het huis van den Intendant en geneesheer dezer plaats, *Don MARIO GEMMELARO*, dien wij reeds te *Catania* hadden leeren kennen. Aan hem heeft men het te danken, dat de door wind en koude verkleumde reiziger, omtrent drie kwartier uurs onder den krater des Vulkaans, een welingerigt huis vindt, waar hij zich kan herhalen.

Na eene korte poos te hebben uitgeruſt, braken wij, tegen half tien ure in den avond, op, onder geleide van eenen gids te paard, en eenen voetbode. Wij arbeidden ons, over den moeilijken weg, door boſſchen en ſtruiken, met onze muilezels, door, terwijl wij door eene dikke duisternis omgeven waren. Eindelijk brak de maan door de wolken heen, en derzelve bleek licht liet ons, in eene vervaarlijke diepte onder ons, de ſpiegelgladde zee, ontdekken.

Zoo kwamen wij eindelijk op de hoogte waar eene eeuwigdurende ſneeuw heerscht, en op eenmaal hulde zich de lucht in verſchrikkelijke zwarte ſtormwolken, terwijl de koude zoodanig toenam, dat wij bijna verſtijfden. Wij beſloten derhalve

G

om

om eenigen tijd uit te rusten in de *lava*-grot, genaamd *Grotta del Castelluccio*. Nadat wij hier een gretig ontbijt, al klappertandende, genuttigd hadden, namen wij, bij het opgaan der zon, de reis weder aan over onoverzienlijke *lava*-velden.

Reeds lang hadden wij geene gewassen of kruiden, behalve eenig mos, gezien. Wij gingen in wolken en in damp gehuld over de witte sneeuwvelden steeds voort, en ontmoetten niet zelden ganfche streken, die met eene zwartachtige asch bedekt waren, en aldus naderden wij den top des bergs, terwijl wij naauwelijks vijftig schreden van ons af konden zien, en aldus voortgaande, waren wij het huis van *Gemmelaro*, omtrent tot op duizend schreden genaderd, toen op eenmaal onze Engelsche reisgenoot verschrikkelijk begon te steunen, en magteloos, van zijnen muilezel, in de armen van den voetbode, nederzeeg. Deze onaangename gebeurtenis, te midden van deze zwarte woestijn, in de snijgendste koude, en door wolken en damp omgeven, bragt ons in geene geringe verlegenheid, en maakte natuurlijk, vooreerst een einde aan onze reis op den *Etna*. Wat zouden wij toch met onzen zieken vriend aanvangen? Ontegenzeggelijk was de plotselinge overgang van de hette van den voorgaanden dag (26 graden) tot de verschrikkelijke koude die wij hier ondervonden, de oorzaak van zijne ongesteldheid. Hij moest dus zoo spoedig als mogelijk was verwarmd worden, wij dekten hem dus met onze mantels, en wij droegen hem, de-

dewijl hij niet in staat was om op zijnen muilezel te blijven zitten, naar beneden, in de grot *del Castelluccio*. Hier werd hij op nieuw magteloos, hetwelk zoo lang duurde, dat wij bijna geloofde dat hij zoude sterven. Doch een uurtje slapens, en de minder koude lucht, die hij hier inademde, versterkte hem, in zoo verre, dat hij met ons naar beneden en naar *Nicolosi*, kon rijden.

Des namiddags om drie ure kwamen wij weder in dat dorp aan, wij verfrischten ons eerst met spijs en drank, en daarna door eenen verkwikkenden slaap, waaruit wij des avonds tegen negen ure ontwaakten. Wij zagen den helderen van sterren fonkerenden hemel boven ons, en wij namen terstond het besluit om onze reis nog heden avond weder aan te vangen. Dit geschiedde dan ook, wij lieten onzen zieken aan den zorg van *Don MARIO GEMMELARO* over, en, voor de tweede maal, reden wij vrolijk en welgemoed, naar den top des *Etnas*.

De nacht was overheerlijk schoon, wij zagen den rook uit den krater des Volkaans, lijnregt, naar den helderen hemel, opstijgen, en wij twijfelden derhalve niet aan het welgelukken van onze onderneming. De muilezels klauterden even als gemzen over de *lava*-klippen, en wij bevonden ons weldra te midden van de boschachtige streken, doch wij hadden nog niet eens het einde van het eikenwoud bereikt, of een snijdende koude wind verhief zich, die weldra in eenen storm overging,

ging, en ons zoodanig aangreep, dat wij, zonder onze mantels, voorzeker zouden bevroren zijn geworden. Gelukkig bereikten wij eene holte in den berg, waarin wij vuur maakten, en met het grootste genoegen onze verstijfde leden ontdooiden.

Tegen middernacht namen wij de reis toch weder aan, doch de donkere hemel en de voortdurende stormwind benam ons alle hoop op een gelukkig gevolg; niettegenstaande dit, klommen wij steeds al hooger en hooger tot aan de grot *del Castelluccio*, waar wij uitrustten, en onze muilezels achterlieten. Eindelijk bereikten wij het huis van GEMMELLARO, hetwelk zoo vol sneeuw en ijs lag, dat wij dachten te bevrozen. Wij klommen aldus nog hooger op. Naauwelijks waren wij evenwel een kwartier uurs voortgegaan, of de wind en de wolken schenen zich op een punt, en waar wij ons bevonden, te vereenigen, en grepen ons zoo geweldig aan, dat wij ten tweede male, genoodzaakt werden om, hoezeer wij den krater zoo nabij gekomen waren, weder terug te keeren, en ons voornemen op te geven. Wij gingen, uit hoofde van de koude, een gedeelte van den weg, naar *Nicolosi*, te voet, waar ons de waardige GEMMELLARO, met even zoo veel vriendschap als meewaardigheid, over onze mislukte poging, ontving.

In weerwil van onze tweede teleurstelling, bragten wij den avond zeer vrolijk, in het gezelschap van dien braven man, door. Den volgenden morgen,

gen, om zeven ure, wekten ons de stralen der heldere zon; de hemel was helder en blaauw; de *Etna* zond eene regtsstandige rookkolom naar de lucht, en oogenblikkelijk besloten wij om nog eene poging te doen, en tot verbazing van den goeden GEMMELLARO, en alle inwoners van *Nicolosi* zaten wij, een uur daarna voor de derde maal in den zadel om ons geluk, tegen den vijandelijken vulkaan, op nieuw te beproeven.

Zonder ons op te houden, reden wij voort tot aan het einde van de boschachtige streken, en tot aan het zoogenaamde geitenhol. Hier namen wij ons ontbijt onder de statige eiken; het liefelijke groen van het bosch scheen zich in het heldere blaauw des hemels te baden, een vrolijke herder blies romantische melodijen op zijne schalmei. En in de verte zagen wij de zee en de lucht, aan den gezigteinder te zamenvloeijen. O welk een zaligend genoeg genoten wij thans. Onze getrouwe muilezels droegen ons alweder over den moeijelijken *lava*-grond, en deze maal kwamen wij, zonder eenige hindernissen te ontmoeten, aan het huis van GEMMELLARO, hoezeer wij dikwerf door ongerustheid en angst bevangen werden, want de wolken begonnen weder vrij wild langs het luchtruim voort te vliegen, offchoon er ook oogenblikken waren, waarin de hemel geheel helder was. Wij gebruikten hier in den haast eenige spijzen, en weldra hadden wij nu de sneeuw en *lava*-velden, aan den voet van den reusachtigen aschkegel, achter ons en, hetgeen

ons twee malen mislukt was, wij beklommen thans werkelijk dien kegel. De vreugde schonk ons vleugelen. Reeds zagen wij over de gele zwavel-velden heen. Reeds gevoelden wij eene warmte die uit den grond kwam, en reeds zagen wij den rook uit eene menigte kleine openingen opstijgen. Om het *Bicora* (de dubbele spits) drongen de wolken dikwijls dicht op elkander, en ook somwijlen vergunden zij ons om de spits zeer duidelijk te zien. Eindelijk riep de gids, die ons eenige schreden vooruit was gegaan: „Hier is de hoogste krater!” Welke woorden ons op nieuw aanspoorden.

In weinige minuten stonden wij nu aan den rand van den verschrikkelijken en thans rookenden vuurmond, uit wiens kaken bergen zijn ontstaan, die hooger zijn dan de *Vesuvius* te *Napels*, of het Brock-gebergte in *Duitschland*.

Wij wilden terstond in den krater naar beneden dalen, en offchoon onze ervaren gids ons vooraf verzekerde dat dit niet doenlijk zoude zijn, dewijl de rook thans niet lijnregt opsteeg, maar de ganfche wijde van den krater vervulde, was hij evenwel terstond gereed om dit te beproeven. Wij daalden eenige schreden in den krater af, doch de dikke en bijna handtastelijke zwaveldamp, hulde ons weldra in eenen stikdonkeren nacht, en zoude elke long hebben doen verstikken, al ware het ook die van eenen Poolfchen stier geweest.

Wij beklommen nu de zuidelijke spits, en hier lagen wij, onder rook, damp en een donderend

ge-

geraas op den heeten zwavelgrond. De gloeiende asch verbrandde ons bijna, de zwaveldamp verftikte ons, en de stormwind dreigde ons in den afgrond neder te slingerén. De zielenkracht, hoe sterk dezelve ook wezen moge, is hier naauwelijks bestand tegen den indruk, welke zoo vele wonderen, zoo vele verschrikkelijke tooneelen op de zintuigen maken. In de diepe dalen, vol van zwarte *lava* en witte sneeuw, en over de onmetelijke oppervlakte der zee zagen wij ontelbare wolke langzaam voortdrijven, doch zoodra als zij den vulkaan naderden, werden zij door den onstuimigen orkaan aangegrepen, die thans zoo wild en woest waaide, dat wij niet meer staan konden blijven, en in eenen oogenblik werden zij in eene laagte van tien duizend voeten in de vlakte of, in de Siciliaansche zee nedergeworpen.

Vervolgens gingen wij langs den rand des kraters, naar de noordelijke spits, en wij zagen hier een schouwspel dat zonder twijfel, alles wat verheven is op deze wereld, en alles wat de sterfeling als grootsch beschouwt, overtrof. Bruisend en woest vlogen de rookwolken uit den krater op, doch weldra werden zij door den storm, die even als de donder, of als eene in de nabijheid geluid wordende klok, ons gehoor verdoofde, met de snelheid des bliksems, uit elkander gejaagd, of in de diepte ter nedergeploft. — De spitse kegel, waarop wij stonden, was met gele zwavel, wit zout en zwarte asch bedekt; de zon scheen aller-

wonderlijkst door den gelen damp, en schonk aan dit verschrikkelijk tafereel zulk eenen woesten en schrikbarenden toon, dat men, de nabijgelegene voorwerpen aanschouwende, zoude gemeend hebben in het verblijf des fatans te zijn. Donderend geraas, verwoesting, rook en vlam was alles wat men zag, nergens een levend scheepsel, nergens een grashalmpje, nergens het geringste bewijs van leven in de natuur, en nu konden wij ons een flauw denkbeeld vormen, hoe ontzettend dit alles zijn moet, wanneer de vulkaan zijne rook en vuurkolom een twintig duizend voet hoog in de lucht opwerpt.

Wanneer wij onze blikken rondom ons sloegen, dan was het als of wij alle heerlijkheden der wereld aan onze voeten zagen liggen. Wij overzagen den monsterachtigen ouden berg, die honderden van zonen en kleinzonen rondom zich verwekt had, en wij verstonden. De helderste blaauwe lucht rustte, onder ons, op het land en op de zee; het driehoekig *Sicilie* strekte zijne spitzen naar *Italië* en naar *Afrika* uit; aan onze voeten lagen de ruwe rotten van de Eolische eilanden, en *Stromboli* dampte geweldig uit de baren; oostelijk zagen wij, even als op eene groote landkaart, het gansche schiereiland *Kalabrië* voor ons liggen, en een weinig van daar den *Torrentifchen* zeeboezem, de *Ionische* zee, kaap *Spartivento*, en de zee-engte van *Messina*.

Nadat wij, omtrent twee uren lang, dit verschrikkelijk schouwspel hadden gade geslagen, daalden wij
spoe-

spoedig den aschkegel af naar het huis van GEMMELLARO, waar wij het vrolijkste triumfmaal hielden, dat immer op deze hoogte gevierd werd. Vervolgens gingen wij, door onzen gids geleid, westelijk af tot aan den rand van den *Val de Bur*, eene verschrikkelijke bergkloof, welke ontstaan is door eenen onderaardschen *lava*-stroom, waardoor de, zich daar boven bevindende, bergen zijn ingestort, en van daar de hoog roode kleur en de onderscheidene tinten, welke, eenige *milen* ver, dezen afgrond verwen. Wij wentelden eenige groote stukken *lava* af, doch zij waren vergruisd eer zij de helft van de diepte bereikt hadden, en wij hoorden dezelve niet vallen. Men ziet van deze hoogte in eene woeste, wilde en onmetelijke diepte neder.

Terwijl wij dezen afgrond nog beschouwden, verschafte de *Etna* ons weder een nieuw wonderbaarlijk schouwspel. Juist toen de zon, in de westelijke zee, onderging, vertoonde zich de reusachtige schaduw des bergs, verscheidene mijlen ver, over de zee naar den kant van *Italië*, en verhief zich vervolgens even als eene onoverzienbare pyramide in de lucht, aan den gezigteinder, in de hoogte, zoodat de sterren op derzelver kruin scheenen te flonkeren.

Zoodanig eindigde deze schoonste en merkwaardigste dag van onze reis, en veelligt van ons ganse leven. Wij beklommen vervolgens onze muilezels, welke ons over de gespletene *lava*-velden, in de diepste duisternis, tegen middernacht, te *Ni-*

colosi bragten, waar ons de vriendelijke GEMMELARO met ongeduld verwachtte.

Door al het wonderbaarlijke dat wij gezien en ondervonden hadden, vervuld, verschaften wij hem eenen genoeglijken avond door onze verhalen. Het was ons niet mogelijk om te slapen. Wij juichten den ganschen nacht met hem, en den braven gids ANTONIO BARBAGALLO.

Den volgenden dag vervolgden wij onze reis naar *Mesfina*, en na ons acht dagen in deze stad te hebben opgehouden, scheepten wij ons in naar *Napels*, waar wij, na eene gelukkige en voorspoedige reis weldra voet aan wal zetteden.

R E I S

V A N

CADIX NAAR MONTE VIDEO,

RIO JANEIRO, EN DE GOUD- EN

DIAMANT-DISTRIKTEN IN DE BIN-

NENLANDEN VAN BRASILIE.

In het jaar 1805, even nadat de oorlog tusſchen *Engeland* en *Spanje* was uitgebroken, zeilde de Engelschman JOHN MAWE, uit *Cadix*, met een ſchip onder Spaanſche vlag, en hetgeen hem toebehoorde, naar *Brasilië*. Tot zijn geluk had hij zich reeds te voren eene goede pas, van het Engelsch Gouvernement, weten te bezorgen, welke hem zeer goed te ſtade kwam, want de haven van *Cadix* werd, door Engelsche oorlogſchepen geblokkeerd, en naauwelijks was hij met zijn ſchip uitgelopen, of hij werd, door een fregat, aangehou-

houden, en bij den Engelschen Admiraal gebragt. Zonder pas zoude schip en volk verloren zijn geweest, doch nu was daarvoor geen nood. De admiraal liet hem niet alleen in vrede zijnen weg vervolgen, maar gaf hem bovendien tot zijne veiligheid nog eene bijzondere zeepas die hem zoude kunnen dienen, wanneer hij door andere schepen, van het eskader, werd aangehouden. Deze nieuwe pas was hem, na verloop van eenige dagen, allernuttigst, want hij werd ten tweede male door een fregat aangehouden, hetwelk hem op vertoon van dit vrijgeleide oogenblikkelijk en ongehinderd liet voortzeilen, zonder hem alvorens naar den admiraal terug te brengen, zoo als anders voorzeker zoude geschied zijn. Zoo beleefd was evenwel de kapitein van eenen kaper, van *Guernzei* niet, dien hij daarna ontmoette, want deze mensch, die reeds uit den aard, zeer ruw en onbeschoft was, werd niet weinig te leur gesteld, toen hem door het vertoonen van eene zeepas, een prijs ontging, dien hij reeds in zijne magt meende te hebben. Hij vloekte en schreeuwde wel twee uren lang eer hij het schip vrij gaf.

De wind was gunstig, en MAWE stuurde op de *Canarische eilanden* aan. Bij *Santa Cruz* nam hij water in, en vervolgde nu zijnen koers zuidwaarts.

Nog eenige dagen lang woei de pasfaat-wind vrij hevig, doch tusschen de keerkringen gekomen zijnde, overviel hem eene doodelijke stilte die allerver-

ve-

velendst was, de menigte van Boniten en vliegende visfchen, die zich hier vertoonden, waren evenwel, voor de manfchap, een aangenaam tijdverdrijf, dewijl zij er verfcheiden van vingen. De vliegende visfchen fchoten bij ganfche zwermen uit zee op, vlogen blindelings op zeilen en touwwerk aan, en vielen op het dek van het fchip, waar men zich terftond meester van hen maakte, en aan den kok overleverde, die daarvan eenen heerlijken maaltijd, voor het fcheepsvolk, bereidde. De Boniten werden in zulk eene menigte gevangen, dat weldra alle ledige vaten op het fchip daarmede gevuld waren. Het fchip had zout in voor ballast, en men kon dus van deze visfchen zoo veel inzouten als men wilde. Daar evenwel het dorre en harde vleefch van dezen visch niet wel eetbaar was, zoo fneed men de beste ftukken daarvan af, en het overige werd in zee geworpen. De opmerkzaamheid van het fcheepsvolk werd zeer fterk gaande gehouden door deze menigte van vlugge visfchen, welke langs alle kanten heen en weder fchoten, en de angftige vliegende visfchen vervolgden, die om zich voor de tanden der boniten te redden, uit het water vlogen, doch niet zelden weder in de opene kaken van hunne vijanden nedervielen. Des nachts had de levendige en phosphorifche fchittering deze milioenen rondzwemmende visfchen, zeer veel gelijkenis op een gefladig vuurwerk dat rondom het fchip, in het water, brandde. Deze visfchen vergezelden het fchip ruim veertien dagen lang.

Ein-

Eindelijk begon er een gunstige wind te waaijen , en deze stuwde het schip voort naar den mond van *Rio de la plata*. Reeds lang voor dat men land zag , kondigde dit zich aan door de geelachtige kleur van het water , en door eenige vogels , die het scheepsvolk van tijd tot tijd zag.

Niet zonder veel moeite , wegens de tegenwinden , en stroomen , liep eindelijk het schip , in *Monte Video* , binnen. Doch naauwelijks was onze reiziger aan wal gestapt , of hij werd , als Engelschman , aangehouden en in de gevangenis geworpen , en zijn eigendom werd in beslag genomen , tot dat men zijne papieren onderzocht had. Lang moest hij op een oud schip , dat hem ten kerker diende , zich vervelen , tot dat hij , door middel van het stellen van eenen borgtogt , die vrijheid verkreeg om de stad en de ommestrecken te doorwandelen.

Thans was hem zijn oponthoud te *Monte Video* niet zoo geheel onaangenaam. De stad is niet slecht gebouwd , en ligt niet onbevallig op eenen schoonen heuvel aan dit uiterste gedeelte van een schiereiland. Ook is deze stad niet klein , want zij bevat tussehen de vijftien en twintig duizend inwoners. De levensmiddelen zijn daar zeer goedkoop , en het vleesch heeft men daar in zulk eenen overvloed , dat er zeer veel , dewijl het den inwoners niet goed genoeg is , wordt weggeworpen. Men vindt daar zeer groote zwermen van zeemeewen , die zich met dit weggeworpen vleesch voeden , en in den zomer heeft men daar miljoenen

van

van vliegen, die zich op dit rottende vleesch zoodanig vermenigvuldigen, dat zij den menschen tot geen en geringen last zijn, zoo dat men aan de etenstafel altijd een paar bedienden noodig heeft om deze lastige infekten met waaijers te verjagen.

De Spanjaarden in *Monte Video*, leven nagenoeg op dezelfde wijze als hunne landgenooten in oud *Spanje*, de *Creolen*, dit zijn de blanken, die in de *Colonie* geboren worden, zijn beleefd, spraakzaam en goedhartig; de vrouwen gedienstig en wellevend, zij beminnen den opschik, en zijn, over het algemeen netjes en zindelijk gekleed.

Onze reiziger mogt evenwel niet lang hier vertoeven. Er was eene Engelsche vloot, in aantogt, onder bevel van den admiraal BERESFORD, en daarom werd hij dieper landwaarts ingezonden, waar hem een edelmoedig Spanjaard *Don JUAN MARTINEZ*, huisvesting op zijn landgoed gaf, en van daar deed hij onderscheidene wandelingen naar alle zijden.

Een zijner eerste uitstapjes was naar *Barriga Negra*, honderd en zestig mijlen of drie en vijftig uren noordoostelijk van *Monte Video*, in eene bergachtige, doch vruchtbare landstreek, gelegen. Hier zag hij voor de eerste maal de groote Zuid-Amerikaansche kudden, van zestig duizend tot tweemaal honderd duizend stuks horend. Deze groote kudden worden door herders uit *Paraguay*, die men *Peonen* noemt, gehoed; zij leven in hutten die op zekere afstanden van elkander gelegen zijn. Altijd hebben vier of vijf van deze *Peonen* het

het opzigt over een kudde van tien duizend beesten, meer zijn er ook niet noodig, want men bemocit zich hier niet met het melken van koeijen, om boter en kaas te maken. Naauwelijks gebruikt men de melk als een voedsel op zich zelve. Niets anders dan rundervleesch, des morgens, des middags en des avonds, zonder brood, en dikwijls zelfs zonder zout, is de gewone spijs der herders, en het vee wordt alleen gehoed, opdat het niet zoude afdwalen.

De woningen dezer herders zijn ellendig; de wanden van dezelve bestaan uit eenige in den grond gestokene palen met boomtakken doorgelochten, en aan de buitenzijde met leem besmeerd, en het dak is van lang gras en riet vervaardigd, eenige zamengevlochte dunne takjes, of eene koehuid, vervangt hier de plaats van deur. En waarin bestaat nu de huisraad van de hutten? in eenige herfenpannen van paarden, welke tot stoelen dienen, en in eene uitgespreide koehuid om daarop te liggen. Het voornaamste keukengereedschap is een ijzeren staaf of spies, welke schuin in den grond wordt gestoken, zoodat hij over het vuur hangt, aan deze spies steekt men het rundervleesch om het te braden, tot dat men het gedeelte daarvan, dat naar den kant van het vuur gekeerd is, voor gaar genoeg houdt, als wanneer men den staaf omdraait, en zoo vervolgens tot dat het vleesch aan alle zijden gebraden is.

Wanneer de *Peonen* een runderbeest willen vangen,

gen, dan doen zij dit met riemen, die zij het dier, of terwijl het ligt, of terwijl het loopt, over de horens werpen.

De paarden zijn hier zeer moedig, en verrigten eenen ongeloofelijken arbeid. Men spant dezelve evenwel niet, zoo als bij ons, dagelijks in het gareel, maar wanneer zij acht dagen lang gewerkt hebben, laat men hen gedurende eene maand in vrede weiden, doch wanneer zij werken moeten, worden zij door hunne meesters met eene gevoellooze wreedheid behandeld. Zij worden niet anders dan in den galop gereden, en dikwijls laat men deze edele dieren zoo lang loopen, tot zij ademloos nedervallen. Er zijn hier te land zoo vele paarden, dat men een goed trekpaard voor vijf of zeven daalders kan koopen. Het horenvee geeft men gaarne, stuk voor stuk, voor twee daalders. Schapen worden hier weinig geteeld, en dan nog niet om het vleesch, maar om den wol. Niemand wil hier schapenvleesch eten.

In deze streken van *Zuid-Amerika* is de grond allervruchtbaarst, doch dezelve wordt zeer onachtzaam bewerkt; men vergenoegt zich hier met de aarde een weinig om te ploegen, en dan zaait men tarwe en andere granen, maïs, boonen, meloenen en andere vruchten. De oogst in *Brasilië*, en de wijze van dorschen aldaar, zijn voor den Europeaan allermerkwaardigst. Wanneer namelijk het koren ingezameld, en in schoven gebonden, is, dan wordt het niet, zoo als bij ons, in de schuur gebragt,

H

doch

doch op eene groote plaats, die wel veertig tot tachtig Engelsche ellen in de doorsnede heeft, en die aan alle zijden is afgeperkt, nedergeworpen. Hier legt men de opgebondene schoven uitgespreid op den grond neder, en men drijft dan eenen hoop van wel twintig paarden daarop, die men, met de zweep in de hand, vier of vijf uren lang, onophoudelijk, over deze schoven laat galopperen; tot dat al het zaad uit de halmen is getreden, en men niets dan ledig stroo overhoudt, vervolgens worden er andere schoven aangebragt, en andere paarden daarop voortgejaagd, en zoo gaat het voort, tot dat al het koren is uitgedorseht, en het stroo tot kaf vertreden is. Nu laat men alles zoo liggen, tot dat er eens een harde wind komt, dan werpt men koren en kaf onder een, van eene hoogte van zeven of acht voeten, naar beneden, waardoor men zich de moeite van het wannen bespaart, want de wind waait het naar beneden vallend kaf weg, en het koren valt door deszelfs meerdere zwaarte regtstandig neder. Het graan wordt in kochuizen ingenaaid, en zoodanig verzendt men het naar de zeehaven om het te verkoopen.

Van aardappelen, wier vaderland toch *Amerika* is, willen de Brasilianen niets weten; den wijnstok zoo wel als de appel- en perzikken-boomen, hebben zij evenwel uit *Europa*, met het beste gevolg, op hunnen grond overgeplant.

De gewoonlijke kleederdragt der Brasilianen is zoodanig, als men dezelve bij zulk een lui en ar-

moc-

moedig volk zoude verwachtten. Over het algemeen gaan zij zonder kousen en schoenen. Eeninge onder hen, inzonderheid de *Peonen*, maken zich eene soort van laarzen van de huiden van jonge paarden, welke zij dikwerf alleen met dit oogmerk dooden. Zoodra als het dier dood is, snijden zij het de huid rondom den poot, omtrent achttien duim boven den hoef, af, en wanneer zij dit vel dan hebben afgestroopt, spannen zij het uit, en bearbeiden het dan zoo lang, tot dat al het haar er af is, en het geheel wit is geworden. Deze laarzen hebben, als zij nieuw zijn, eene heerlijke kleur, en worden dan algemeen bewonderd.

Hunne overige kleeding bestaat uit eene buis, welke algemeen, door menschen van alle standen, gedragen wordt, wijders een hembd en eene broek, welke van grof katoen doek vervaardigd wordt. De kinderen loopen in het hembd alleen, zonder eenige andere kleeding, tot dat zij vijf of zes jaren oud zijn. Op derzelver opvoeding wordt weinig acht gegeven; een man die lezen en schrijven kan, wordt hier voor eenen geleerden gehouden.

Het rundervet en de paarden zijn uit *Europa* naar *Noord- en Zuid-Amerika* overgevoerd. Het zoogenaamde bosch-varken, (*bizam-zwijn*) is aan dit land eigen. Dit zonderlinge dier, dat zonder staart is, heeft een kliergezwel op den rug, hetwelk eenen ondragelijken stank van zich geeft, wanneer men het vervolgt. Het vleesch van dit dier is zeer goed, doch wanneer men het klierge-

zweel niet terftond uitsnijdt, dan verspreidt zich de stank over het gansche ligchaam en het vleesch wordt daardoor bedorven. De gewone varkens worden hier ook gevonden, doch hun vleesch is op verre na niet zoo goed als bij ons.

Nog vindt men in *Zuid-Amerika* een stink-dier, *Zurilla* genaamd, hetwelk de grootte van een konijn heeft, en zwart en wit gestreept is. Wanneer men dit dier aangrijpt, dan ontlast het zich van een stinkend vocht, hetwelk zoo blijtend is, dat wanneer de kleederen daarmede bevuild worden, de reuk daarvan noch door water, noch door zeep of loog daaruit verdreven kan worden; men moet deze kleederen, eenige maanden lang, in de vrije lucht aan wind en regen blootstellen, zoo men de stank daaruit wil doen trekken. Dit dier is, even zoo als onze wezels, zeer verlekkerd op eijeren en pluimgedierte, en zonder vrees komt het in de huizen, wanneer het daar hoenderen hoort schreeuwen. Bij ons worden dergelijke hoenderdieven met eenen stok ontvangen, doch hier behandelt men de *Zurillas* oneindig beleefder; men laat hen in de stallen huizen, zoo lang als zij willen, en men wacht zich zeer zorgvuldig om hen te verschrikken, opdat zij doorderzelver stank niet de gansche woning verpesten.

Onder de boschbewoners alhier, behooren ook de reeën, de roodvoetige en andere patrijzen, ongemeen veel duiven en kleine papegaaijen, ook eene soort van wilde kalkoenen, en aan het strand vindt men zeer veel wilde eenden.

Ter-

Terwijl onze reiziger zich den tijd van zijne gevangenis, zoo goed als hij kon, bij zijnen goedhartigen vriend, verkortte, kwam de tijding, dat de Engelschen zich van de stad *Monte Video* hadden meester gemaakt. Welk eene vreugde voor hem! Nu dacht hij vrij te zullen zijn, en dat hij zoude mogen heen reizen, werwaarts hij wilde; doch zijn vriend was van een gansch andere meening, en beweerde dat hij thans nog, even zoo als te voren een gevangen van het Spaansch Gouvernement was. Te vergeefs waren alle voorstellingen dienaangaande; de man wilde niemand, zelfs niet zijne vrouw, gelooven of gehoor geven, en hield zijne stelling vol. En nu meende MAWE, dat hij zich zelven moest bevrijden, en in het geheim, maakte hij afspraak met twee menschen, die hij, door middel van zes oncen goud, wist om te koopen, om hem paarden tot zijn vlugt te bezorgen, en hem te vergezellen. Was dit wel gehandeld? Wij voor ons, wij gelooven dit niet, want hij stelde zijnen edelen vriend daardoor in gevaar, van zeer vele onaangenaamheden te zullen ondergaan, en ter verantwoording te zullen worden geroepen, hetgeen hij niet aan hem verdiend had. Dit gevoelde MAWE zelf, en zijn geweten liet hem deswege geene rust. Een donkere nacht was tot de uitvoering van dit ontwerp bestemd. Terwijl hij nu naar buiten ging om zijne beide geleiders op de afgesprokene plaats te verwachten, werd hij door eene bekende stem toegeroepen: „Don JUAN! wat

H 3 „ doet

„doet gij hier?” „Ik ga wandelen,” was zijn antwoord. „*Don Juan!* gij wilt ontvlugten.” „Neen, waarlijk, dat wil ik niet.” „Maar ik weet dat dit uw oogmerk is; ik weet nog meer: De kerels, welke gij tot uwe geleiders hebt gekozen, hebben het oogmerk om u te vermoorden, u uw geld af te nemen, en dat in een hol, eene mijl van hier te begraven. De man, in wien gij het meeste vertrouwen gesteld hebt, heeft een mes in zijnen zadel verborgen, waarmede hij u den doodsteek wilde toebréngen.” „Maar hoe weet gij dat?” vroeg MAWE verschrikt. „Ik beluisterde de kerels, toen zij dit met elkander afspraken.” Eer onze reiziger zich van zijne verwondering hersteld had, was de persoon, die hem gewaarachuwd had, reeds weder weg. MAWE, die zijn leven iets meer beminde dan zijne vrijheid, vond het thans niet geraaden om te ontvlugten, en even zoo weinig lust had hij ook om langer te blijven. Hij zond derhalve nog dienzelfden nacht eenen van zijn volk naar *Monte Video*, met eenen brief aan eenen Spaansche Magistraatspersoon, waarin hij om zijne vrijheid verzocht, en hij beloofde den bode eene milde belooning, wanneer deze hem een gunstig berigt bragt.

Tot zijne groote vreugde werd zijn wensch vervuld; hij snelde nu met het antwoord, op zijnen brief, in de hand, naar zijnen vriend *Don Martinez*, en liet het dien lezen. Nu was er niets meer dat zijne afreis in den weg stond. Tot zijne veiligheid werden hem drie personen en eenen

ge-

getrouwen *Creool* mede gegeven, ook konde hij zoo vele paarden mede nemen, als hij begreep noodig te hebben. Nu nam hij een hartelijk afscheid van zijnen gastvrijen vriend, en hij spoedde zich naar *Monte-Video* terug, alwaar hij thans van den toren, waarin hij eenmaal gevangen had gezeten, de Engelsche vlag zag waaijen.

Thans voegde onze reiziger zich bij de Engelsche troepen, en woonde den mislukkenden veldtocht tegen *Buenos Ayres* bij, waarna hij zich tot in de maand September van het jaar 1807 te *Monte-Video* ophield. In den aanvang van die maand scheepde hij zich in, op een Portugeesch vaartuig, dat naar *Rio Janeiro* bestemd was. Acht dagen daarna stapte hij aan land op het eiland *St. Catharina*, hetwelk onder 27 graden zuiderbreedte, in de nabijheid van het vaste land van *Brasilie* ligt, en van daar vervolgde hij zijne reis, naar *St. Paul*, eene zeer goed gebouwde *Brasiliaansche* stad, die 15,000 inwoners in zich bevat, waar hij, zoo wel als zijne reisgenooten, door den stadhouder, zeer wel werd ontvangen. Hij verheugde zich niet weinig dat hij, op de markt van deze stad, eene menigte Europische gewassen vond, zoo als witte kool, salade, bloemkool, rapen en artijfjokken, welke groenten hier uit *Europa* zijn overgebracht, en zeer wel in dezen grond willen groeijen. Het ontbrak hier ook niet aan aardappelen, maïs en andere Inlandsche voortbrengfels van den grond; ook vond hij hier kalkoenen, ganzen en eenden,

welke daar in menigte te koop waren, en de eenden waren van eene bijzondere groote foort, waarvan er sommigen wel tien, en enkele veertien pond wogen, terwijl onze gemeste ganzen zelden meer dan tien pond wegen. Wijders zag hij eene zeer bijzondere foort van hanen, die, hoezeer zij, wat vederen en gedaante betreft, zeer veel gelijkenis op de onzen hebben, evenwel veel harder kraaiden, en derzelve laatste kreet wel twee minuten lang aanhiehlen. Alle levensmiddelen waren hier buitengemeen goedkoop. Het pond rundervleesch, bij voorbeeld, kostte hier acht Saksische penningen, een hoen twee grosschen, enz.

Even zoo bevallig als de stad *St. Paul* gebouwd is, even zoo ellendig zien de boerenwoningen, in derzelver ommestrecken, er uit. Het zijn niet anders dan armzalige hutten, zonder verdieping, de vloer is daar noch bestraat, noch met planken belegd, en de binnenmuren bestaan alleen uit te samen gevlochten teenen, die met leem zijn bestreken. De keuken is eene morsige plaats, waarvan de grond zoo ongelijk is, dat men hier en daar plasfen uitgegoten water vindt, en waarop men overal vuurplaatfen ziet, welke uit drie ronde steenen zijn te zamengesteld, om daar op den aardepot te zetten, daar nu doorgaans het vuur met nat hout wordt gestookt, zoo rookt het hier allergeweldigst. Onder de onaangenaamheden van deze hutten, behoort ook de zoogenaamde jigger of de zandvloo, die men evenwel nog veel meer op het veld

veld vindt. Dit infekt weet zich onder de nagelen van de vingers, in te dringen, en daar legt het zijne eijeren. Heeft het diertje zich eenmaal daar vastgenesteld, dan is het niet meer van daar te verdrijven, ten zij men het, door middel van eene naald, met en benevens de gelegde eijeren, daar uit weet te halen, als wanneer men de plaats, waar het diertje gezeten heeft, uit vrees dat er nog iets mogt zijn ingebleven, met snuiftabak moet volstoppen.

Gedurende zijn verblijf te *St. Paul*, werd onze reiziger door den stadhouder uitgenoodigd, om met hem de goudmijnen van *Jaragua* te gaan bezichtigen. Deze waren de eerste, welke in *Brasilie* zijn ontdekt geworden, doch zij behoorden thans tot een landgoed, acht uren van de stad gelegen, hetwelk de eigendom van den stadhouder was. Deze uitnoodiging werd gretig aangenomen, en nu reisden zij te zamen zuidwaarts op, door zeer bevallige en aangename streken. Na vier uren gereisd te hebben, kwamen zij in het voormalig Goudland, hetgeen twee honderd jaren geleden zoo beroemd was door de onbegrijpelijke schatten, welke men van daar naar *Europa* bragt.

De bergachtige grond is hier roodachtig van kleur, en klaarblijkelijk ijzerachtig, het goud werd hier meestal gevonden in eene laag ronde keisteentjes en keizelzand. De wijze waarop men deze goudmijnen bearbeidt, of liever het goud daaruit spoelt, is zeer eenvoudig.

Men maakt namelijk goten of grachten in den grond van twintig of dertig voet lang, twee of drie voet breed, en een voet diep. In deze goten wordt water geleid, en in elke gracht staan zes of acht negers, die telkens de doorweekte aarde met schoppen omroeren, zoodat het een vloeibare modder wordt. De gouddeelen die zich in deze aarde bevinden, vloeijen dan met dezen modder in een ander kanaal, dat twee of drie voet diep is, waar zij, wegens derzelver eigene zwaarte, zeer spoedig naar den grond zinken. Onophoudelijk zijn daarbij eenige arbeiders werkzaam, om de steenen en alle vuilnis weg te werpen. Nadat men nu, gedurende vijf dagen lang, aldus gespoeld en gewaschen heeft, wordt het doorzinkfel uit de diepste gracht naar eene beek gebragt, en aldaar ten tweede male gezuiverd. Elke werkman neemt dan, terwijl hij in de beek staat, vijf of zes pond van dezen doorgezonden modder in een houten vat, van de gedaante eens trechters, en hetwelk aan den mond omtrent twee voet wijd is, hierin laat hij eene zekere hoeveelheid water loopen, en weet dan dit vat op zulk eene geschikte wijze te roeren en te draaijen, dat het kostbare metaal, uit hoofde van deszelfs zwaarte, van de onedele en lichtere zelfstandigheden afscheid, en zich op den grond en aan de wanden van het vat hecht; nu gieten de goudwaschers den vloeibaren modder ten tweeden male weg, zij spoelen dan hun vat uit, in een grooter vat, hetwelk vol is van zuiver en heider water, en beginnen

nen dan op nieuw de vorige kunstbewerking.

De hoeveelheid van het zich in dezen modder bevindend goud, zoowel als de grootte en de zwaarte der gouddeeltjes, is zeer onderscheiden. Sommige deeltjes zijn zoo klein, dat men dezelve naauwelijks kan zien, en andere zijn weder zoo groot als eene erwt, en somtijds nog wel grooter. Deze arbeid geschiedt altijd onder het oog van eenen opziener, opdat er niets ontvreemd zoude worden. Eindelijk wordt het goud, om te droogen, naar huis gebragt en naar het zoogenaamde kantoor van omzetting gedragen, waar het wordt gewogen, en waar men een vijfde van het geheel afhoudt, ten behoeve van den landsheer; het overige wordt gesmolten, in kleine staafjes gegoten, getoetst en naar mate van deszelfs waarde, gestempeld. En zulke goudstaven gebruikt men dan als kontant geld.

Na de terugkomst uit de goudmijnen, werd er eene jagtpartij aangelegd. Men vindt hier in de bosschen eene soort van damherten, apen, buidelrotten, luiaards, eene soort van stekelvarkens, en eindelijk eene groote menigte van groote en kleine papegaaijen.

Hier in *Brasile* is ook de groote Vampier (vledermuis) te huis, die een zeer verschrikkelijk vijand van de paarden en de muilezels is. Wanneer zij des nachts deze dieren kan naderen, dan bijt zij dezelve in den nekader, boven de schouders, en zuigt het bloed daaruit, waarbij zij gestadig met hare vleugelen

len staat, even alsof zij de pijn, die haren beet veroorzaakt, wilde lenigen.

Na een kort verblijf te *St. Paul*, keerde MAWE naar *Santos* terug, waar hij aan land was gestapt; van daar vervolgde hij zijne reis, te water, naar *Zapitiya*, en van daar naar *Rio Janeiro*, op eenen muilezel, gedurende eenen weg van dertien uren. Hoe meer hij, met zijne reisgenooten deze hoofdstad naderde, hoe volkrijker de weg werd; eene menigte landlieden kwamen, uit alle deelen van het zuidwestelijke land, om derzelve koopwaren en voortbrengfels van den grond aldaar te verkoopen te brengen. Niet zelden ziet men acht honderd of duizend muilezels te gelijk daar heen gaan, behalven ook nog talrijke kudden vee, die naar de stad worden gedreven.

Weldra bereikten zij de schoone en groote voorstad, en eindelijk de stad zelve, die, zoo wel door derzelve heerlijke gebouwen, als door de regelmatigheid van hare straten, en voornamelijk door den rijkdom en de pracht, die daar heerschen, hunne verbazing deed ontstaan. Onderweg ontmoetten zij, tot hunne blijdschap, eenen vriend, wiens woning zij juist meenden op te zoeken, en zij bragten eenen zeer aangename avond bij hem door. Den volgenden dag lieten zij hunne bagaadje uit de herberg halen, waar de muilezeldrijvers deze lastdieren gestald hadden, en zij betrokken eene kamer in het huis van dien vriend, die met hen de stad doorwandelde.

Uit

Uit de bevolking van deze stad, die, de Negers daaronder begrepen, op honderd duizend zielen gerekend wordt, kan men een denkbeeld van derzelver grootte maken. Aan de haven heeft zij een allerheerlijkst aanzien, waar dezelve heuvelen met prachtige kloosters zijn versierd, en om welke zeer schoone en smaakvolle lusthuizen en tuinen liggen. Het koninklijk paleis ligt aan den oever; de hoofdstraat ligt evenwijdig met het strand, en bestaat uit zeer prachtige huizen en gebouwen. Uit deze straat loopen de kleinere straten regthoekig uit; de menigte van kloosters en kerken zijn hier schoon en prachtig gebouwd.

Eene groote onaangenaamheid in deze stad, bestaat in de gewoonte, die onder alle klasfen van menschen heerscht, om over de voetpaden te rijden, waardoor dan putten ontstaan, waarin het water blijft staan, dat in het warme jaargetijde eenen onaangenaamen stank uitwafemt. Dit veroorzaakt dan ook, zoo wel als de straatvuilnis, welke hier in de lage straten blijft liggen, dat deze stad geene gezonde lucht heeft. De levensmiddelen zijn hier goedkoop, doch op derzelver goede hoedanigheden valt niet veel te roemen, en de herbergen zijn hier verschrikkelijk duur.

Onze reiziger liet zich, terstond na zijne aankomst, aan den toenmaligen Regent, den tegenwoordigen Koning van *Portugal* voorstellen, en hij had het geluk diens vertrouwen, in eenen vrij hoogen graad te verwerven, en dien ten gevolge

ver-

verkreëg hij dan ook verlof om de diamant-mijnen van *Serra do Frio* te gaan bezigtigen, eene gunst, welke, tot nu toe, nog nooit aan eenen vreemdeling, zelfs niet aan eenen Portugees, was verleend geworden, wanneer hij niet, tot het volbrengen van dezen of genen last, derwaarts werd gezonden. MAWE kreeg nog bovendien twee zeer kundige geleiders, uit het corps der mijnwerkers, tot zijn geleide mede, want daar hij een zeer goed mineraalkundige was, scheen de Prins er belang in te stellen, dat hij deze werken bezocht, en deswege berigt inleverde.

MAWE ging, dus met zijne beide geleiders, en met eenen jongen Neger, op reis naar *Villa Rica*, waar hij zeer wel aankwam, en van daar ging hij naar *Tejucco*, de hoofdstad van het diamant-district, en daarkomende, had hij van *Rio Janeiro* eene volle maand onderweg geweest.

Van *Villa Rica* reisde hij nu door een onvruchtbaar en woest land, en dan door aangename en bevallige valeijen. Op vele plaatsen vond hij goudwascherijen, want deze streken zijn ook rijk aan goud. De eerste achter het dorp *Cocoes*, hield nog twee honderd Negers bezig, hoezeer zij reeds begon te verminderen, en weldra zoude uitgeput zijn. Deze goudmijn werd, zoo als zoo vele andere zaken, door een bloot toeval ontdekt. Eenige Negers namelijk, die met het wieden van eenen akker bezig waren, vonden een groot mierennest. Zij wilden hier de aarde gelijk maken, en de
mie-

mieren vernietigen, en daardoor vielen hun eenige grootte goudkorrels in het oog, hetwelk aanleiding gaf om den grond te onderzoeken, en nu vond men de gansche streek zeer rijk aan goud. Nu werden er terstond maatregelen genomen, om zich van dien rijken schat te verzekeren, en men heeft daar waarlijk eenen schat gevonden, die nog niet geheel uitgeput is. Van daar kwamen zij aan nog andere, goud in zich bevattende, heuvels, en tevens vond men daar ook ijzererts. Het is aldus ongegrond dat men in *Zuid-Amerika* geen ijzer zoude vinden, het is daar wel degelijk, doch de inboorlingen weten daarvan nog geen nut te trekken.

Toen onze reizigers in het dorp *Concepcão* kwamen, werd hun eene droevige gebeurtenis verhaald, ten aanzien van eenen anderen reiziger, omtrent acht dagen te voren, hier voorgevallen. Deze man reisde op eenen muilezel naar *Rio Janeiro*, en op het onverwachtst werd hij, op zijnen weg, door twee ruiters aangehouden, die hem zijn jachtroer afvorderden; hij gaf het gewillig over, en terstond boorden zij, met eene boor, een gat in den kolf van het geweer, dien zij hol vonden, en nu braken zij het ijzer af, waarmede de kolf beslagen was, en vonden nu drie honderd karaat diamanten, die zij terstond in beslag namen. Vruchteloos verzekerde de reiziger dat hij onschuldig was, en dat hij het jachtroer, zoo als het daar was, van eenen vriend had gekocht, men sleepte hem voort, en hij werd te *Tejucco* in den kerker geworpen. De

dia-

diamanten werden voor verbeurd verklaard, en de soldaten ontvingen de helft van derzelver waarde. Dit voorbeeld bewijst hoe gestreng de wet hier is, ten aanzien van eene ontdekte sluikerij. — Over het algemeen was men van gedachte, dat deze ongelukkige zijn gansche vermogen zoude moeten verliezen, en dat hij bovendien zijn gansche leven, in eene akelige gevangenis, onder schurken en moordenaars zoude moeten doorbrengen. Deze of gene booswicht, had hem waarschijnlijk, onder het masker van vriend verraden. — O welke wroegingen zal deze ellendeling moeten verduren, wanneer eenmaal zijn geweten ontwaakt!

Weldra kwamen zij aan eene andere goudwascherij in het dorp *Coryos*, welke vijftig jaren geleden nog ruim zeven honderd pond sterlings opbragt, doch nu begon zij te verminderen, en door derzelver verval, werd ook het verval van het dorp te weeg gebragt, waar thans niet het derde gedeelte inwoners te vinden was, van de voormalige bevolking.

Over hooge bergen en vruchtbare vlakten, kwamen eindelijk onze reizigers te *Villa do Principe*, in de nabijheid van het diamant-distrikt. Deze nabijheid veroorzaakt de strengste verordeningen, ten aanzien van elk en een iegelijk die hier komt, en voornamelijk op den landweg die naar de stad geleidt. Geen reiziger, die geene bijzondere bewijzen, wegens zijne verrigtingen alhier, kan toonen, mag verder gaan, voor en aler men berigt van hem

hem aan den stadhouder van het distrikt gedaan heeft, en elk een dien men op eene andere plaats, bezijden den landweg, vindt, wordt als verdacht beschouwd, en aan een zeer langdurig onderzoek onderworpen.

Zes uren van deze stad is ook nog eene aanmerkelijke goudwascherij. In deze mijn heeft men eenmaal eenen klomp goud gevonden, welke eenige ponden zwaar woog. Stukken die twee oncen wegen, zijn hier in het geheel niet zeldzaam. MAWE verschaftte zich eenigen van dezen, als ook eenige stukken zeer schoon berg-kristal.

Aan de andere zijde van *Villa do Principe*, veranderde het voorkomen van het land op eene in het ooglopende wijze; de boomen werden zeldzamer, en gewassen en kruiden waren nergens meer te vinden. De soldaat, dien onze reizigers bij zich hadden, en dien zij deswege ondervroegen, antwoordde daarop alleen: „Wij zijn thans in het „diamant-distrikt, mijne heeren!” Zij reisden nu gedurende vier uren lang door een zeer onvruchtbaar land, en zij trokken verscheidene hooge bergen over. Tegen den avond kwamen zij op eene hoogte, van waar zij een groepje woningen in het oog kregen, hetwelk zeer romanesk gelegen was, en veel gelijkenis had op eene Negerstad in *Afrika*. Onze reizigers ontwaarde dat deze Kolonie een diamant-werk was, *San Gonzales* genaamd; dat dit werk, hoezeer aan het afnemen zijnde, evenwel nog twee honderd Negers bezig hield. Zij

bleven hier toch niet lang, en reisden voort door eene steeds bergachtige, onvruchtbare en weinig bewoonde landstreek, waar alles, te midden der schatten van de wereld, in de grootste armoede gedompeld was. MAWE hield, voor een der besten van de ellendige hutten, aan den landweg, stil om zich een weinig te ververschen. Aan de deur zat eene half uitgehongerde kat; in de woning scheen zelfs niet eens voor eene muis voorraad te zijn, en alles zag er armoedig uit. Ondertuschen kwam er eene oude vrouw voor den dag, en de reizigers verzochten haar om eenen dronk water; zij bragt hun een potje met water, en terwijl zij dronken, verzocht de vrouw om eene liefdegift. Haar uiterlijk voorkomen had haren nood reeds verraden, en de reizigers gaven haar hunne nog overgeblevene levensmiddelen en een stuk gelds. Zoodanig bedelt de armoede in *Zuid-Amerika*, terwijl zij op eenen diamanten grond leeft.

Vrij spoedig bereikte nu ons reisgezelschap *Tecujcco*. Op den weg derwaarts reden zij een wachthuis vol soldaten voorbij, welke onvermoeid patrouilleerden, en overal rond reden, om de reizigers te ondervragen en te onderzoeken. In de stad aangekomen zijnde, stapten zij af in een tamelijk goed logement, en den volgenden morgen liet MAWE terstond den stadhouder van zijne aankomst kennis geven, waarop deze hem een bezoek gaf.

De stadhouder was juist voornemens om eene reis naar een der beroemdste diamant-werken, op der-

dertig Engelsche mijlen van daar gelegen, te doen; dit diamant-werk lag aan de rivier *Igitonhonha*, en verschaftte aan duizend Negers arbeid. Hij was van te voren verwittigd geweest van de komst van onze reizigers, en hij noodigde *MAWE* nu uit, om hem derwaarts te vergezellen, hetwelk deze, met vreugde aannam. Zij reden nu, door eene zeer vruchtbare streek, naar die rivier, waarvan den oever met planten en boomen versierd was. De woningen aldaar staan allen op zich zelve, meest allen zijn zij cirkelrond gebouwd, en met een hoog stroodak gedekt, waardoor zij 'op Afrikaansche hutten gelijken, doch veel grooter zijn. De muren zijn niet anders dan, loodregt in den grond gestoken palen, welke met kleine takjes doorvlochten zijn, en zoo wel van binnen als van buiten met leem zijn besmeerd. De huizen der ambtenaren bestaan uit dezelfde bouwstoffen, doch hebben eene betere gedaante, en zijn inwendig wit bespleisterd.

De diamanten worden in de nabijheid, en genoegzaam aan den oever der rivier, uitgegraven. Men vindt daar namelijk op verscheidene plaatsen groote ronde klompen van keizelfteenen, die door ijzerroest aan elkander zijn gehecht, en in die klompen vindt men ook dikwerf goud en diamanten verborgen. Deze klompen keizelfteen, alsmede het doorsinkfel van de rivier, waarin men ook diamanten vindt, worden genoemd *Kaskalhao*. De eenige kunst alhier is om de edele steenen uit de gewone

steen en uit te zoeken, en dit geschiedt op de volgende wijze:

Men tracht namelijk in het drooge jaargetijde zoo veel *Kaskalhao* te verzamelen, dat men daarmede, in den regentijd, aller handen kan bezig houden. Wanneer het uit de bedding der rivier is uitgegraven, wordt het weg gebragt, en in hoopen daarnedergelegd, tot dat men tijd heeft om het te waschen, en daarbij gaat men op de volgende wijze te werk:

Er wordt namelijk eene loots gebouwd van vijf en twintig tot dertig Engelsche ellen lang, en omtrent vijftien ellen breed. Dezelve bestaat uit over-eind staande palen, waarop een met lang gras overdekt dak rust. Midden door deze loots wordt, door eene foort van goot, het water heen geleid, en op deze goot liggen dikke planken, waarop het *Kaskalhao* twee of drie voet hoog gelegd wordt. Aan de andere zijde vindt men omtrent een twintigtal watertroggen, welke met deze waterleiding in verband staan, waardoor men zoo veel water door deze goot kan laten stroomen als men verkiest. Aan de tegenovergestelde zijde van deze troggen ligt eene kleinere goot, om het water daardoor te laten weglloopen, wanneer men het niet meer noodig heeft.

Op de hoopen *Kaskalhao* staan, op eenen even gelijken afstand, drie hooge stoelen voor de beampten en de opzieners. Nadat deze zich nu hebben nedergezet, komen de Negers in de werkplaats, heb-

hebbende elk eene hark van een bijzonder maakfel, en met eenen korten steel, in de hand, waarmede zij vijftien of achttien pond *Kaskalhao* in de waterleiding trekken, dan wordt het water daarin gelaten, het *Kaskalhao* uitgespreid, en onophoudelijk in beweging gehouden. Deze arbeid duurt een kwartier lang, en alsdan wordt het water, dat aanvankelijk troebel was, zeer helder, dewijl de aard- en kleideelen zijn weggespoeld. Wanneer eindelijk het water geheel helder en klaar daarheen vliet, dan worden eerst de groote steenen wegge- worpen, en dan die, welke een weinig kleinder zijn, en eindelijk onderzoekt men al het overige zeer naauwkeurig, om diamanten te vinden. Wanneer een Neger eenen diamant vindt, dan rigt hij zich terstond op, slaat zijne handen te zamen, en breidt dezelve weder uit, terwijl hij het edelgesteente tusschen den duim en voorsten vinger houdt. Een der opzieners neemt dan dien steen van hem aan, en legt dien in eene schaal, welke in het midden van de loots aan het dak hangt, en die half vol water is. In deze schaal worden de diamanten die, gedurende eenen dag gevonden worden, bewaard, doch bij het eindigen van den arbeid worden zij daaruit genomen, en aan den oppersten der beambten overhandigd.

Wanneer een Neger zoo gelukkig is eenen diamant van zeventien en een halve karaat te vinden, dan verheft zich terstond een luidruchtig vreugdegejuich. Deze Neger wordt dan met bloemkransen

verfierd, en in eene foort van procesfie naar den opperften ambtenaar gebragt, die hem tot zijne belooning de vrijheid fchenkt of, zoo hij aan eenen anderen toebehoort, hem vrij koopt, waarna hij nieuwe kleederen krijgt, en vervolgens voor eigene rekening mag arbeiden. Wanneer er een fteen van acht of tien karaat gevonden wordt, dan krijgt die Neger twee nieuwe hembden, nieuwe boven-kleederen, eenen hoed en een goed mes, voor kleinere fteenen, van geringere waarde worden ook kleinere belooningen gegeven. Een groote, fchoone en zuivere diamant, van twaalf karaat, is vier en twintig duizend daalders waardig, en aldus is de mildheid jegens de arme Negers niet groot, in de belooning die men hun geeft.

Daarentegen worden er alle maatregelen van voorzigtigheid aangewend, om te verhinderen, dat de Negers diamanten verbergen. Zij arbeiden allen in een geboghe houding, en weten dus niet of de opzieners hen gade ftaan; in weerwil van deze voorzorg valt het hun niet moeilijk om eenige diamanten achter af te houden, door dezelve in eenen hoek van den trog te werpen, en daar te laten liggen, tot dat zij die ongemerkt kunnen weg halen. Om dit te verhinderen, moeten zij, gedurende den arbeid, zeer dikwijls van plaats verwisselen. Somwijlen flikken zij de diamanten in. Wanneer men eenen Neger van deze misdaad verdacht houdt, dan wordt hij in een wel gefloten vertrek gebragt, en moet daar zoo lang blijven,

tot

tot dat de waarheid aan den dag komt. Wanneer een Neger van ontrouw overtuigd is, dan wordt hij zeer streng met eene zweep gestraft en opgesloten.

Wegens de kleeding der Negers, bestaat geene bijzondere verordening, meestentijds werken zij in een buisje en eene broek; niet naakt, zoo als eenige reizigers verhaald hebben. Zij arbeidden van des morgens bij het opgaan der zon, tot des avonds, wanneer de zon ondergaat, een half uur is hun vergund om te ontbijten, en twee uren voor hun middagmaal; vier of vijf malen op eenen dag mogen zij een weinig rusten, en dan krijgen zij snuif-tabak, waarvan zij groote liefhebbers zijn.

Het gansche aantal Negers is in rotten afgedeeld, elk van twee honderd man, onder het bestuur van eenen ambtenaar, en eenige mindere bedienden, elk rot heeft eenen bijzonderen geestelijken, en eenen wondarts. Deze ambtenaars worden zeer goed betaald, en zij houden eene kostbare tafel, doch de Negers worden tamelijk slecht gevoed.

Niet alleen de bedding van de rivier, maar ook de vlakten, aan derzelver oever, zijn rijk aan diamanten. De bekende plaatsen worden niet terstond bewerkt, en men onderzoekt doorgaans eerst eenen nog onbekenden grond. Van daar kan een opper-beambte zeggen: deze of gene grond zal mij tien duizend karaat-diamanten opleveren als wij denzelven gaan bewerken.

De *Igikonhonha* en nog eenige andere stroomen, in

de nabuurschap, hebben reeds eene groote menigte van diamanten opgeleverd; dezelve zijn zeer verschillende van grootte, en eenigen zoo klein, dat men er vier of vijf in een grein vindt, en aldus zestien of twintig in een karaat, want een karaat houdt vier grein. Zelden vindt men in een jaar meer dan twee of drie steenen, die van zeventien tot twintig karaat wegen, en gedurende twee jaren heeft men geenen steen van dertig karaat gevonden.

Gedurende vijf dagen bleef onze reiziger hier, en daarna bezocht hij het diamant-werk *Montero*, aan dezelfde rivier, twee Engelsche mijlen hooger, en nog een uur verder, de goud-wascherij *Karapata*, waar, tot zijne groote verbazing, in vier uren tijds, door zes Negers, bijna twaalf oncen, apothekers gewigt, uit het *Kaskalhao* gewassen werd. Langs eenen anderen weg keerde hij, van hier, naar *Tejucco* terug.

In deze stad werd hem den schat van gewonnen goud en diamanten aangetoond. De in dit distrikte gevondene diamanten worden maandelijks, zoo als men die uit de verscheide werken hieraanbrengt, nedergelegd, dezelve worden zorgvuldig gewogen, waarna men de besten uitzoekt en die afzonderlijk bewaart. De menigte die men, over het algemeen genomen, jaarlijks verkrijgt, zal wel een twintig of vijf en twintig duizend karaat beloopt. Dezelve worden, onder een militaire bedekking, naar *Rio Janciro* gezonden, waar zij in de schatkist bewaard worden.

den. De diamanten worden in zwarte zijden zakjes en in fraaije schuifladen gelegd, die in ijzeren kisten worden weg gelloten.

Daarna zag hij ook het goud, dat in groote staven van vijf tot tien pond gegoten was.

Nog deed hij van hier een uitstapje naar een derde diamant-werk, *Rio pardo*, genaamd, en twintig mijlen noordwaarts van *Tejucco* gelegen, waar ook eene menigte kostbare steenen, en zelfs blaauw en groen-kleurige diamanten gevonden worden. In de binnenlanden van *Brasilie* zijn nog veel meer goudwascherijen en diamant-werken, zoo als, bij voorbeeld, bij *Rio de la plato*, *Abaité*, enz.

Aan deze laatste rivier werd de grootste diamant uit de koninklijke schatkist, om de streek van het jaar 1793 gevonden, en wel op de volgende wijze: drie menschen, die zich aan grove misdaden hadden schuldig gemaakt, werden, naar het inwendige van het land, verbannen. Door dit harde vonnis naar een onbewoond oord verwezen, poogden zij nieuwe produkten op te sporen, in de hoop dat zij vroeg of laat het geluk zouden hebben van de eene of andere gewigtige ontdekking te doen, waardoor zij vergiffenis zouden kunnen erlangen. Zoo wandelden zij dan door deze streken, en deden herhaalde naspeuringen aan den oever der rivier, waarbij zij zich in gevaar stelden van door de landruiters te worden opgepakt. Eindelijk deden zij ook eenige navorschingen aan de rivier *Abaité*, op eenen

tijd dat het water zeer laag was, en daar door een gedeelte van de bedding bloot lag. Terwijl zij nu naar goud zochten, hadden zij het geluk eenen diamant te vinden, die bijna een once zwaar woog. Verblijd wegens deze vond, welke hun hunne vrijheid zoude kunnen bezorgen, maar toch nog in twijfel zijnde, of deze steen wel een diamant was, en daardoor in angst gebragt, dat zij, volgens de strengste wetten, ten aanzien van het diamant graven, zich eene nieuwe straf op den hals zouden halen, waren zij langen tijd besluiteeloos, wat zij zouden doen. Eindelijk namen zij den raad van eenen geestelijken in, die hun raadde om zich op de genade des konings te verlaten, en die hen naar *Villa Rica* vergezelde, waar hij hun een gehoor bij den stadhouder wist te bezorgen. Zij wierpen zich aan deszelfs voeten, en boden hem den onschatbaren steen aan, op welke zij hunne hoop vestigden, waarbij zij hem den ganschen toedragt der zaak verhaalden. De stadhouder, die over de grootte van dezen steen verbaasd was, wilde zijne oogen niet vertrouwen, en raadpleegde eenige kenners, die den steen voor eenen echten diamant erkenden. Daar hij nu op deze wijze in het bezit geraakt was, van den grootsten diamant die ooit in *Amerika* gevonden was, hield hij het voor zijnen pligt, om deze menschen vergiffenis te doen verkrijgen. De diamant werd daarop naar *Rio Janeiro*, en van daar, met een fregat naar *Lisfabon* gezonden, waarheen zich ook

ook de geestelijken begeven moest, om het noodige, voor de vergiffenis van de vinders van dezen steen, in het werk te stellen. De koning schonk hun genade, en bevorderde den geestelijken tot eene hoogere waardigheid, en zoodanig is deze onschatbare diamant in de schatkist des konings gekomen.

Na zich tamelijk lang in *Braslie* te hebben opgehouden, keerde MAWE eindelijk weder naar zijn vaderland terug.

R E I S

N A A R

G R I E K E N L A N D ,

VOOR DEN TEGENWOORDIGEN VOLKS-
OPSTAND ALDAAR.

In het jaar 1806 besloot de Vicomte DE CHATEAU-BRIANT, die naderhand Fransch gezant aan het hof van *Berlin* is geweest, om eene reis naar *Griekenland*, en van daar naar *Jeruzalem* te doen. Een gedeelte van deze reis zullen wij, uit het verhaal, dat hij daarvan in het licht heeft gegeven, overnemen.

De weg van *Parijs* naar *Milaan*, zegt hij, was mij bekend, van deze laatstgenoemde stad reisde ik naar *Venetie*. Op den 23sten Julij kwam ik daar aan, en ik bestemde vijf dagen om de over-

overblijfselen der voormalige grootheid van die stad te bezigtigen. Men toonde mij eenige goede schilderstukken van TINTORETTO, PAUL VERONESE, BASSANO en TITIAAN. Ik zocht in eene vervallene kerk, het graf van den laatstgenoemden kunstenaar, en ik vond het niet zonder moeite, en juist zoo was het mij voorheen, in Rome, met het graf van *Tasfo* gegaan.

Op den 28sten verliet ik *Venetie*, en des avonds, ten tien ure, scheepte ik mij in om naar het vaste land over te steken; de klokken der gasthuizen en ziekenhuizen luidden, en verkondigden niets dan vrede en menschlievendheid, te midden van het gebied van onrust en gevaar. Wij zeilden een dezer huizen zoo na voorbij, dat wij de monniken konden zien, die ook het voorbij varen van onzen gondel beschouwden; zij kwamen mij voor als oude zeelieden die, na lang op den onstuimigen oceaan gewalkt te hebben, de haven der rust waren binnen gelooopen.

Zonder eenige wederwaardigheden te hebben ontmoet, kwam ik te *Triest*. Deze regelmatig gebouwde stad ligt vrij vrolijk aan den voet van eene onvruchtbare bergketen. De Heer SEGUIER, de Fransche Konful in *Triest*, was zoo vriendelijk om een schip voor mij te laten opsporen, dat naar *Smyrna* bestemd was. Ik ging met mijnen bedienden aan boord, en kwam met den schipper overeen, dat hij mij aan de kust van *Morea* aan land zoude zetten, en dat hij mij

mij aan de punt van *Antika* eenige dagen zoude wachten.

Op den 1sten Augustus maakten wij ons zeilvaardig, doch de wind was ons tegen, toen wij de haven uitvoeren. De Middellandsche zee, welke door beschaafde landen omgeven is, waarin zoo vele bevallige eilanden liggen, die allen met myrthen, palmen en olijven bewassen zijn, herinnert den beschouwer terstond aan die zee, waar *Apollo*, *Venus* en de *Nereïden* geboren zijn.

Op den volgenden dag verkondigden ons de wolken, die in het westen bijeen trokken, eenen storm. Op de kust van *Croatie* hoorden wij de eerste donderslagen. Om drie uren werden de zeilen ingenomen, en men stak een klein licht aan voor een *Maria*-beeld, dat in de kajuit van den schipper stond. Hoe eerbiedwaardig is het vrome geloof, dat aan eene zwakke vrouw de magt toeschrijft om eenen storm te beteugelen! Zeelieden kunnen op het vaste land vrijgeesten worden, even zoo als andere menschen, doch wanneer men in gevaar is, dan houdt de zoogenaamde menschelijke wijsbegeerte op, en wanneer de orkanen boven ons hoofd woeden, dan vindt men minder troost in filosofische grondstellingen, dan in een klein kaarsje dat voor het beeld der heilige maagd brandt.

Om zeven uren des avonds was de storm op het hevigste. Onze Oostenrijksche zee-kapitein begon te bidden, terwijl de regen stroomsgewijze uit de lucht

hucht viel, en de donder boven ons kraakte. Wij baden voor keizer PRANS *den Tweeden*, voor ons en voor de zeelieden, die in deze zee begraven liggen. De matrozen, waarvan er eenigen overeind stonden met ongedekte hoofden, en anderen op de kanonnen geknield lagen, antwoordden op de gebeden van den kapitein.

De storm duurde een gedeelte van den nacht voort. Alle zeilen waren geborgen, al ons scheepsvolk had zich hier en daar verftoken, en ik stond bijna geheel alleen bij eenen matroos die aan het roer stond, ik wandelde hier heen en weder, en van tijd tot tijd teekende ik bij het licht van een klein lantarentje mijne aanmerkingen op.

De storm bedaarde, en onmiddellijk daarop volgde er eene doodsche stilte. Een scheepsjongen zong in den heerlijken nacht eenige verzen uit het *Verlost Jeruzalem* van TASSO, want dit heerlijk dichtstuk is zelfs bij den gemeensfen Italiaan bekend.

Op den 5den Augustus bevonden wij ons, onder eene sterke koelte, aan den mond van de Adriatische zee, aan de grenzen van Oud-Griekenland en in de nabijheid van het oude Latium. PYTHAGORAS, ALCIBIADES, SCIPIO, CESAR, POMPEJUS, CICERO, AUGUSTUS, VIRGILIUS en HORATIUS hadden deze zee bevaren.

Wij naderden het eiland *Fano*, hetwelk men, zeer ten onregte, voor het eiland van CALYPSO houdt. Het werd weder doodflil, en ik zag de cer-

eerste maal de zon ondergaan, en de eerste maal de sterren schitteren onder den Griekschen hemel. De luchtgesteldheid heeft meer of min invloed op de stemming des volks. In *Griekenland* bij voorbeeld, is alles goedhartig, vriendelijk en rustig in de natuur, even zoo als in de geschriften der ouden.

De filte bleef aanhouden, en ik had den tijd in overvloed om het eiland *Corfu* te besehouwen, hetwelk wij aan onze linkerzijde hadden; dit eiland is het *Coreyra* der ouden, en heeft ook nog andere namen gevoerd. Op dit eiland leed *ULYSSES* schipbreuk, en werd naakt aan het strand geworpen; het was de woonplaats van koning *ALCINOUS* en van de schoone *NAUSICA*.

Op den 8sten hadden wij *Leucate*, thans *St. Mauro* aan onze linkerhand, en het lag in zulk eene rigting van ons, dat het ons toefcheen alsof het met het hooge voorgebergte van het eiland *Ithaca*, en het lagere gedeelte van het eiland *Cephalonica* een land uitmaakte. Ik besehouwde het vaderland van *ULYSSES*, en in de verte groette ik de hut van *EUMAIUS*, en het graf van den getrouwen hond.

Den volgenden dag voeren wij langs de kust van het eiland *Cephalonica*, en zeer spoedig naderden wij het eiland *Zante*, waarvan de bewoners oudtijds voor nakomelingen der Trojanen werden gehouden, en welk eiland heden ten dagen nog beroemd is, wegens deszelfs bronnen van steen-olie en deszelfs voortreffelijke rosinen.

Met

Met ongeduld wachtte ik thans op den oogenblik, waarin ik de kusten van *Griekenland* zoude zien, ik zocht dezelve aan den rand des gezigteinders, doch zij lagen in eenen sluier van nevel gehuld. Op den roden des morgens was ik reeds, voor het opgaan der zon, op het dek. Toen de zon uit de zee te voorschijn kwam, zag ik in de verte den omtrek van hooge bergen; het was het gebergte van *Elis*. Tegen tien ure kwamen wij bij *Navarini*, het oude *Pylas*, waar voormaals de wijze *NESTOR* heerschte. Tegen den middag wierpen wij het anker voor *Modon*, het oude *Methone*, in *Mesfenie*, en om een ure stapte ik aan land, en ik bewandelde den Griekschen grond, ik was zeven uren van *Olympia*, en dertig uren van *Sparta* verwijderd, en ik bevond mij op den weg, dien *TELEMACHUS* nam, om, bij *MENELAUS*, onderzoek naar *ULYSSES* te gaan doen.

Modon gelijkt eene stad uit de middeleeuwen, en is door Gothische halfvervallene vestingwerken omringd. Men ziet hier geen schip in de haven, geen mensch aan den oever, overal is stilte, eenzaamheid en verval.

Ik voer met den scheepskapitein in de boot naar den wal. Wij zouden juist op den eenzamen oever aan land stappen, en het vaderland der kunsten en wetenschappen begroeten, toen men ons uit de stadspoort toeriep, dat wij moesten terugkeeren, en naar het flot van *Modon* varen. Reeds van verre zagen wij gewapende Janitsaren en nieuwsgierige

K

Tur-

Turken op de spits van eene rots staan. Zoodra als wij nagenoeg waren om hen te kunnen hooren, riepen zij ons, in de Italiaansche taal, hun welkom toe. De Turken sprongen in het water, om onze boot op het strand te trekken, en zij boden ons de hand bij het opklauteren der rotsen. Zij spraken allen te gelijk, en deden aan den scheepskapitein duizenden van vragen in de Grieksche en Italiaansche talen. Wij gingen door de halfingevallene stadspoort, en wij kwamen in eene straat, die wel een veldleger geleek. De Tartaren van *Modon* zaten, met over elkander geslagene beenen, voor hunne deuren, op eene soort van houten tafeltjes onder ellendige schermen van linnen, die om hen tegen het branden der zon te beschutten, van het eene huis tot het andere gespannen waren. Zij rookten tabak, dronken koffij, lachten, praatten, en maakten zeer veel leven. Dit was geheel tegen mijne verwachting, dewijl ik de Turken stil en weinig spraakzaam gemeend had te zijn.

Wij begaven ons naar den Aga, eenen armen flokker, die op eene soort van veldbed in eene loots lag te ronken. Hij ontving mij vriendelijk genoeg. Men berigtte hem het oogmerk van mijne reis, en hij was terstond gered om mij paarden en eenen Janitlaar te geven, om mij naar *Koron* bij den Franschen Konful, den heer *VIAL* te brengen.

Uit het huis van den Aga begaven wij ons naar de woning van den Duitschen Vice-Konful, en ik nam zijne gastvrije uitmoodiging, om in zijn huis te over-

overnachten, met dankbaarheid aan, doch ik voer evenwel te voren, voor eenen oogenblik, naar het schip terug.

Mijn Fransche bediende, JULIEN, liet ik aan boord, hij moest mij, met het schip, aan de punt van *Attica*, of te *Smyrna* afwachten, wanneer ik aan de eerstgenoemde plaats niet kwam. Ik bond eenen gordel om mijn middel, waarin ik alles bij mij droeg, wat ik aan geld, bezat, ik voorzag mij goed van wapenen, en ik nam eenen Italiaan, genaamd JOSEPH, die in *Smyrna* woonde, en daar koopmanschap in tin dreef, in mijnen dienst. Deze man sprak een weinig hedendaagsch Grieksch, en hij was bereid om mij, voor eene zekere bepaalde som, als tolk te dienen. Ik nam afscheid van den scheeps-kapitein, en begaf mij met JOSEPH weder in de sloep. Een oude Turk met eenen grijzen baard, vurige oogen en hagelwitte tanden bestuurde het roer, nu stilzwijgend en dan geweldig hard schreeuwende. De Vice-Konful verwachtte mij op het strand. Terwijl wij naar het kwartier der Grieken gingen, waar het huis van den Vice-Konful stond, bewonderde ik de Turksche graven, die door hooge cypresen overschaduwd waren, en aan welker voet de zeegolven braken. Bij deze graven zag ik vrouwen, in witte sluijers gehuld, die even als schimmen rond dwaalden. De begraafplaats der Christenen is in de nabijheid van die der Turken, doch deze is vervallen, zonder grafsteenen en boommen. Zelfs na den dood, die alles gelijk maakt,

en die geen onderscheid van rang kent, vindt men hier nog het onderscheid tuschen oppermagtige heeren, en onderdrukte slaven.

De Duitfche Vice-Konful, die in eene erbarmelijke hut woonde, bood mij zeer goedhartig een avondmaal aan, hetwelk uit meloenen, rozijnen en zwart brood bestond, men moet in de nabijheid van *Sparta*, waar men oudstijds zoo matig leefde, niet zeer ongemakkelijk in de keus der spijzen zijn. Ik begaf mij vervolgens naar mijne slaapkamer, doch ik kon volstrekt niet slapen. Ik hoorde het baffen der honden van *Lakonie*, en het loeijen van den wind van *Elis*. Hoe zoude ik dus hebben kunnen slapen.

Om drie uren des morgens werd mij, doorde stem eens Janitsfaars aangekondigd, dat het tijd was om naar *Koron* op reis te gaan. Wij stegen terstond te paard, en ik zal de rangorde van onze karavane beschrijven, dewijl deze de gansche reis over, dezelfde bleef.

Vooruit reed de aanvoerder of de Griekfche postiljon met een handpaard bij zich, als eenen waarborg, wanneer een van de paarden der reizenden een of ander ongeluk overkwam, daarop volgde de Janitsfaar, met eenen tulband op het hoofd, twee pistolen en eenen dolk in den gordel, eene sabel op zijde, en eene zweep in de hand, om de paarden, van den gids of aanvoerder, voort te drijven, ik volgde hem, even zoo gewapend als hij, en bovendien had ik nog een jachtroer in de hand,

en

en JOSEPH sloot den optogt. Deze mensch was zeer klein, had eenen dikken buik en een blozend gelaat, waarbij hij zeer vriendelijk was; hij was geheel in het blaauw fluweel gekleed, en had twee groote zadelpistolen in zijnen gordel steken, waardoor zijn vest zulk eene wonderlijke plooi kreeg, dat de Janitfaar hem niet, zonder lagchen, kon aanzien. Mijne bagaadge bestond uit een tapijt, waarop ik mij nedervleidde, eene pijp, eenen koffijkop, en eenige shawls, waarmede ik mij, des nachts, het hoofd omwikkelde.

Op het daartoe gegeven teeken van den gids, braken wij op. In eenen snellen draf reden wij den berg op, en wij galopeerden langs den rand van eenen afgrond, aan de andere zijde, naar beneden. De Turkische krijgslieden kennen geene andere wijze van rijden, en hij die de minste vrees, of zelfs eenige voorzigtigheid aan den dag legde, zoude zich hunne verachting op den hals halen. Men legt, met dezelfde paarden doorgaans acht of tien uren wegs af. Op de helft van den weg laat men de paarden uitrusten, zonder dezelve evenwel te voederen, en dan zet men zich weder in den zadel om zijnen weg te vervolgen.

Des avonds komt men somtijds aan eenen *Khan*, (eene herberg) een eenzaam en vervallen gebouw, waar men, in gezelschap van wurmen en ander ongedierte zich op den morsigen grond moet nederleggen. De reiziger kan in zulk eenen *Khan* niets krijgen, ten zij hij een *post-firman*, (post

bevel) bij zich heeft, hij moet, zoo goed als hij kan, zelf voor zijne levensmiddelen zorgen. Mijn Janitfaar ging in de dorpen op de jacht, en bragt mij fomwijlen jonge hoenderen, die wij bij een vuur van groen olijven-hout braadden, of wij kookten dezelve met rijst om een *Pilau*, zoo noemt men hier eene soep op reis, daarvan te maken. Op den grond zittende, om ons maal te doen, scheurden wij de vogels, met de vingers, van een, en nadat wij gegeten hadden, gingen wij naar de naaste beek, om ons den baard en de handen te waschen. Zoodanig reist men thans in het land, waar ALCIBIADES en ASPASIA geleefd hebben.

Het was nog nacht, toen wij *Modon* verlieten. Het was mij als of ik door de woestijnen van *Amerika* dwaalde, diezelfde eenzaamheid, diezelfde stilte. Tegen den morgen kwamen wij aan eene drooge beek, in wier bedding oleander-struiken groeiden. Deze plant vindt men door gansch *Griekenland*, en zij verfiert thans alleen deze eertijds zoo bloeiende velden, welke nu niets anders dan treurige woestijnen zijn.

Weldra zagen wij van de hoogte eens bergs den zeeboezem van *Mesfene* (*Golfo de Coron*.) Twee uren van *Coron* reden wij een Turksch kerkhof voorbij, waar oleander-planten aan den voet der Cijpresen groeiden, welke boomen het aanzien hadden van hooge obiliken. Witte en blaauwe duiven fladderden en gierden over deze boomen, en het gras golfde over de kleine grafteekenen, die met eenen

eenen tulband gekroond waren, en eene fontein bood hier haar helder water, den dorstigen reiziger, aan.

Door een voortdurend olijven-bosch, waaronder koren groeide, kwamen wij te *Coron*. De toenmalige Fransche Konful, de heer *VIAL*, aan wien ik mijne aanbevelings-brieven overhandigde, ontving mij zeer gastvrij, en bood mij eene kamer in zijn huis aan; hij gaf mij ook eenen van zijne Janitsfaren, die mij op mijne reis door *Morea* zoude vergezellen, en naar *Athene* zoude brengen. Daar de Capudan Pacha (de Turkfche Opper-admiraal) thans bezig werd gehouden door den oorlog met de Mainoten, de voormalige Spartanen, zoo konde ik mijne reis naar *Sparta* (thans *Misitra*) niet langs den naasten weg ondernemen, en ik moest tot eenen grooten omweg besluiten. Ik wilde naar *Tripolizza* reizen, om van den Pacha van *Morea*, de vergunning tot eene landreize naar de land-engte van *Corynthe* te verkrijgen, en dan vervolgens naar *Sparta* gaan.

De Heer *VIAL* was zoo goed van mij *Coron* te laten bezigtigen, hetwelk thans een puinhoop is geworden, deze stad is, even zoo als *Modon*, bij afwisfeling in het bezit geweest van *Venetie*, *Genua* en de *Porte*. In het jaar 1770 werd dezelve ook door de Rusfen beschoten. Het overschot van de verwoeste velden, behoorde in dien tijd, toen ik daar was, aan Turken, die drie of vier duizend olijfboomen bezaten, en te *Konstantinopel*,

in eenen Harem, het erfdeel van ARISTOMENES verbrasten. De tranen kwamen mij in de oogen, toen ik zag hoe de handen der Griekſche ſlaven van diezelfde olie dropen, welke aan de armen van hunne voorouders de kracht gaf om derzelver vijanden te overwinnen.

Het huis van den Konful verheft zich over den zeeboezem van *Coron*. Uit mijn venſter zag ik de meſenifche zee in eenen helderen hemelsblauwen glans, en op den anderen oever verhief zich de groote keten van den met ſneeuw bedekten *Taygetus*. Welke denkbeelden maken zich van ons meester, bij het beſchouwen der eenzame kusten van *Griekenland*, waar men thans niets anders hoort dan het onophoudelijk huilen van den wind, en het druifſen van de golven! eenige kanonſchoten, welke de Kapudan Pacha, nu en dan op de rotſen der *Mainoten* liet doen, ſtoorden alleen het eentoonig geklots der baren door eenen toon, die nog droeviger en verſchrikkelijker was. Op de ganſche oppervlakte der zee zag men niets anders dan het eskader van dit opperhoofd van bloedgierige barbaren.

Op den 12den Augustus verliet ik *Coron*, gewapend met eenen brief van den Konful, aan den Pacha van *Morea*, en eenen anderen brief aan eenen Turk, te *Mifitra*. Met JOSEPH en mijnen nieuwen Janitſaar ſcheepte ik mij in, op eene galeiboot, welke mij aan den mond van den *Pamifus*, op den achtergrond van den zeeboezem van *Coron*, bragt. Hier bezorgde ons de Janitſaar eenen gids

en

en vijf paarden. Wij reden van *Nisfi* regstreeks naar den berg *Ithome*, en wij lieten de bouwvallen van *Mesfena*, links van ons af, liggen. Toen wij dezen berg achter ons hadden, lag de berg *Lyceus* voor ons. Ik hoorde hier de stem van *TYRTEUS*, aan de spitse der legerfcharen van de Spartanen, niet, doch in de plaats van hem, zag ik eenen Turk, die op een goed paard reed, en door twee Grieken, te voet, werd vergezeld. Zoo als hij mij aan mijne Europeische kleeding als eenen Frank herkend had, kwam hij op mij aanrijden, en hij groette mij in de Fransche taal. „Ja,” zeide hij, „in *Morea* reist men niet gemakkelijk, in „*Frankrijk* van *Parijs* naar *Marseille*, vindt men „overal goede herbergen en bedden. Ik ben zeer „moede, ik kom te land van *Coron*, en ik reis „naar *Leondari*. Waarheen gaat gij?” „naar „*Trippolizza*,” antwoordde ik hem. „Nu dan „reizen wij te zamen; maar ik ben zeer moede, „mijn waarde heer!” deze beleefde Turk was een koopman uit *Coron*, die zich in *Marseille* had opgehouden, en van daar een reisje naar *Parijs* had gedaan.

Het was reeds nacht, toen wij aan den ingang van de berg-engte op de grenzen van *Mesfenie*, *Arcadia* en *Laconie* aankwamen. Tegen middernacht kwamen wij aan eenen *Khan*, die midden in den hollen weg ligt. Eene ruisfchende beek en een schaduwwijke boom, kondigde ons deze vrome stichting, van eenen vereerder van *MOHAMED*, aan.

In *Turkije* zijn alle openlijke inrigtingen door bijzondere personen daargesteld, de Staat doet niets voor den Staat. Door een paardenstal kwamen wij in de *Khan*, en eene ladder van de gedaante eener omgekeerde pyramide, bragt ons op eenen stofferingen zolder. De Turksche koopman legde zich op zijne mat neder, en zeide: „Dit is de beste *Khan* „ in *Morea*, en op den weg van *Parijs* naar „ *Marseille* vindt men overal herbergen en bedden.” Om hem een weinig te troosten, bood ik hem de helft van mijn avondeten aan, dat ik van *Coran* had medegebragt. „Aeh, mijn waarde heer!” „ik sterf van vermoeidheid!” Zuchtend greep hij in zijnen baard, en veegde zich het zweet van het voorhoofd, waarbij hij uitriep: „Allah!” hij at intusschen een gedeelte van mijn avondmaal met zeer veel eetlust op, hoezeer hij het eerst had geweigerd. Den volgenden morgen scheidden wij van elkander.

Thans ging het vrij wat langzamer met mijne reis als in het begin. De Janitsaar, die mij vergezelde, was een gansch ander man, dan die van *Modor*, die zijne paarden zoo geweldig afjakkerde, hij was zeer klein en mager, en geweldig van de kinderpokken geschonden; hij sprak zeer zacht, en altijd met overleg, en hij liet zich niet weinig voorstaan op de waarde van zijnen tulband. Zulk een belangrijk man zettede zijn paard niet, dan bij belangrijke voorvallen, in galop, bij voorbeeld, wanneer hij in de verte eenen reiziger zag. Het hin-

hinderde hem niet weinig, wanneer ik oneerbiedig genoeg was, om de orde van onzen trein te verbreken, door nu eens vooruit, dan eens links, en dan eens regts te rijden, wanneer ik hier of daar eenig spoor der oudheid meende te ontdekken, doch hij waagde het toch niet om zich daarover te beklagen.

Er was nog eene andere omstandigheid die ons verhinderde, om spoedig voort te komen. De arme dikke JOSEPH was, in deze heete zomerdagen en in zijn fluweelen pak gekleed, in eenen beklagenswaardigen toestand. Bij de geringste beweging van zijn paard, schokte hij nu aan deze, dan aan geene zijde van den zadel, zijn hoed viel aan den eenen, en zijne pistolen aan den anderen kant op den grond. Al dergelijke wederwaardigheden moesten weder teregt worden geholpen, en wij moesten den dikken Italiaan den noodigen bijstand bieden. Doch in weerwil van dit alles, bleef hij steeds in eene goede luim.

Eindelijk kwamen wij uit de langwijlige bergengte op eene bebouwde vlakte, welke zich tot *Leondari* uitstreckte. Wij waren hier in *Arcadia*, aan de grenzen van *Laconie*. In weerwil van het gevoelen van D'ANVILLE, gelooft men over het algemeen dat *Leondari* niet het oude *Megalopolis* is, doch dat men dit veeleer in het dorp *Sinano* moet zoeken.

Wij lieten *Leondari* aan onze rechterhand liggen. Ik konde in *Morea* noch Grieksche wegen, noch

Ro-

Romeinsche landstreken ontdekken. Turksche paden van twee en een half voet breed, leggen hier door een laag moerasig land, en daar in dit gedeelte van *Peloponesus*, niet een eenig rijtuig met twee wielen te vinden is, zijn zulke paden genoegzaam voor de ezels der boeren, en de paarden der ruiters.

Drie uren van *Tripolizza* ontmoetten wij twee officieren van de lijfwacht des Pachas, die, even zoo als ik, met den post reisden. Zij sloegen op hunne paarden en op den postrijder met stokken van renoceroshout. Toen zij mij zagen, hielden zij stil, en zij vorderden mij mijne wapenen af. Ik weigerde dit, doch de Janitsaar liet mij door JOSEPH zeggen, dat het uit bloote nieuwsgierigheid was, en dat ik eveneens hunne wapenen kon vragen. Onder deze voorwaarden wilde ik aan den eisch dezer spahis (ruiters) voldoen. Wij verwisselde onze wapenen, zij bezigtigden dezelve zeer lang, en schoten eindelijk de pistolen, boven mijn hoofd, af.

Men had mij den raad gegeven van mij nooit door eenen Turk te laten beleedigen, zoo ik mij niet aan allerlei plagerijen wilde blootstellen. Deze raad was goed; de scherts was ook naar mijn oordeel een weinig te grof, en ik beantwoordde dezelve met gelijke munt; ik gaf mijn paard de sporen, reed op hen los, en schoot hunne eigene pistolen zoo dicht voorbij hun gezigt af, dat het kruid van de pan den jongsten Spahi de knevels zengde.

Daar-

Daarop volgde eene verklaring tusſchen de beide officieren en den Janitſaar. Toen zij hoorden dat ik een Franchman was, bewezen zij mij alle mogelijke Turſche beleefdheden, zij boden mij hunne pijpen aan, en laadden mijne piſtolen weder. Deze beide loſbollen wilden mij overreden, om eenen wedloop met hen te houden, doch ik weigerde dit, en zij reden hunnen weg.

Wij naderden intuſſchen *Tripolizza*, de hoofdſtad van *Morea*. Tot nog toe had ik geene Turſche ſtad gezien. Derzelver roode daken, minarets (toren van de Moskeën), en koepels maakten op het eerſten gezicht eenen aangenamen indruk op mij. Daags na mijne aankomſt, begaf ik mij naar den Dragoman (tolk) van den Pacha, en ik verzocht hem om mij zoo ſpoedig mogelijk mijn poſt-bevel, en de noodige orders te verſchaffen tot mijnen overtocht over den *Isthmus* van *Corynthe*. Deze menſch maakte zwarigheden, doch ik verklaarde, dat zoo men geenen tijd had om aan mijn verzoek te voldoen, ik dan zonder poſt-bevel, met mijne Franche pas zoude voortreizen, en dat ik dan den brief van den Franchen Konſul niet aan den Pacha zoude ter hand ſtellen.

Met deze woorden ging ik heen. Een uur daarna liet mij de dragoman roepen, hij liet mij bij den Pacha aandienen, en bragt mij vervolgens bij hem. Zijn paleis is een groot, vierkant houten huis, en in het midden van hetzelfde eenen grooten tuin, rondom welken galerijen loopen. Men liet

liet mij, in eene zaal, wachten; de beweging die ik merkte, scheen te verraden, dat men mij eene luisterrijke ontvangst bereidde; dit bragt mij in verlegenheid, mijne kleederen waren niet in den besten toestand, mijne laarzen waren bestof, mijne haren in wanorde, en mijn baard geleeke wel op dien van eenen morfigen Jood. Ik had mij in eenen mantel gewikkeld, en ik geleeke meer op eenen foldaat die van de nachtwacht komt, dan op eenen vreemdeling, die bij eenen voornamen man zijne opwachting wil maken.

JOSEPH, die het wilde doen voorkomen, als of hij zeer veel wist van gebruikelijke plegtigheden bij de Morgenlanders, had mij aangeraden om mijnen mantel om te hangen, want mijn kort buisje beviel hem in het geheel niet. Hij wilde mij, vergezeld door den Janitsaar, begeleiden, om daardoor meerder luister aan mijn bezoek bij te zetten. Hij ging achter mij, blootvoets en met eenen rooden doek om zijnen hoed gewonden, doch tot zijn ongeluk werd hij in dezen opschik aan de deur van het paleis aangehouden, de lijfwacht wilde hem niet laten doorgaan, en ik had zoo veel lust om daarom te lagchen, dat het mij onmogelijk was op eene ernstige wijze den doorgang voor hem te vorderen. Hij moest dus zijnen zaamgeflansten tulband afzetten, en op eenen afstand de eerbewijzingen aanzien, die hij zelf zoo gaarne genoten had.

Na verloop van een paar vervelende uren, werd ik

ik eindelijk in de kamer van den Pacha toegelaten. Ik zag eenen welgemaakten man van omtrent veertig jaren oud, die op eenen divan, (rustbed) zat, of liever lag, in eenen zijden kaftan gekleed, en met eenen, met diamanten versierden dolk in zijnen gordel, en eenen witten tulband op het hoofd. Een grijsaard met eenen langen baard stond in een eerbiedige houding aan zijne rechterzijde, en een Grieksche tolk zat aan zijne voeten. Drie pagies stonden rondom hem, en hadden amberkaarfen in de hand, een van hen had ook eenen zilveren tang in de hand, en vuur bij zich om daaraan de pijpen te kunnen aansteken. Mijn Janitsfaar bleef aan de deur staan.

Ik naderde en groette den Pacha, de hand op het hart leggende; ik overhandigde hem den brief van den Konful en, uit hoofde van het voorregt, aan de Fransche toegekend, zettende ik mij neder, zonder daartoe de vergunning af te wachten.

OSMAN, dus was zijn naam, deed mij vragen, van waar ik kwam, en wat mijn oogmerk was? waarop ik ten antwoord gaf, dat ik eene pelgrimsreis naar *Jeruzalem* wilde doen, en onderweg de oudheden in *Morea* bezigtigen, waarom ik om eenen *post-firman* verzocht, ten einde de noodige paarden te kunnen bekomen, en tevens verzocht ik om eenen anderen *firman*, om daarmede de landengte te kunnen doorreizen.

De Pacha antwoordde dat ik hem welkom was, dat ik alles bezigtigen kon, wat ik wilde, en dat
hij

hij mij de verlangde *firman* zoude doen geworden. Daarna had ik de eer om koffij met hem te drinken, hoezeer ik daarop niet had gerekend. Ik beklagde mij nu over den hoon dien men eenen van mijn volk had aangedaan, en OSMAN was terstond gereed om de lijfwacht, die den armen JOSEPH had aangehouden, voor mijne oogen een twintig stokslagen te doen geven, hetwelk ik evenwel van de hand wees, en mij met den goeden wil des Pachas vergenoegde.

Nadat deze audientie was afgeloopen, ging ik naar de woning van mijnen huiswaard terug, mijn Janitfaar ging voor mij uit, en JOSEPH volgde mij; hij had zijne teleurstelling reeds vergeten, en was weder in eene vrolijke luim. Eenige bouwvallen en puinhoopen die ik hier voorbij ging, schenen mij van een zeer oud gebouw te zijn. D'ANVILLE merkt evenwel aan, dat *Tripolizza* niet, zoo als velen meenen, het oude *Mantineia* is, doch dat het eené nieuwe stad is, welke tusschen *Mantineia*, *Tegea* en *Orchomenus* gebouwd schijnt te zijn.

Tegen den avond werd mij, door eenen Tartaar, mijne papieren gebragt. De verordeningen van het post-wezen in *Turkije* zijn omtrent zoodanig, als die door de Romeinsche keizers zijn ingesteld. Men betaalt niets voor de paarden, het gewigt voor de bagaadje is bepaald, men moet den reiziger overal levensmiddelen geven, enz. Ik maakte evenwel geen gebruik van deze voorregten, maar ik betaalde overal mijne paarden zoowel als hetgeen ik gebruikte.

Wij

Wij reisden af. Op den weg dien wij namen, vond ik geen eene vermaarde plaats. Toen wij *Laconie* naderden, werden de bergen hooger, en hier en daar vonden wij op dezelve eenige alleenstaande groepjes van boomen. De valeijen schenen eng, en als van een gescheurd te zijn. Op onzen weg, van twee en twintig uren lang, vonden wij twee ellendige Khans, en dit waren de eenige bewoonde plaatsen, die wij zagen. In den laatsten Khan overnachtten wij. Den volgenden dag zagen wij eene ligte brug, van slechts eenen boog, voor ons, die sierlijk over eenen kleinen vloed lag. Toen wij aan den oever van dezen stroom kwamen, waadden wij door het heldere water, en tusschen biesboschen door; wij wisten niet dat dit de *Erotas* was, waarvan de tegenwoordige naam *Iri* is, en die verder op, waar hij zich met de *Tiasa* vereenigt, *Basilipotamos* genoemd wordt. Wij zetteden onze reis voort, en wij bevonden ons, tegen het vallen van den avond, te *Mistra*.

De heer *VIAL* had mij eenen brief mede gegeven aan eenen der aanzienlijkste Turken in *Mistra*, genaamd *IBRAHIM BEI*. Wij stegen, op de voorplaats van zijne woning, uit den zadel, en zijne slaven bragten mij in de vreemdelings-kamer, waar ik vele *Moslems* vond, die even zoo als ik reizenden, en gasten van *IBRAHIM* waren. Ik zettede mij midden onder hen op den divan neder, en op hun voorbeeld hing ik mijne wapenen boven mij aan den muur. *JOSEPH* en mijn Janitsaar deden

L

even-

even eens. Niemand vroeg mij, wie ik was of van waar ik kwam? De een rookte, de andere sliep, een derde zat met zijnen buurman te praten, en een vierde hield de oogen op mij gevestigd.

Onze gastheer verscheen; men had hem den brief van den heer VIAL gebragt. IBRAHIM, die omtrent zestig jaren oud was, had een vriendelijk openhartig voorkomen. Hij kwam naar mij toe, vattede mij vriendelijk bij de hand, zeggende mij, deed moeite om het woord *bon* uit te spreken, en zettede zich aan mijne zijde neder. Hij sprak Grieksch met JOSEPH, en verzocht vergiffenis dat hij ons niet zoo goed onthaalde, als hij anders wel zoude wenschen, dewijl hij een ziek kind had. „*Un figliolo*” herhaalde hij in het Italiaansch, „*Mi fa tornar la testa.*” (Een zoontje, en dat maakt mij het hoofd op den hol) bij deze woorden vattede hij zijnen tulband met beide handen; na eenige oogenblikken verwijderde hij zich om zijn ziek kind te gaan verzorgen, doch hij gaf vooraf bevel om mij pijpen en koffij te bezorgen. JOSEPH die even zoo hongerig was als ik, haalde een stuk worst uit zijnen knapzak, en zonder dat de Turken het zagen, beet hij nu een stuk daarvan af. In het verborgene bood hij den Janitsaar ook iets daarvan aan, doch deze wendde de oogen daarvan af met een gezigt, waarop afkeer en medelijden te zien was. IBRAHIM kwam, na eenigen tijd, met zijn zoontje op den arm, terug. Het arme kind was geel en ge-

geheel uitgeteerd door de koorts. De vader legde het mij op den schoot, en ik moest de gansche geschiedenis van de ziekte aanhooren. Het kind had al de kina, die in *Morea* te vinden was, gebruikt; zijne moeder had hem iets gegeven, hetwelk tegen de betoovering moest dienen, en eenen tulband op het graf van eenen *Santon* (eenen heiligen) gelegd, doch alles was te vergeefs. Op het einde van zijn verhaal vroeg *IBRAHIM* mij, of ik hem niet een middel aan de hand zoude kunnen geven? Ik herinnerde mij, dat mij, in mijne jeugd, de koorts was verdreven door het gebruik van duizendgulden kruid, en met den ernst van eenen geneesheer, raadde ik hem dat middel aan. Maar wat is dat voor een kruid, dat duizendgulden kruid? *JOSEPH* konde hem dat niet ophelderen. Ik zeide dat dit kruid door eenen zekeren geneesheer, in de nabuurschap, genaamd *CHIRON*, (*) die te paard over de bergen reed, was ontdekt. Een Griek zeide, dat hij dezen *CHIRON* zeer goed kende, dat hij van *Kalamate* was, en gewoonlijk op eenen schimmel reed. Terwijl wij daarover raadpleegden, kwam er een Turk binnen dien ik, aan zijnen groenen tulband, voor eenen wetgeleerden herkende. Hij kwam naar ons toe, nam het hoofd van het kind tusschen zijne beide handen, en bad zeer aandachtig.

(*) *CHIRON*, de Centaurus is, in de Fabelkunde algemeen bekend, men schrijft hem zeer veel kennis van de Genees- en Heelkunde toe.

dachtig. Vroomheid is eerbiedwaardig en aandoenlijk, zelfs dan nog, wanneer zij bij onchristenen wordt opgemerkt.

Ik had den Janitsfaar weggezonden om eene boodschap voor mij te doen; terwijl ik zijne terugkomst verwachtte, liet IBRAHIM mij eenen Turkschen maaltijd gereed maken. Ik lag nog steeds op den divan. Men zettede eene zeer lage tafel voor mij neder, een slaaf bragt mij waschwater, en in eenen houten schotel werd mij een aan stukken gesneden hoen en rijst voorgezet, en ik at met de vingers. Na het hoen, werd mij een ragout van sehapenyleesch in een koperen bekken gebragt, en eindelijk vijgen, olijven, druiven en koffij, tuschen elk van deze geregten, goot mij een slaaf water op de handen, en een ander bragt mij eenen handdoek van grof, doch zeer wit lijwaad. Uit beleefdheid weigerde ik wijn te drinken.

Het vreemdelings vertrek, waarin ik mijnen maaltijd hield, leverde een aandoenlijk gezigt op, hetgeen mij aan de ouden zeden der morgenlanders herinnerde. Niet al de gasten van onzen gastheer waren rijk; velen onder hen schenen wel bedelaars te zijn, doch in weerwil van dat, zaten zij allen onder elkander op denzelfden divan, en in het gezelschap van Turken, die eene menigte van paarden en slaven met zich voerden. JOSEPH en mijn Janitsfaar zaten wel niet met mij aan dezelfde tafel, doch zij werden even zoo beleefd behandeld, als men mij behandelde. IBRAHIM groette al zijne gasten met dezelfde

vrien-

vriendelijkheid, sprak met allen, en liet aan allen eten geven. Ik zag hier landloppers in oude votten gekleed, aan welke door de slaven op de eerbiedigste wijze koffij werd aangeboden. Ik zag hier den geest der mildadigheid, die de Koran voorschrijft, en de deugd der gastvrijheid, die de Turken van de Arabieren hebben overgenomen. Doch deze broederschap des tulbands strekt zich niet verder uit, dan tot aan de drempel van de deur, en menig een slaaf die heden met zijnen gastheer koffij heeft gedronken, wordt morgen op last van denzelfden het hoofd afgeslagen.

Om de landstreek beter te overzien, beklommen wij het oude vervallen slot dat de stad beheerscht. Wij vonden daar geene poorten, geene wacht, geen geschut, en het was zelfs eenigzins gevaarlijk om onder deze bouwvallen rond te wandelen. Wanneer men van hier het dal van *Laconie* beschouwt, biedt het een overheerlijk gezigt aan. Te vergeefs evenwel zocht ik eenig spoor te vinden van de stad *Sparta*, ik vond dat niet, en ik overtuigde mij dat deze stad niet aan deze plaats kon gelegen hebben. Hier vloeide de *Eurotas* niet, en *Mistra* konde niet op de bouwvallen van *Lacedemon* gebouwd zijn.

Er viel mij eene zinsnede uit D'ANVILLE te binnen, en ik vroeg naar de stad *Paleochori*. „Die ligt daar onder, bij *Mogusa*,” zeide mijn gids, en hij wees mij eenige witte hutten, die door enkele boomen omgeven, op eenen afstand, in het dal lagen.

De tranen kwamen mij in de oogen, toen ik dezelve op deze ellendige hutten vestigde, welke daar op den grond stonden, waar eene der beroemdste steden van de wereld derzelver paleizen en tempels had verheven, en even als een seinpaal thans de piek aanwezen, waar *Sparta* had gelegen. Deze eenzame woningen van geitenherders hebben geen anderen rijkdom, dan het gras dat op de graven wast, waarin de overblijffelen van *APIS* en *LEONIDAS* rusten.

Ik keerde naar de stad terug, nam afscheid van mijnen gastheer *IBRAHIM*, en den volgenden dag, voor het opgaan der zon, galoppeerde ik, met mijnen Janitsaar naar *Lacedemon*. *JOSEPH* en den gids liet ik vooruit rijden, met last om mij aan de brug over den *Eurotas* te wachten.

Na verloop van een uur wees mij de Janitsaar, aan mijne regterhand, eene witte hut, waarbij hij vergenoegd uitriep: „*Paleochori!*” Ik nam mijnen weg naar den voornaamsten bouwval, dien ik op eene hoogte zag liggen. De heuvel, aan wiens voet ik mij bevond, omrijdende, werd ik plotselings door eenen grooten half cirkelvormigen muur ver-rast, en ik herkende denzelven terstond voor eenen ouden schouwburg; deze hoogte was aldus de burg van *Sparta* geweest, want de schouwburg was daar tegen aangebouwd. De bouwval boven op den heuvel moest aldus de tempel van *Minerva* zijn, welke midden in den burg was opgerigt. *Sparta* lag dus voor mij, en naar de ligging van den

den schouwburg, konde ik de ligging der overige gedeelten der stad, en die der oude gedenkstukken berekenen. Overal zag ik bouwvallen en puinhoopen, en geen mensch wandelde onder dezelve. Ik stond als verstomd, op de hoogte van dezen heuvel, en ik verloor mij zelve in droefgeestige denkbeelden. Eene diepe stilte heerschte om mij heen, ik wilde ten minsten de echo laten spreken daar, waar zich geene menschelijke stem deed hooren, en zoo luid als ik kon, riep ik: „LEONI-
„DAS!” doch de puinhoopen bleven stom, en niets herhaalde den naam van dien grooten man. — *Sparta* scheen zich zelve te hebben vergeten!

De gansche plaats waar deze stad gelegen heeft, is woest en wild geworden; de zon verbrandt de eenzame velden, en de tijd knaagt aan het marmer der grafgeftichten, welke hier in puinhoopen veranderd zijn. Ik beschouwde deze woestenij, en geen plantje groeide op deze bouwvallen, geen vogel, geen insect bewoonde deze puinhoopen. Niets anders dan ontelbare hagedissen kropen langzaam langs deze, door de zon, verbrande muren. Een doezijn half wilde paarden weidde hier en daar op het verwelkte gras. Een herder zocht in de spleten des bouwvals naar meloenen, en in *Mogula*, dat deszelfs treurige naam aan *Lacedemon* gegeven heeft, zag ik een boschje cijpresen. *Misira* is waarschijnlijk uit de puinhoopen van *Sparta* opgebouwd, en heeft dus zonder twijfel veel toegebragt aan de verwoesting van deze stad.

De *Eurotas* was hier ook ten naasten bij, zoo als ik die eene mijl vroeger gevonden had. Derzelver bed dat in den zomer genoegzaam droog is, bestaat uit keifelfteentjes en zand, waarin riet en oleander groeit, het weinige water dat ik daar vond, was helder en klaar. De bouwvallen van de brug *Babix* zijn onbeduidend.

Na lang overal te hebben rondgedwaald, keerde ik naar den burg terug, en ik vond mijnen reisgezel juist op dezelfde plaats, waar ik hem gelaten had. De paarden weidden rustig op den eigendom van koning *MENELAUS*.

Nog lang bleef ik mij hier ophouden, veel zoekende en weinig vindende. Reeds begon de avond te vallen, toen ik van deze bouwvallen, van de schim van *LYCURGUS*, en van de herinneringen aan *Termopyla* afscheid nam, en daarbij ook de geschiedenis en de verdichtfelen deze plaats betreffende, vaarwel zeide. Bijna anderhalf uur reden wij langs den *Eurotas* door het veld, en eindelijk kwamen wij weder op den weg naar *Trippolizza*.

Op onzen weg naar *Argos* zagen wij vele Grieksche boeren. Zij dragen eene *tunika*, die tot aan de knieën hangt, en met eenen gordel wordt vastgemaakt, derzelver wijde broeken worden door het onderste gedeelte van de *tunika* bedekt, en om derzelver maakte beenen slingeren zij banden, die hunne sandalen aan de voeten bevestigen; hun hoofdfierfel uitgezonderd, zijn zij bijna dezelfde beelden als de oude Grieken, zonder mantel.

Te

Te *Argos* bezocht ik de bouwvallen van het zoogenaamde paleis van *AGAMEMNON*, de puinhoopen van den schouwburg en eene Romeinsche waterleiding; ik besteeg den burg, ik wilde elken steen zien die door de hand des konings der koningen had aangeraakt kunnen zijn.

De bewoonde stad *Corynthe*, is thans een dorp met tamelijk groote en goed onderhoudene huizen, die groepsgewijze midden onder moerbeziën-boomen, cypresen en oranje-boomen staan, en de wijnbergen, de rijkdom van het land, schenken hier aan het veld een aangenaam en vruchtbaar voorkomen. De reiziger wandelt hier over de plaats, waar die beroemde stad gelegen heeft; en ziet alleen slechts de puinhoopen van de heidensche altaren; hij vindt evenwel ook nog eenige christelijke kapellen, welke zich te midden der hutten van de Grieken verheffen.

Ik reisde verder over die landengte, waar eenmaal de Isthmische spelen gehouden werden. — Welk eene eenzaamheid! welk eene stilte! ongelukkig land, ongelukkige Grieken! — Wij reisden over *Megara* en *Eleufis*, en kwamen eindelijk te *Athene*.

Op den feestelijken dag van onzen intogt, hadden wij onze beste kleederen aangetrokken. De Janitsaar had zijnen tulband omgekeerd, en onze paarden waren buitengemeen schoon geroskamd en geborsteld. Wij kwamen op eenen weg, van waar men *Athene* in deszelfs gansche heerlijkheid aan-

schouwt. De burg, die door de zon beschenen werd, trok mijne eerste blikken tot zich. Hij lag juist tegen mij over aan de andere zijde van de vlakke, en het was of hij, tegen den berg *Hymettus* steunde, welke op den achtergrond van dit tafereel ligt. De kapitelen der *Propyleën*, de zuilen van het *Parthenon*, en de tempel van *Erechtheus*, de schietgaten van eenen met kanon bezetzten muur, de Gothische bouwvallen, de christelijke gebouwen en de vervallene huizen der Turken, dit alles ligt zoo verward ondereen, dat men moeite heeft om zich te herinneren in welke eeuw men leeft. De stad breidt zich uit tuschen twee heuvelen. De platte daken der gebouwen, die door hooge minarets worden afgewisseld, en waar tuschen, cijpresen en vervallen muren, en hier en daar eene zuil of een portiek van eenen tempel staat, de koepels der moskeën, waarop de ooijschaars nestelen, doen in de stralen der zon, eene goede uitwerking, waardoor het geheel een aangenaam voorkomen verkrijgt. Ook in deszelfs bouwvallen kan men *Athene* nog herkennen, doch het geheel van deszelfs gebouwen, de aanleg van alles, de toestand der voormalige praalgestichten, dit alles bewijst voldingend, dat de stad van *Minerva* niet meer door de gunstelingen dier godin bewoond wordt.

Wij kwamen aan het olijven-bosch, en aan den oever van de *Cephissus*, waar ik uit den zadel stapte, om dezen beroemden vloed te begroeten, en van deszelfs water te drinken. Vervolgens zettede ik mij

we-

weder te paard. Van hier af hadden wij nog een half uur, over de stoppelen van eenen graan-akker, te rijden, eer wij te *Athene* kwamen. Een muur, welke wel op eenen tuinmuur gelijk, omringt de stad. Wij reden de poort binnen, en wijders door kleine landelijke straten, die tamelijk vrolijk en zindelijk waren; elk huis had deszelfs tuintje van olijf- en vijgenboomen.

Ik gaf eenen brief aan den Franschen konsul, den heer FAUVEL af, die zoo vriendelijk was van mij in zijn huis op te nemen, en zich zelven aanbod om mij den volgenden dag de oudheden van *Athene* aan te toonen. Mijn hart klopte van vreugde, toen wij des middags om vier ure, toen de grootste hette van den dag voorbij was, onze wandeling ondernamen, ik schaamde mij bijna over mijne kinderlijke blijdschap. Mijn vriend toonde mij, genoegzaam voor de deur van zijn huis, de bouwvallen van eenen tempel. Wij gingen over den Bazar, (markt) welke zeer zindelijk was, en waar men vleesch, wildbraad en groenten in overvloed te koop vond.

Uit het midden van nieuw *Athene* begaven wij ons, tegen den avond naar eene groote onbewoonde plaats, waar wij den tempel van THESEUS, den *Pnijs* (*) en den *Areopagus* vonden. Onder alle ge-

(*) Eene vlakke ruimte, waar de Atheneënzers, in vroegere tijden, hunne volksvergaderingen hielden.

gedenktukken des ouderdoms, van *Athene* is deze tempel het best onderhouden. Zeer lang was dezelfde eene aan *Sint Joris* gewijde kerk, en thans dient hij tot een magazijn. Wij beklommen ook den burg. De kruin dier hoogte is half door oude en half door nieuwe muren omringd, en voorheen stonden er ook nog muren om den voet des heuvels. In de ruimte, welke door deze muren omringd wordt, vindt men vooreerst de *Propyleën*, (de voorhoven) en de puinhoopen van den tempel der overwinning. Achter de *Propyleën*, regs naar de stad heen, ziet men den tempel van *Neptunes*, het *Erechtheus* en de *Minerva Polias*, en op den hoogsten top, de *Akropolis*, verheft zich eindelijk, de tempel van *Minerva*. (het *Parthenion*) Het overige gedeelte van deze plaats is bedekt met puinhoopen van oude en nieuwe gebouwen, en wijders tenten, wapenen en barakken van Turken.

Ik zal mij evenwel niet met de beschrijving, van elk gedenktuk der oudheid, afzonderlijk, ophouden, maar mij vergenoegen met eenige algemeene aanmerkingen.

Het eerste wat den beschouwer, bij de gedenktukken van *Athene*, in het oog valt, is derzelver heldere kleur. De zuivere hemel en de glanzende zon van *Griekenland* verhinderen, dat de steenen zwart worden; integendeel, het parisch en pentelisch marmer verkrijgt daardoor eene goudgele kleur, bijna zoo als die van rijpe koren-aren, of afgevallen bladeren.

Daar-

Daarop bewondert men de regelmatigheid, de overeenstemming en de eenvoudigheid der voorwerpen, de fijnheid van den arbeid, en de harmonij van het geheel, en men staat verbaasd over den smaak der ouden. Toen ik de gestichten te *Rome* had gezien, vond ik de kunstgewrochten der bouwkunde in *Frankrijk* lomp en smakeloos, en de Romeinsche gedenkstukken der oudheid kwamen mij barbaarsch voor, toen ik *Griekenlandsch* meesterstukken had mogen beschouwen.

Wij bezigtigden den volgenden dag het *Stadium*, de haven *Phalerum*, de haven *Munichia* en den *Pireus*. In geene van deze drie havens vonden wij een eenig vaartuig. Wij zagen niets dan bouwvallen, puinhoopen rotsen en zee. Wij zochten ook naar de overblijffelen van den schouwburg, doch vonden zeer weinig daarvan.

Ik bezocht rangsgewijze en in eene goede orde al de andere overblijffelen van de stad *Athene*, waarbij ik werd voorgelicht door den vriendelijken heer FAUVEL. Maar ik moest eindelijk aan het vervolgen van mijne reis denken, waarvan het doeleinde nog ver verwijderd was. Het goede jaargetijde verliep, en wanneer ik mij langer ophield, zoude ik het schip hebben kunnen misfen, hetwelk alle jaren de pelgrims van *Jerusalem*, uit *Konstantinopel* naar *Jaffa* overvoert. Ik had alle reden om te vreezen, dat mijn Oostenrijksch schip mij niet meer aan de punt van *Attica* zoude verwachten; het was ongetwijfeld reeds naar *Smyrna* gezeild.

Ik

Ik gaf aldus aan mijnen Janitfaar zijn afscheid, ik bemalde hem, en gaf hem eenen brief van dankzegging aan zijnen heer mede. Onwillekeurig gevoelde ik eene zekere aandoening, toen deze man zich in den zadel zettende, mij eene gelukkige reis wenschte, en den weg naar *Eleufus*, opreed.

Op den avond van dienzelfden dag nam ik afscheid van mijnen gastheer; de heer FAUVEL vergezelde mij tot aan de stadspoort. Wij omhelsden elkander, en wij verlieten elkander met den wensch dat wij ons weldra in ons beider vaderland zouden wederzien.

Met JOSEPH en eenen gids zettende ik, toen mijne reis voort, naar de haven waar mijn fchip mij verwachtte.

R E I S

V A N

PARIJS NAAR ALEXANDRIE.

*
/

Nooit heeft het aan den overheerscher BONA-
PARTE kunnen gelukken om zijne gevaarlijkste vijan-
den, de Engelschen, ten onder te kunnen bren-
gen; de Fransche vloten werden gellagen, waar
of zij zich ook vertoonden, de alleenzeilende koop-
vaardijfchepen werden, door de Engelsche kapers,
genomen en opgebracht, en de voorbereidselen tot eene
landing op de Engelsche kust, liepen vruchteloos
af, dewijl de Britten de Fransche havens geblok-
keerd hielden, en deze flotille dus niet konde uit-
zeilen.

Daar nu alle pogingen, om de Engelschen te be-
nadeelen, te vergeefs waren, vormde men het
reus-

reusachtig ontwerp om de Britsche bezittingen in de *Oost-Indien* aan te vallen, en BONAPARTE nam het op zich, om dit ontwerp ten uitvoer te brengen. Hij had, in het jaar 1797 genoegzaam gansch *Italië* overmeesterd, en *Oostenrijk* tot den vrede gedwongen; hij had in de havens van *Marseille*, *Genua*, *Civita Vecchia*, *Napels* en andere zeeplaatfen, vloeten liggen, en hij nam zich voor om deze te vereenigen, een talrijk leger daarop in te schepen, het eiland *Maltha* te bemagtigen, en *Egypte* te veroveren. Van daar wilde hij vervolgens, even als een tweede ALEXANDER, door *Arabie* en *Persie* naar de *Indiën* doordringen.

Op dezen togt vergezelde hem den algemeen bekenden oudheid-onderzoeker DENON, die naderhand opzichter is worden van de algemeene kunstverzamelingen te *Parijs*, en deze DENON is het die hier zijne reis uit *Frankrijk* naar *Egypte* beschrijft.

Reeds van mijne vroegste jeugd af aan, zegt hij, heb ik gewenscht eene reis naar *Egypte* te doen, en daar er nu een zeetogt ondernomen zoude worden, waardoor wij, zoo het ontwerp gelukte, meester van dat land, zouden worden, werd daardoor mijn wensch, om *Egypte* te zien, op nieuw aangevuurd; en een enkel woord van den held, welke het bevel over deze expeditie zoude voeren, was genoegzaam om mij daartoe te doen besluiten.

Ik zal mij niet lang ophouden, bij mijne reis van *Parijs* tot aan de haven, waar wij ons moesten inschepen. Wij kwamen goed en wel te *Lyon*,
van

Van waar wij langs de *Rhone* tot naar *Avignon* voeren. In *Marseille* bleven wij eenen dag stil, doch den 24sten floréal van het zesde jaar (1798), reisden wij van daar naar *Toulon*, en reeds op den 25sten bevond ik mij op het fregat *de Juno*. Dit fregat was, met en benevens twee andere vaartuigen, bestemd om de vloot vooruit te zeilen en dezelve den weg te wijzen.

Op den tweeden dag, nadat wij in zee gestoken waren, ontdekten wij vier zeilen, die ons in slagorde naderden, en terstond klonk ons den roep; „de hangmatten boven!“ in de ooren. Dit was de leus tot het gevecht, want de hangmatten worden als verschansingen tegen de geweerkogels gebruikt. Hij die zich nooit op een schip, op zee, bevonden heeft, kan zich geen denkbeeld maken van den verschrikkelijken indruk, welke zoodanig een bevel op het gemoed heeft. Eerst eene doodelijke stilte, en daarop volgt dan eene algemeene beweging, en de voorbereidselen tot een gruwelijk moorden, en eindelijk de voorzorgen tegen alle mogelijke ongelukken en rampen, en dit alles is nog verschrikkelijker dan het gevecht zelf. Het bestuur van het schip, en het gereed maken van alles wat tot aanvallen, of tot verdediging kan dienen houdt dan alles onledig. Intusschen naderde de nacht, doch deze verschaftte ons geene rust, wij bleven allen op onze posten, en met genoegen zagen wij bij het aanbreken van den dag, dat wij het voordeel van den wind behouden hadden. De vijandelijke

M

sche-

schepen waren evenwel nog zoo ver van ons, dat wij niet konden zien, of het fregatten of linieschepen waren, wij konden alleen zien dat er zich vier zeilen opdeden, en wij waren slechts drie in getal. In den namiddag gingen wij, in slagorde, op deze schepen af, en onder het losbranden van een kanon, werd de Fransche vlag door ons gehefchen, waarop de onbekende schepen de Spaansche vlag vertoonden. De nacht brak aan, en men vergunde ons nu om te gaan slapen, doch om drie ure werden wij gewekt, met het bevel om ons tot het gevecht gereed te maken, want men vermoedde, dat het hijschen van de Spaansche vlag slechts eene krijgslist was, en dat het Engelsche schepen waren.

Het was mij niet onaangenaam, dat onze zeetogt met een luisterrijk gevecht zoude geopend worden, hoezeer ik toch liever in den *Nijl*, dan in den *Theems*, wilde binnenloopen. Wij waren thans niet meer dan een kanonschot van elkander verwijderd, en nu zond onze bevelhebber eene sloep af, die na verloop van een uur terug kwam, met het berigt dat de vooronderstelde vijanden, waarlijk vier Spaansche fregaten waren, die op het gezigt van onze schepen niet minder ongerust waren geweest dan wij.

De vloot zelve liep eerst op den 30sten uit, en op den middag was de zee door dezelve geheel bedekt; welke een majestueus schouwspel! duizenden van menschen stroomden, als in verrukking, naar

de

de haven. Op de fchepen bevond zich genoegzaam niemand, die zijne beftemming wist, de foldaten en matrozen verlieten hunne vrouwen, hunne kinderen, hunne vrienden, hunne betrekkingen, en alles waarin zij belang ftelden, om BONAPARTE te volgen, en allen waren volkomen gerust en te vreden, dewijl zij door BONAPARTE zouden aangevoerd worden.

De *Orient*, dus was de naam van het admiraal-fchip, hetwelk over de honderd ftukken voerde, verliet de haven het laafte en nu, op den eerften *praireal*, begonnen wij onze reis. Elk fchip nam de aan hetzelfde aangewezen plaats, in de zeil-orde, aan. Wij zeilden vooruit, en ons volgde de generaal met zijne advijs-jachten en de linie-fchepen, en daarop volgden de transport-fchepen met derzelver eskorte. De uitbreiding van onze militaire linie befloeg de ruimte van een uur, en de halve cirkel die onze transport-fchepen, met derzelver eskorte, vormden eene ruimte van zes uren wegs. Ik telde honderd en zestig vaartuigen.

Aan de ooftzijde van het eiland *Corfica*, het vaderland van den generaal BONAPARTE, voorbij zeilende, zagen wij de haven en de reede van de voormalige hoofdstad *Bastia*. Het eiland *Elba*, hetwelk wij ook voorbij zeilden, is eene ijzerachtige rots, waarvan de gekristallifceerde ijzer-erts al de kleuren van den regenboog in zich bevat. BONAPARTE, die thans zegevierende naar *Egypte* zeilde en het ontwerp koesterde om *Indië* te

veroveren, dacht in dien oogenblik niet dat hij eenmaal, op dit kleine eiland, als banneling, zoude leven.

Kort daarna overviel ons eene flite, zoodat wij bijna niets konden vorderen. De ledigheid en de verveling veroorzaakten gemor onder ons scheepsvolk, men dacht nu aan allerlei behoeften, welke men voorheen niet gekend had, en zij wilden dezelve nu hebben. De soldaten wilden eens zoo veel voedsel hebben, en zij klaagden dat zij niet verzaadigd werden. Sommigen verkochten hunne goederen, of lieten dezelve verloten; anderen speelden om zich geld te verschaffen, en verloren in een kwartieruurs meer, dan zij gedurende hun gansche leven zouden kunnen betalen; toen het gereede geld verspeeld was, kwamen de horologien te voorschijn, en ik zag er met mijne eigene oogen zes of acht verdobbelen. De avond begon te vallen, en nu tooverde eene ellendige viool, en een noch slechter zanger eene talrijke menigte van toehoorders op het verdek. Een weinig verder boeide een krachtvolle verhalen de opmerkzaamheid en de aandacht der soldaten aan zich; en het zoude hem niet zeer vriendelijk zijn afgenomen, wanneer iemand het gewaagd had om de verwonderlijke dapperheid en de nog wonderlijkere ontmoetingen, welke deze groot-spreker daar opneede, in twijfel te trekken. De held van elk dezer verhalen was een soldaat geweest, en daardoor waren al deze wonderen voor de toehoorders even zoo geloofwaardig als belangrijk.

Op

Op den 6den bevonden wij ons nog tusfchen den *Monte Christi* en de oostkust van *Corfica*. Op den volgenden maakten wij eenen bijlegger, om de divifien van *Ajaccio* en *Civita Vecchia* af te wachten, aan welke de *Diana* en een advijs-jacht waren afgezonden.

Op den 10den hadden de transport-fchepen van *Ajaccio* zich met ons vereenigd; wij zeilden voort, hoezeer de andere fchepen nog niet waren aangekomen, en weldra hadden wij *Corfica* uit het gezigt verloren. Wij kregen bevel om naar *Cagliari* te ftevenen.

Tot op den 16den viel er niets van belang voor. Onze proviand was bijna ten einde; ons water was finkend geworden en niet drinkbaar, de nuatige dieren die wij aan boord hadden gehad, waren gedood en gebruikt, en zekere andere fchepfels, die van ons bloed leefden, vermeerderden dag aan dag in getal.

Op den 17den kregen wij bevel om eene andere ftafplaats aan te nemen: de *Diana* zeilde vooruit. Wij zagen kleine dolfijnen voor den boeg van ons fchip, doch zij verdwenen, toen wij de toebereidfelen maakten om hen te harpoenen. Ik kon deze visfchen zeer naauwkeurig befchouwen, zij zwommen op dezelfde wijze als een fchip wendt, ook fpringen zij dikwerf uit het water met de fnelheid van eenen afgefchoten pijl, zij zijn zeer fraai en bevallig gemaakt, en derzelver bewegingen hebben meer gelijkenis op een vrolijk kampfpel dan wel op

eene roofgierige vervolging van andere visfchen.

Op den 18den bevonden wij ons aan de westkust van *Sicilie*, en ik maakte daar eene afteekening van het rotsachtig eiland *Maratimo*. Dit is eene der verkennings-teekenen in de Middellandsche zee, maar tevens was dit ook een punt, waar wij met de Engelfchen in aanraking zoude hebben kunnen komen, doch wij vonden daar geene fchepen van die natie, en de wind begon zoodanig aan te wakkeren, dat wij, in een uur, eene Duitfche mijl voortftevenden. In zoodanige gevallen vergeet men weldra alle ongemakken der zee, en men vindt genoeg in de aangenaamheden die eene zeereis oplevert. Veertig duizend menfchen bevonden zich op onze vloot, en werden hier over eene grondelooze diepte, door den wind voortgeftuwd.

Sicilie, dat bevallige en welbebouwde land, ftelde ons fchadeloos, wegens den onaangenamen aanblik van de Corfikaanfche kust, wij ontdekten weldra de lagchende velden van *Mazzara*, en, op eenen verderen afstand, het gastvrije *Agrigente*. Wij zeilden thans drie uren op een uur, en den volgende morgen zag ik, bij de eerfte ftralen der zon, de gansche vloot op het eiland *Maltha* aanhouden. *Sicilie* hadden wij uit het oog verloren.

Op den 20ften ontdekten wij noordoostelijk van ons den *Etna*, aan deszelfs oostzijde ftieg eenen dikke rook op, en deze kondigde eene aanftaande uitbarfting aan. Deze berg was toen

toen nog ruim vijftig uren van ons verwijderd.

Op den volgenden dag zeilden alle oorlogschepen achter het admiraal-schip voorbij, en deze beweging had iets zoo verhevens, iets zoo eerbiedwekkende, dat wij het niet waagden om bij den goeden morgen, dien wij elkander vrolijk toeriepen, nog iets bij te voegen.

Den volgenden dag om acht ure, seinde men zeilen. Men telde er dertig. Zoude dit veelligt de vijandelijke vloot zijn? er werden schepen uitgezonden om deze vloot te gaan erkennen, en nu ontwaarden wij spoedig dat het de divisie van den generaal DESAIX en de transport-schepen met derzelver eskorte, van *Civita Vecchia* waren, welke reeds, voor ons, *Maltha* waren genaderd. Zoödanig vermeerderde onze magt, naarmate wij voortzeilden, even als een sneeuwbal die van eenen berg afvalt.

Des avonds om zes ure zagen wij *Maltha*, welk eiland destijds aan de Maltheser ridders behoorde. Wij zagen daar niet een enig schip, en alleen twee ellendige barken kwamen bij ons, om ons rooktabak aan te bieden. De avond viel, doch wij zagen geen licht in de stad. Er was bevel gegeven om alle kleine sloepen uit te zetten, en tegen negen ure werd het sein gegeven om onze te voren bestemde standplaatsen te gaan innemen. Er was geen windje aan de lucht. De vloot deed onophoudelijk nacht-seinen, welke de beweging der oorlogschepen en der transportschepen moesten re-

gelen. Men schoot eerst geweren af, en naderhand kanonnen, en nu werd zelfs het licht aan de haven uitgebluscht. Onze kapitein was bij den generaal aan boord geweest, doch hij bewaarde het diepste stilzwijgen wegens de bevelen die hem gegeven waren.

Op den volgenden morgen waaide er een gunstig windje, en wij maakten terstond daarvan gebruik om eene half cirkelvormige linie te maken. Het centrum van dezelve was geplaatst tegen over de forten *Sint Elme* en *Sint Ange*. Een oogenblik daarna hoorden wij eenen kanonschot van het fort *Sint Catharina*; deze was gerigt op eene bark, die de kust naderde met landingstroepen, die door *DESSAIX* werden aangevoerd. Onmiddellijk daarop volgde een schot van het slot dat de stad beheerscht, en in denzelfden oogenblik werd de relegie - vaan van hetzelfde uitgestoken. Ondertuschen ging de landing voort. Naauwelijks hadden onze troepen voet aan land gezet, of zij gingen op twee vijandelijke posten los, en na eenen geringen wederstand werden deze verjaagd. Maar nu begon er een vreeselijk vuur uit al de batterijen der forten, hetwelk op onze landings-troepen en schepen gerigt was. Tot aan den avond hielden zij vol met onophoudelijk schieten, doch met zoo veel overhaasting, en zoo weinig doelmatig, dat men daaruit zeer gemakkelijk de verwarring konde opmaken, die hier heerschte. De belegerden waagden eenen nitval, doch zij werden terug geslagen, en tot on-

onder derzelver muren en geschut gejaagd; en nu ontstond er een oproer onder het volk, hetwelk vreesde dat de stad stormenderhand ingenomen, en dan uitgeplunderd zoude worden, waarom men de overgave van dezelve wilde. Eenige Maltheser ridders werden door het gepeupel vermoord.

Op den eersten dag was alles onder de wapenen, de ridders verschenen in volle rusting. Eene onophoudelijke verstandhouding tusschen de stad en de forten was een bewijs, dat men voorgenomen had om zich moedig te verdedigen. Doch op den tweeden dag was de beweging op het eiland zoo levendig niet meer; de ridders waren het oneens, en daardoor ook werkeloos, en op den 23sten was het vuren nog slechts zeer slaauw en langzaam.

Om elf ure kwam er eene sloep uit de haven met eene onderhandelings-vlag. Het waren ridders die *Maltha* verlieten, dewijl zij niet beschouwd wilden worden als tegenweer te bieden, en dus waren zij schandelijke, eerlooze menschen, die hunne krijgsmakkers verraadden. Tusschen de overige ridders en de stad heerschte misverstand en wantrouwen, en deze oneenigheid moest hen ten verderve strekken. Nu werd er een adjudant, met het laatste besluit des generaals afgezonden, en kort daarna verschenen er twaalf ridders, als afgevaardigden aan boord van den *Orient*, het admiraal-schip. De onderhandeling kwam in den nacht tot stand, en den volgenden dag vernamen wij dat wij meester van *Maltha* waren. Des avonds

om vijf ure bezetteden onze troepen de forten, en zij werden door de vloot met vijfhonderd kanonschoten begroet. Op den eersten van de maand waren wij, uit *Toulon* uitgezeild, en op den 25sten rukten wij *Maltha* binnen.

De vrees en de ongerustheid, welke ons binnenrukken in de stad veroorzaakte, was oorzaak dat de koffijhuizen en alle andere publieke plaatsen in de stad gesloten werden; de burgers, die nog niet van hunnen eersten schrik waren teruggekomen, hielden zich in hunne huizen verborgen, doch zij werden door onze soldaten, welke door de warmte van den dag, en het gebruik van wijn verhit waren, en die de deuren der huizen en der winkels bestormden, nog meer in angst gebragt, en op deze wijze scheen ons de schoone stad, waarin wij niets dan ons zelveu zagen, vrij treurig te zijn.

Alle Turkfche en Arabifche flaven werden in vrijheid gesteld, en niemand kan zich een denkbeeld maken van de vreugde dezer menfchen; wanneer zij Franfchen ontmoetten, konde men de dankbaarheid op hun gelaat lezen, en daartoe hadden zij waarlijk wel reden, want op *Maltha* konden zij noch uitgewisfeld, noch vrijgekocht worden, en dus volftrekt geene hoop op het einde van hunne flavernij koesteren.

De tegenwind die gedurende eenige dagen woei, hield ons op, doch op den eerften Mesfidor zeilde de generaal verder voort, nadat hij vier duizend man tot
be-

bezetting op het eiland had gelaten, bovendien mogten allen die geenen lust hadden om den togt naar *Egypte* mede te doen, hier terug blijven.

Den ganschen dag werd besteed tot het bijeen-trekken van de vloot en het leger. Tegen zes ure seinde men het bevel om zich zeilvaardig te houden, de beweging werd hierop algemeen, en dezelve had verwarring ten gevolge.

Wij moesten het admiraalschip vooruit laten, en wij ontdekten het eenigzins te laat, dat het fregat *Leoben* op ons aanzeilde. De wachthebbende officier vooronderstelde dat dit schip zoude afhouden, en bleef zijnen koers vervolgen, en zijne taktiek behouden, doch de kapitein, die er meer belang in stelde om zijn schip te redden, dan aan de *Leoben* te bewijzen dat dezelve eenen misflag beging, gaf bevel om het schip te wenden; de officier gaf een ander bevel, en de matrozen, die niet wisten aan wien zij zouden gehoorzamen, bleven eenige minuten zonder iets te doen, en nu was het te laat. Ik zag het in welk gevaar wij waren aan de krimpachtige beweging van den kapitein. „Wij zullen stooten!” riep hij, „wij zullen oogenblikkelijk tegen elkan-„ der aanstooten! mijn God! wij zullen stooten!” en zoo riep hij eenige malen kort op elkander, en deze weinige oogenblikken beslisten over ons lot. De schepen geraakten aan elkander: het touwwerk verwarde in elkander, en veel daarvan geraakte aan stuk. Eene kleine wending die de *Leoben* maakte, was oorzaak dat wij alleen met de zijden tegen elkan-

kander kwamen, en de geweldige stoot werd door de raderen van den artillerie-trein, welke aan ons wand waren vastgemaakt, zeer veel verminderd, de raderen braken. Het geschreeuw der vier honderd menschen die op de *Leoben* waren, en die de handen ten hemel hieven, deed mij voor eenige oogenblikken vreezen dat dit schip eene zeer groote schade had beloopt. Wij poogden eene wending te maken om eenen tweeden stoot te ontgaan, en nu vielen wij, aan de andere zijde tegen de *Artemisia* aan, welke ons daar in den weg lag. Voor ons hadden wij een schip van twee en zeventig stukken, dat op onze boeg aanhield, en dat wij in onze verwarring niet gezien hadden. Onze angst was zeer groot, wij waren het middelpunt waar, zich alle gevaar vereenigde. Eene tweede beweging van den *Leoben* bragt haar weder nader bij ons; de ra van deszelfs fokkemast sleepte over ons dek, en dit ongeluk dat aan vele menschen het leven zoude hebben kunnen kosten, was ons geluk. De matrozen en bovenal de verlostes Turken, die wij aan boord hadden, grepen deze ra aan, en vereenigden al derzelver krachten om het schip van ons af te houden, zoodat de stoot daardoor grootelijks verminderd werd. Wij geraakten dus vrij met een gat in het schip, dat het anker van den *Leoben* ons in de zijde gestooten had. De *Artemisia* was ons gelukkig voorbij gekomen, ons schip zoude vooruit gekomen zijn, doch de pogingen om hetzelfde van de ra van den *Leoben* los te maken, hadden des-

deszelfs voortgang vertraagd, en al de gevaren, die even als onweerswolken, boven ons hoofd te zamen pakten, waren even zoo spoedig verdwenen als zij waren opgekomen.

Onze officier bleef evenwel, even als te voren als iemand die woedend was; hij zoude ons allen hebben laten omkomen om zijnen krijgsmakker te kunnen bewijzen, dat hij verkeerd had gehandeld en onachtzaam was geweest. Had de wind een weinig sterker gewaaid, en hadden de artillerieraderen den eersten stoot niet verzwakt, zoo waren wij verloren geweest. Twee koopvaardij-schepen die op elkander stooten, kunnen schade belooopen, doch niet geheel vernield worden, doch twee oorlogschepen, zijn doorgaans beide reddeloos verloren, ten minsten een van beiden is dan veeltijds geheel weg.

Wij zeilden verder. Van den 4den tot aan den 6den Mesfidor, hadden wij voortreffelijk weder en eenen goeden wind, dezelve zoude ons naar *Candia* hebben gebragt, zoo wij niet elken oogenblik op onze transportschepen, hadden moeten wachten.

Gedurende de beide volgende dagen dreef ons eene frische landkoelte acht en veertig uren voort. Tegen elf ure kregen wij bevel om vooruit te zeilen, ten einde land te ontdekken, en tegen vier ure zagen wij ook de westkust van *Candia*. Ik zag den berg *Ida* op eenen afstand van twintig uren, en toen wij naderbij gekomen waren, teekende ik dezen berg af; ik wilde dit niet uitsellen, want

zoo wij denzelven, gedurende den nacht weder uit het gezigt hadden verloren, dan zoude het mij leed gedaan hebben, wanneer ik geene afteekening had gehad van den berg op welke *Jupiter* geboren is, en welke bijna van alle goden het vaderland is. Gaarne zoude ik het koninkrijk van *Minos* hebben gezien, en gaarne zoude ik de overblijfselen van het doolhof hebben opgezocht, doch de goede wind dien wij hadden, was oorzaak dat wij het eiland niet aandeden.

Den volgenden morgen trachtten wij onze transportschepen, weder bijeen te brengen, dewijl deze door eene stijve koelte, des nachts uiteengeraakt waren, en maakten klein zeil om dezelve in te wachten, en middelerwijl verborg ons een dikke nevel voor de Engelsche vloot, welke zes mijlen westwaarts van ons, ons voorbij stevende, om ons aan de noordelijke kusten op te zoeken.

Des avonds om negen ure werd ons een sein gegeven om voor den *Orient* uit te zeilen. Onze kapitein kreeg bevel om bij den commandant aan boord te komen. Zijne terugkomst was mij zeer aangenaam, want hij zeide ons dat wij, naar *Alexandrie*, vooruit moesten stevenen, om bij onzen Consul aldaar berigten in te winnen, of men aldaar ook iets van ons voornemen vermoedde, en welke maatregelen men daar had genomen. Wij zouden dan, het eerste van allen, de Afrikaansche kust aandoen, en wij moesten daar onze landlieden opzoeken, om hen tegen de eerste woete
der

Mot onze verreijkers zagen wij de driefleurige vlag van het huis van onzen conul, wapperen. bl. 191.

der inwoners, bij de aannadering van onze vloot, te beveiligen.

Alle zeilen werden nu bijgezet om den weg van zestig uren, dien wij voor ons hadden, zoo spoedig mogelijk af te leggen. Op den volgenden dag des namiddags om vier ure, ontdekten de wachten, op de marlen, land, en om zes ure zagen wij hetzelfde van het dek. In den vroegen morgen breidde zich de kust, even als een wit kleed, langs den blaauwen horifont uit. Nergens was een boom, nergens eene woning te zien, en er heerschte bij ons een algemeene stilte. Doch dit ontnam onze soldaten de goede luim niet, een van dezelve wees zijne kameraden op deze woestenij, daarbij zeggende: „Ziedaar, daar zijn de zes akkers land, „die men ons beloofd heeft.” Deze inval verwekte een algemeen gelach. Bij stormachtig weder, en wanneer men nevel of mist heeft, is deze kust gevaarlijk, want dan kan men het lage land niet zien voor dat het te laat is, om voorzorgen tegen het stranden te nemen.

Wij kwamen van oogenblik tot oogenblik nader; regts en links scheen ons dit beloofde land steeds onvruchtbaar te zijn. Het fregat maakte eenen bijlegger, en onze luitenant werd des middags om een ure naar de kust van *Alexandria* gezonden. Met onze verrekijkers zagen wij de driekleurige vlag van het huis van onzen Consul wapperen. Ik stelde mij voor, hoedanig zijne verrasfing zoude zijn, welke wij evenwel tot den volgenden morgen voor hem uitselden.

Toen

Toen de avondchemering de omtrekken der voorwerpen meer kenbaar, voor ons oog maakte, konden wij de beide havens zeer duidelijk zien, zoo wel als de hooge muren, met derzelver veelvuldige torens, het Turksche flot, de moskeën met derzelver *minarets* of kleine torentjes, en eindelijk de beroemde zuil van POMPEUS. Mijne verbeeldingskracht voerde mij in het verledene, ik zag den grooten ALEXANDER, hoe hij hier, op eene barre kust, den grond lag van eene groote koopstad, die hij zijnen naam gaf; ik zag hoe PTOLEMEUS de kunsten en de wetenschappen hier heen lokte, hoe men hier eene boekverzameling aanlegde, welke zoo talrijk was dat de Arabieren, die dezelve plunderden, gansche jaren moesten besteden om dezelve te vernietigen. „Hier,” zeide ik, en ik dacht daarbij aan CLEOPATRA, aan CESAR en aan ANTONIUS, „hier werd de roem door den wellust „overwonnen.” Ik zag, hoe naderhand, onwetende barbaren zich, in de bouwvallen van de meesterstukken der kunst, vastnestelden, hoe zij die geheel en al vernietigden, en toch derzelver roem niet konden vernietigen.

Een kanonschot van ons schip, op een vaartuig losgebrand dat, tegen onzen wil, de haven van *Alexandria* poogde binnen te loopen, en ook werkelijk dezelve bereikte, wekte mij uit mijne droomerijen. Het werd nacht, en met verlangen wachtten wij op de terugkomst van de uitgezondene floep. Met elken oogenblik vermeerderde onze

ongerustheid, en dezelve veranderde eindelijk in angst. Tegen middernacht hoorden wij het roepen van verschrikte menschen, en kort daarop ontdekten wij onzen Consul, met zijnen dragoman of tolk. Zij waren gelukkigerwijze de sabels der Turken en den algemeenen schrik ontkomen. Wij vernamen van hen dat eerst den vorigen avond eene vloot, van veertien Engelsche oorlogschepen, de kust van *Alexandria* had verlaten, en dat de Engelschen hadden gezegd dat zij ons opzochten om ons te slaan. Het gansche land, dat reeds onderrigt was van ons voornemen, en dat reeds tijding had gekregen van de verovering van *Maliha*, was oogenblikkelijk tegen ons opgestaan. Men had de sterkten nog meer versterkt, aan de geregelde troepen nog landmilitie bijgevoegd, en een leger van zwervende Arabieren bijeengebragt.

De tegenwoordigheid der Engelschen maakte eene strek door onze rekening. De sherif had den Consul alleen vergund om zich te verwijderen, onder de voorwaarde dat eenige zeelieden van *Alexandria* hem zouden vergezellen, en hem ook weder zouden terug brengen. Deze menschen spraken Fransch, en zij verhaalden ons dat de Engelschen oostelijk opgezeild waren, om ons bij het eiland *Cypris* op te zoeken.

Wij zeilden nu onverwijld onze vloot te gemoet, en des morgens om zeven ure kwamen wij aan boord van den *Orient*. Ik kreeg den last om mij met den Consul van *Alexandria* daarheen te be-

geven. Hetgeen wij den generaal te zeggen hadden, moest hem in deze netelige omstandigheden van het grootste belang zijn. Men had de Engelschen gezien; zij konden elken oogenblik komen opdagen; het woei hard; de transportschepen waren onder de oorlogschepen hier en daar verspreid, en alles was in verwarring en in wanorde, zoodat eene volstrekte nederlaag voorzeker onvermijdelijk zoude geweest zijn, indien de vijand in dezen oogenblik ons had aangetast; doch ik kon geene verandering op het gelaat des generaals bespeuren. Hij liet mij mijn bericht nog eens herhalen, en na eenige oogenblikken te hebben gezwegen, gaf hij zijne bevelen tot eene landing.

Zijn oogmerk was om de transportschepen, op welke het leger was ingescheept, zoo dicht als mogelijk was het land te doen naderen, en de oorlogschepen moesten, om deze vaartuigen te beschermen, eenen kring om dezelveu fluiten. Alle zeilen werden opgegiid, en de ankers werden uitgeworpen. Naauwelijks was dit geschied, of wij kregen bevel om, zoo dicht als de wind het vergundé, voor de stad te kruisen, en hier en daar looze aanvallen te maken, ten einde den vijand daardoor te misleiden.

De wind was nog meer opgestoken, en de zee stromd zoo hol, dat wij gedurende den ganschen nacht de ankers niet konden ligten. Ondertuschen werden de soldaten in de sloepen overgenomen, doch de golven dreigden iederen oogenblik om deze
floe-

floepen te verzwelgen, en de wind dreef dezelve telkens tegen elkander, en wanneer zij al deze gevaren hadden doorgestaan, dan konden zij toch niet landen, zonder gevaar te loopen van te stranden, doch niettegenstaande dit alles, bevonden zich op den 13den des morgens reeds troepen genoeg aan land, om het kleine fort *Marabu* aan te tasten en te veroveren, en daar werd dus de eerste drie-kleurige vlag, in *Afrika*, geplant.

Den volgenden dag was de zee bedaarder, het strand werd door onze soldaten overstroombd, en wij maakten ons zeilvaardig. Tegen den middag waren onze troepen reeds onder de muren van *Alexandria*. Toen zij de drooge gracht naderden, vonden zij meer muurwerk dan zij verwacht hadden, en een buitengewoon levendig vuur, van de zijde der belegerden, verwelkomde daar de onzen.

Dit kwam hun onverwacht voor, doch de levendigheid van den aanval verslaauwde niet. Men zocht den veiligsten toegang, en men vond dien aan den westhoek van de oude haven *Kibotos*. Men liep storm. *KLEBER*, *MENOU* en *LESCALE*, werden door kogels of afvallende stukken muurs, ter neder geworpen. De Sherif van *Alexandria*, die zich overal in het heetste van het gevecht bevond, zag *MENOU* vallen, en hij geloofde hem *BONAPARTE* te zijn, dien hij als doodelijk gewond beschouwde, en dit vuurde den moed aan bij de belegerden. Alles vocht woedend, niemand ging eenen voetstap achteruit, en alles moest in de bres

worden nedergelabeld. Twee honderd van de onzen werden op dezen dag gedood.

Ons fregat had bevel gekregen, om het binnenloopen der transportschepen, in de oude haven, te dekken. Ik maakte van deze gelegenheid gebruik om aan land te gaan, maar het is mij niet mogelijk het gevoel te beschrijven dat zich meester van mij maakte, toen ik bij *Alexandria* aanlandde. Er was niemand daar die ons ontmoette, of ons het aanden wal stappen poogde te verhinderen. De huizen waren gesloten; wat het niet had durven wagen om deel aan het gevecht te nemen, was gevlugt, en wie nog niet gedood was, verborg zich uit vrees van, volgens het Oostersch gebruik, ook nog na de overwinning te zullen nedergelabeld worden.

Voor ons was hier alles nieuw: de grond, het maakfel der gebouwen, de menschen, hunne kleding, hunne taal, alles. Het eerste wat zich voor onze oogen opdeed, was een zeer groot kerkhof met eene menigte grafteekenen van wit marmer.

Benige lange en magere vrouwen in verscheurde kleederen, kwamen ons voor als spoken, die onder deze graven rondwaarden. De doodsche stilte die hier heerschte, werd alleen door het geschreeuw van eenige gieren afgebroken, terwijl deze dieren over dit heiligdom des doods zweefden. Van daar doorwandelden wij enge en duistere straten. Niets herinnerde ons hier aan de Europese werkzaamheid, wij hoorden of zagen niets dan het scheren

van

van eenige zwaluwen; en het baffen van eenige honden.

Toen ik den volgenden morgen in het hoofdkwartier kwam, vond ik BONAPARTE omringd door de grooten van de stad en de leden der regering, die hem den eed van getrouwheid moesten zweren. De dertig duizend man Franschen, die zij hadden zien landen, en de menigte van gefchut, welke ons leger bij zich had, maakten hen tot alles bereid. De generaal onderzocht daar op de fortén, welke uit bouwvallen bestonden, en waar ellendige kanonnen op fteenen, in de plaats van op affuiten, lagen.

Ik zag de zuil van POMPEUS, de obilisk van CLEOPATRA, de Arabifche baden, en de groote moskée, welke voorheen de kerk van den heiligen ATHANASIUS was. In de gansche stad vindt men de gedenkteeken van alle eeuwen zoo wel, als de bouwvallen der kunstgewrochten, van alle natien, overal door elkander geworpen. — Uit de puinhoo- pen van het oude *Alexandria*, werd het nieuwe gebouwd.

BONAPARTE liet terftond zijn leger den marsch naar *Cairo* voortzetten, de meeste divifien waren, na derzelver landing, *Alexandria* slechts doorgetrokken, en hadden derzelver leger in de woestijn opgeslagen. Zij hadden geenen tijd om kondfchap in te winnen, nopens de plaatfen die zij moesten veroveren. Onder anderen zeide een officier tot zijne foldaten, in den oogenblik toen het leger op-

brak, „kinderen! dezen nacht zult gij in *Beda* „slapen, verstaat gij mij? in *Beda*.” Meer nieuwsgierig dan verwonderd kwamen zij te *Beda* aan, dat zij gemeend hadden eene bevolkte stad te zijn, doch zij vonden daar niets dan eene door steenen opgevulde bron, uit welke een weinig zoutachtig en morfig water vloeide. Zij schepten van dit water eenige bekervol, en hetzelfde werd in kleine randsoenen, even als brandewijn, rondgedeeld. Dit was het eerste magazijn voor onze troepen in een vreemd werelddeel, doch derzelver moed en vrolijkheid bleven in dezen verschrikkelijken toestand, steeds dezelfde.

Het leger had zich op den 17den en 18den Mesfidor op marsch begeven naar *Birket* en *Damerfour*. De Arabieren grepen de voorposten aan, en verontrustten ons volk. Alles wat achter bleef was verloren; men vond officieren vermoord die zich slechts vijftig, of ten hoogste honderd schreden, van het leger verwijderd hadden. Maar zelfs zonder dit zoude de marsch zeer moeilijk zijn gevallen, gedeeltelijk wegens den verren weg, en gedeeltelijk wegens de hette van het luchtgestel, en bovenal door het gebrek aan levensmiddelen, waardoor honger en dorst onder onze soldaten ontstond. Overal ontbrak het aan brood, en wanneer men in de verte een meer meende te ontdekken, dan bevond men naderbij gekomen zijnde, dat het zand was. Bij het aannaderen der krijgsbenden vlugten de dorpbewoners, en zij voerden alles mede, wat de troe-

troepen tot eenig onderhoud zoude hebben kunnen dienen.

De eerste verkwikking die onze foldaten in *Egypte* vonden, waren watermeloenen, en toen zij aan den *Nyl* kwamen, sprongen zij geheel gekleed in die rivier, om zich te verkoelen.

Na alle moeilijkheden te hebben doorgeworfeld, verwachtte hen thans nog de vijand. Bij *Embalety* hadden de mammelukken een versterkt leger betrokken, hetzelfde was door eene drooge gracht omringd, en door acht en dertig stukken geschut verdedigd. Zoodra als men den vijand ontdekte, stelde het leger zich in slagorde. BONAPARTE gaf zijne bevelen, wees op de pyramiden, die men in de verte zag, en zeide: „Gaaf voorwaarts, en bedenkt „dat er veertig eeuwen van de hoogte dezer ge- „denkteeken op u nederzien.”

MURAT BEY, de aanvoerder der vijanden had ons even te voren gerecognosceerd, en toen hij ontdekte dat wij geene kavallerie hadden, verhaalt men dat hij gezegd zoude hebben, dat hij ons als pompoenen aan stukken zoude houwen; doch hij hieuw ons niet in stukken. Wel is waar, wij werden woedend door hem aangegrepen, doch zijne paarden deinsden terug voor onze bajonnetten, en de ruiters werden door onze kogels op het zand geworpen. Weldra was derzelver nederlaag volkomen, hun gansche leger en hun geschut viel in onze handen, en het dorp, waarin zij gevlugt waren, werd omsingeld; er bleef hun geenen anderen weg

over dan zich in den *Nijl* te werpen; om zich aan den overkant te redden. Thans werd het een verschrikkelijk bloedbad; wat het vuur en het zwaard ontkwam, werd door den snelftroomenden vloed verzvolgen, en slechts weinigen reddeden hun leven.

Nu rukte BONAPARTE zegevierende *Cairo* binnen (waarschijnlijk op den 2den of 3den Thermidor, volgens onze tijdrekening, den 23 of 24sten Julij).

Tot dus verre dit verhaal, de lezer heeft daaruit gezien, dat BONAPARTE het ongelooflijke geluk had van op zijne gansche reis, uit *Frankrijk* naar *Egypte*, niet een eenig Engelsch schip te ontmoeten. De Engelsche vloot was in de laatste dagen altijd in zijne nabijheid, doch zonder de zijne te ontdekken. Deze vloot was tot op den avond, vóór den dag van zijne aankomst, te *Alexandria* blijven liggen, en juist toen, even als of de beschermgeest van BONAPARTE haar wegvoerde, moest zij deze kust verlaten, en, als met blindheid geflagen, op zee rondzwerven, tot op den eersten Augustus, zonder te ontdekken, dat de Fransche vloot reeds het doel van hare bestemming bereikt had. BONAPARTE had reeds *Alexandria*, *Cairo*, *Rosetta* en den ganschen *Delta*, en dus bijna gansch *Neder-Egypte* veroverd, alvorens de Engelschen eenig bericht van zijne landing kregen.

Ein.

Eindelijk kreeg de admiraal NELSON, die het bevel over de Engelsche vloot voerde, berigt van hetgeener gebeurd was. Hij vernam dat de Fransche oorlogschepen ten getale van zestien, onder bevel van den admiraal BRUYES in den zeeboezem van *Aboukir*, vier uren oostelijk van *Alexandria*, ten anker lagen, en nu snelde hij derwaarts om dezelve aan te grijpen. De geleidgeest van BONAPARTE, welke overal zijnen persoon scheen te beschermen, beschermde evenwel de door hem verlatene vloot niet. Zoodra NELSON deze vloot had doen recognosceren, viel hij op dezelve aan, zonder zich te storen aan de batterijen, welke haar van de landzijde dekten, en zonder acht te geven op de menigte kanonneerbotten, welke de Fransche schepen omringden. Hij verdeelde zijne vloot in drie smaldeelen. De Fransche wachtten hem bedaard af, tot op een halve kanonschoot, en nu begon het gevecht, van beide zijden, met eene verschrikkelijke woede. Het eene smaldeel der Engelsche vloot poogde de Fransche transportschepen te vernielen, en de twee anderen hielden de Fransche oorlogschepen bezig. Het was des avonds, even na den ondergang der zon, toen de schepen, met elkander in gevecht kwamen, en men moest dus, tusschendecks, bij lantarenlicht vechten. Twaalf minuten na het begin van den slag, was reeds een der Fransche oorlogschepen masteloos geschooten, tien minuten daarna ondergingen twee anderen hetzelfde lot, en kort daarop ook nog twee andere schepen. Tusschen

ſchen negen en tien ure geraakte het Franſche admiraalſchip, de *Orient*: in den brand; en in weinig tijds nam de vlam zoodanig de overhand, dat men, te midden der duïſternis van den nacht, de beide vloten kon overzien, en zelfs de wimpels der ſchepen kon onderſcheiden. De Engeliſchen zonden floepen af, om een gedeelte der équipagie van het brandende ſchip te redden, en het gelukte hun, om zeventig man daarvan aan eenen zekeren dood te ontrukken. Want omtrent ten tien ure vloog het ſchip met eenen verſchrikkelijken ſlag, in de lucht. Nu volgde er, gedurende drie minuten, eene doodelijke ſtilte, dewijl de ſtukken van het ſchip, de masten, het rondhout, de kabels, enz. overal in zee en op de ſchepen nedervielen. Doch oogenblikkelijk daarop begon het donderen van het geſchut op nieuw, en dit duurde, met eenige tuſſchenpozingen, voort tot des morgens ten vijf ure, als wanneer de gansche Franſche vloot, met uitzondering van twee ſchepen, die het geluk hadden gehad van derzelven ankers te kappen, en te ontkomen, in de magt der Engeliſchen waren gevallen. — Deze merkwaardigé ſlag viel voor op den 1ſten Auguſtus 1798.

R E I S

V A N

A L E X A N D R I A ,

NAAR ROSETTA EN CAIRO.

In de voorgaande reisbeschrijving hebben wij DENON, op de vloot van BONAPARTE, uit *Frankrijk* naar *Egypte*, gevolgd. Wij hebben gezien hoe BONAPARTE, na den slag bij de pyramiden, *Cairo* binnenrukke, doch DENON werd door den gewonden generaal MENOÛ, die te *Alexandria* terug gebleven was, uitgenoodigd, om hem naar *Rosetta* te vergezellen, en met hem den *Delta* te doorreizen. Dit aanbod werd met vreugde aangenomen, en beide gingen in de haven van *Alexandria* aan boord van een postschip, dewijl zij de reis liever te water dan te land wilden doen.

Wan-

Wanneer men de groote haven van *Alexandria* in veiligheid wil in- of uitloopen, dan moet men daar zeer bekend zijn met den stroom, de klippen, de diepten en ondiepten; doch dit was het geval niet met den bevelhebber van het Fransche schip, en daarom was hij zeer behoedzaam en voorzigtig, zoodat alles zoo langzaam toeging, dat hij den ganschen dag niet uit de haven kwam, maar integendeel, aan den mond van dezelve, in de nabijheid van diezelfde rotsen bleef liggen, op welken voorheen de beroemde vuurtoren van *Alexandria* stond, en die onder de zeven wonderen der wereld gerekend werd. Thans vindt men een fort op deze plaats staan.

Op den volgende morgen zeilden zij verder voort, en zij kwamen gelukkig uit de haven. Doch naauwelijks waren zij eenige uren in zee geweest, of de wind begon zoodanig op te steken, dat de generaal *MENOU*, door eenen hevigen schrik overvallen, met zijn hoofd op een stuk geschermd nederviel, en daarbij eene wond kreeg, waardoor hij bewusteloos bleef liggen; doch daar men de hoop voedde, dat hij spoedig zoude herstellen, werd de reis voortgezet, en nu zeilden zij voorbij het voorbergte van *Aboukir*, waar de Fransche vloot destijds nog rustig ten anker lag. Dit was een schoon en aangenaam gezicht, doch kort daarna, zoo als wij op het einde van het voorgaande verhaal gezien hebben, veranderde dit in een treurtooneel.

Zij kwamen vervolgens aan den eersten mond
des

des *Nijls*, waar deze vloed zijn water in zee werpt, doch wanneer een harde wind dezen mond der rivier inwaait, dan ontstaat daardoor eenen strijd tusſchen het zeewater, en het water der rivier, waardoor dan ontzaggelijke golven geboren worden, die, zich ten hemel verheffende, voortrollen, doch door den ſtroom weder worden teruggeworpen. Wanneer er nu een vaartuig in deze branding vervalt, dan is het meestentijds onherſtelbaar verloren, en dit was ook het lot geweest van een Fransch ſchip, dat kort te voren hier op het ſtrand was geworpen, en waarvan het wrak nog daar lag. Wat zouden zij nu doen? de bevelhebber van het ſchip, waarop DENON zich bevond, wist zich niet te redden; de zee ſtond hoog en wild; de wind loeide verſchrikkelijk; er waren nog andere ſchepen in de nabijheid, die zich in de zelfde verlegenheid bevonden. Zij riepen elkander toe, doch het gedruis van wind en golven verhinderde dat zij elkander konden verſtaan. Het was niet mogelijk om het ſtrand te naderen, zij hadden geene loodſen aan boord, en zij moesten dus weder de ruime zee kiezen.

Tot hunne groote vreugde ging de wind tegen den avond een weinig leggen, en gedurende den nacht bedaarde het weder nog meer. De zee werd dien ten gevolge minder onrustig, en nu legden zij, den volgenden morgen, den gewonden generaal in eene ſloep, en roeiden met hem naar de kust; zij vermeden zeer zorgvuldig de klippen, waar-

waarop het ongelukkige fchip verbrijzeld was, en langs de kust heen roeijenden, bereikten zij den mond van den *Nijl*. Nu bevonden zij zich in een ftıl vaarwater, en een half uur daarna zagen zij, ter wederzijde van de rivier, een vruchtbaaren aangenaam land.

Weltra ontdekten zij, te midden van dadel, bananen, moerbezien en vijgenboomen de ftad *Rofetta*. Deze ligt aan den oever des *Nijls*, welke de muren der huizen befproeit. DENON, die alles afteekende wat hij merkwaardig vond, maakte ook hier eene afteekening van deze belangrijke ftad. De huizen zijn daar beter gebouwd dan te *Alexandria*, doch de ftraten zijn duifter en onaangenaam.

Het eiland, waarop *Rofetta* ligt, is een wezenlijke tuin van een uur in den omvang. De Franfchen maakten zich deze bevallige ftreek ten nutte, om te wandelen en om vogelen te fchieten. Zij vonden de inwoners hier aangenamer en vriendelijker, dan de andere Egiptenaars.

De Egiptifche landlieden fchenen hier toch niet gelukkig te zijn, want zij zijn fteeds door roovers omringd, die hun derzelver zuurverkregeen eigendommen ontfelen. De voornaamfte en tevens de gevaarlijkfte van deze roovers, zijn hunne Beijs en Sheïks, dat is hunne vorften en edellieden, wijders de Mamelukken of Turkfche foldaten, en eindelijk de Beduïnen of rondzwervende en gewapende Arabieren. Alleen hun wel verborgen geld kunnen zij
als

als hunnen eigendom beschouwen, en daarom zijn zij uitgeleerd in de kunst om dat zorgvuldig te begraven. Zij durven niet eens te laten blijken dat zij geld hebben, en daarom gaan zij in lompen en vodden gekleed, en laten hunne woningen vervallen. Zij willen liever het medelijden dan de roofzucht opwekken.

Van de Mamelukken waren zij, wel is waar, door de Franschen, bevrijd geworden, doch de Franschen, die aan alles gebrek hadden, waren nog veel slimmer dan de Mamelukken, en tegen de Beduïnen konden zij zich niet in veiligheid stellen. Deze Arabische roovers hebben geene vaste woonplaats, zij zijn nu hier en dan daar, waar zij onder hunne tenten leven, en wie zoude hen kunnen opzoeken en overwinnen in de onmetelijke woestijn, die niemand zoo goed kent dan zij? Rooven en plunderen is hun ambacht. — Zij bemoeijen zich met alle oorlogen, voegen zich nu bij deze en dan bij gene partij, doch zij zijn aan niemand getrouw, maar plunderen vriend en vijand. Wanneer men een verdrag met hen wil maken, dan zijn zij daartoe terstond bereid, en zij nemen het geld aan dat men daarvoor biedt, doch bijna nooit vervullen zij hetgeen zij beloofd hebben, en zeldzaam laten zij eene gelegenheid, om te stelen, voorbij gaan.

Aan de Franschen, met welke zij als vrienden omgingen, ontnamen zij dikwerf eenige krijgsmakkers, die zij wegvoerden, doch zij behandelen, hunne gevangenen niet wreed. Zij moeten hen die-

dienen en, onder het opzicht van hunne vrouwen, de ezels en kameelen verzorgen, oppakken en afpakken, en nog anderen arbeid verrigten. Over mishandelingen hadden zij niet te klagen, en zij hadden weinig te pakken, wanneer zij van de eene plaats naar de andere verhuisden, want de gansche huisraad van eenen Beduïn kan zeer gemakkelijk in een kwartier uurs worden opgepakt. Dezelve bestaat in eenen koren- en koffijmolen, eene ijzeren plaat om broodkoeken daarop te bakken, eene groote en eene kleine koffijkan, eenige ledere zakken en riemen, eenige korenzakken en het benoodigde voor zijne tent. Een hand vol geroosterd koren, en twaalf dadelen, is het dagelijks rantsoen, wanneer zij reizen, en men geeft dan ook nog eenig water aan de gevangenen, doch dit water is dan alvorens tot andere oogmerken gebruikt. Onze Fransche officieren, welke in handen der Beduïnen gevallen waren, beklagden zich niet over de behandeling die zij ondergaan hadden, en herinnerden zich nooit met smart aan den tijd van hunne gevangenschap, dewijl hunne meesters het niet beter hadden dan zij zelven, en dewijl zij ook menig eenen goedhartigen, en zelfs edelen mensch onder hen gevonden hadden. Zoodanig een was bij voorbeeld een Arabisch opperhoofd, die eenen Franschen officier krijgsgevangen had gemaakt. Op zekeren dag werd zijne legerplaats door de Fransche ruitery overvallen, en naauwelijks had hij den tijd om zich te redden, zijne tenten, zijne kuddes,

zijn

zijn voorraad, alles werd hem ontnomen. Den dag daarna dwaalde hij hulpeloos door de woestijn rond; hij had nog een stuk brood bij zich, en gaf daarvan de helft aan zijnen gevangenen, waarbij hij tegen hem zeide: God weet wanneer wij weder iets te eten zullen hebben, doch men moet niet van mij kunnen zeggen, dat ik niet mijn laatste brood heb willen deelen met hem, dien ik tot mijnen vriend gemaakt heb. Kan men zulk een volk wel haten? hoe woest en wild het anders ook moge zijn?

De Franschen werden zeer dikwerf, niet alleen door de omzwervende Arabieren, maar ook door andere bewoners van dit land vijandelijk behandeld, zelfs dan nog, wanneer deze zich reeds aan hen onderworpen hadden. Wanneer er een vaartuig langs den *Nijl* naar *Cairo* voer, dan werd er van den oever op hetzelfde geschoten, en de bewoners van *Salmie* verstoutten zich zelfs om de Franschen, die gestrand waren, dood te schieten, doch daarvoor ondergingen zij dan ook hetzelfde lot dat aan eenige dorpen en vlekken in *Duitschland* te beurt is gevallen. Het dorp werd dan ingenomen, geplunderd, en ten voorbeelde van anderen in den brand gestoken.

Om zich van de bewoners van *Delta* nog meer te verzekeren, en derzelver gevoelens te leeren kennen, werd er besloten om het gansche land door te trekken. In alle dorpen, zegt *DENON*, werden wij vriendelijk ontvangen. Een publiek huis, dat

O

bij

bijna altijd een eigendom der mammelukken was geweest, dewijl deze tot nu toe steeds meester van het land geweest waren, werd dan, in weinige oogenblikken, naar 's lands wijze met matten, tapijten en kussens belegd; eene menigte van bedienden bragten ons dan helder en welriekend water, pijpen en koffij. Een half uur daarna werd er een tapijt uitgespreid, waarop dan drie of vierderlei soorten van brood en koeken werd gezet, en in het midden van dit gebak, kleine schoteltjes met vruchten, suikergebak en melkspijzen, en alles was over het algemeen zeer smakelijk. Men at niet veel daarvan, en in weinige minuten was de maaltijd gedaan; doch twee uren daarna prijkte dat zelfde tapijt, op nieuw, met brood; groote schotels met rijst; slecht gebraden stukken schapevleesch; groote stukken kalfsvleesch en gekookte kalfskoppen, en bovendien nog wel zestig andere schoteltjes, met gekruide ragouts, confijt, honig, gedroogde vruchten enz. Stoelen, tafelborden, lepels, vorken, bekers of servetten hadden wij niet. Op de kniën liggende, aten wij de rijst met de vingers, en wij scheurden het vleesch met de nagels van een, wij doopten het brood in de sauce, en wij lekten onze handen schoon. Het water dronken wij uit een kopje, en hij die de plaats van gastheer bekleedt, drinkt altijd het eerste, zoo als hij ook het eerste uit al de schotels eet. Na het eindigen van den maaltijd, worden er servetten uitgedeeld om zich de handen te droogen, nadat men zich gewaschen heeft.

Na-

Nadat wij gegeten hadden, werden wij vervangen door menschen van den tweeden rang, en nadat deze geëindigd hadden, zetteden zich weder anderen in hunne plaatsen. Volgens de wetten van hunnen godsdienst moest er ook een arme bedelaar aan den disch zitten. Eindelijk plaatsten zich de bedienden aan de tafel, welke het overige nuttigden.

Op den 14den Fructidor (1. Augustus), was DENON, toevalliger wijze, getuigen van de vernietiging der Fransche vloot, door de Engelsche zeemagt. Hij had, met zeer veel genoegen, bij eene wandeling uit *Rosetta*, den toren van het klooster *Abumandar*, aan den oever van den *Nijl*, beklommen. Des avonds om vijf ure zag hij, van daar, de Engelsche vloot met volle zeilen aankomen, eene linie formeren, en aanvallen, hetgeen alles als in eenen oogenblik geschiedde. Even na vijf ure begon het vuur; weldra bedekte de rook de schepen, zoodat hij niets dan rook en vuur konde zien. Hij keerde met zijn gezelschap naar *Rosetta* terug, waar zij tegen tien ure den vreeselijken slag hoorden, met welke het Fransche admiraalschip in de lucht vloog. Hetzelfde lot viel een ander Fransch schip, de *Hercules*, den volgenden morgen te beurt. Gedurende drie dagen lang ontwaarden zij niet aan welke zijde de overwinning was geweest, tot dat zij eindelijk, op den vierden dag, de verschrikkelijke tijding hoorden, dat de Fransche vloot vernield was. Kort daarna maakte DENON zich de gelegenheid ten nutte, dat er eene

karavaan vertrok, om de kust te bezoeken, waar de verbrijzelde Fransche schepen verstrooid lagen.

Er hadden zich, zoo verhaalt hij, eene groote menigte van inwoners verzameld, om deze karavaan te vergezellen. Dezelve vertoonde zich zeer schilderachtig, toen zij des avonds de stad verliet, en zich langzamerhand over het geelachtige en vlakke tapijt der zandige valeijen, waardoor *Rosetta* omringd is, uitbreidde. De groepen van soldaten en kooplieden, in derzelver onderscheidene kleederdragten, zestig beladene kameelen, even zoo veel Arabische voerders, paarden, ezels, voetgangers en eenige muzikanten met krijgsmuzijk, dit alles te zamen genomen, vormde het origineel van eene der schoonste schilderstukken van SALVATOR ROSA. Zoodra als wij van de hoogte nederdaalden, en de palmboomen vaarwel hadden gezegd, kwamen wij in eene uitgestrekte woestenij, waar wij, in de stilte van den nacht, over eenen zoutachtigen aardkorst heen wandelden, en welke zoutkorst, aan het gulle zand eene zekere stevigheid gaf. Eene afdeeling troepen opende den trein, daarop volgden de reizigers, en wijders de lastdieren, terwijl eene andere afdeeling soldaten onzen marsch opfloot, om ons tegen de omzwervende Arabieren te beschermen, welke, wanneer zij zich niet sterk genoeg oordeelen om vijandelijke aanvallen te doen, zich op eenen affand van de karavaan houden, en de achterblijvers gevangen nemen.

Tc-

Tegen middernacht kwamen wij aan den oever der zee; de maan, die zoo even was opgegaan, bescheen hier het verschrikkelijke tooneel. Vier uren ver was het strand met de overblijffelen van onze schepen bedekt, en daarnaar konden wij berekenen hoe groot ons verlies in den slag voor *Aboukir* geweest was. De omzwervende Arabieren, verbrandden langs de kust de masten, het rondhout, de sloepen en ander houtwerk, om daardoor de spijkers en het ijzerwerk magtig te worden. Deze roovers namen, bij onze komst, de vlugt, en lieten ons met een innig verdriet de gevolgen van den onderganen ramp, en de ongelukkige slagtoffers van het ongelukkige gevecht beschouwen. Eerst eenige weinige maanden geleden hadden deze beklagenswaardige menschen, jeugdig, frisch, gezond, vol leven en moed zich uit de armen van hunne moeders, zusters en geliefden gerukt, welke thans nog niet wisten wat aan hen was overkomen, en die thans nog vurige gebeden voor hun behoud ten Hemel zonden, terwijl deze ongelukkigen hier onbegraven of ten halve door het brandende zand overdekt, aan eenen vreemden oever, den roofdieren ter prooi waren overgelaten.

Wij staken over naar *Aboukir*. Deze stad, de voorstad daaronder gerekend, bestaat uit veertig of vijftig slechte houten hutten, welke te midden van bouwvallen zijn opgerigt. Aan het einde van het schiereiland staat het slot dat van weinig beteekenis is. Hier lag eenmaal de stad *Kanopos*, die

den ganschen koophandel van *Alexandria* bezat.

DENON wilde niet langer aan deze droevige plaats vertoeven, en met eene afdeeling troepen keerde hij naar *Rosetta* terug, waar men juist destijds het geboortefeest van MAHOMED vierde. De stad was verlicht, zegt DENON, en plegtige, godsdienstige gezangen werden, te midden van de algemeene vrolijkheid, aangeheven. Na het avondeten werden wij uitgenoodigd om in het huis van den eersten magistraats-perfoon binnen te treden. In de straat waar hij woonde, vonden wij al de pracht, van een Turksch feest, en deze straat had al het aanzien van eene gezelschapszaal, welke door het toenemen en verminderen, des getals der zich daarin bevindende menschen, grooter en kleiner seheen te worden. Er bevond zich eene stallaadje of eene soort van tooneel, hetwelk allerprachtigst was versierd, met fraaie en veelkleurige tapijten, waarop zich de voornaamste personen nederzetterden. Eenige vuurpotten of smeerpotten, eene menigte kleine lampen en zeer groote waskaarsen veroorzaakten eene zonderlinge verlichting. Aan de eene zijde liet zich eene krijgsmuziek hooren, welke uit kleine hooboos, en andere schelklinkende instrumenten, bestond, waaronder zich kleine pauken en groote albanische trommen mengden, en aan de andere zijden hoorde men vioolspelers en zangers, terwijl zich in het midden Grieksche dansers bevonden, en overal zag men bedienden, die suiker-gebak, koffij, stroop, rozenwater en pijpen aanboden, en dat

al-

alles maakte den luister van hét feest volkomen.

Zoodra als wij onze plaatsen hadden genomen, begon de muziek. Behe soort van orchestmeesters speelden eenige maten vooruit, welke dan door de overige *in chorus* herhaald werden. Nu verhief een zanger zijne stem, en eindelijk volgde op dit alles een dans, welke even, zoo als het gezang, minder het aanzien had van eene vroomé godsdienstige vrolijkheid, dan wel van eene wellustige losbandigheid, en zoodanig werd het feest des profeten gevierd.

Kleine bezigheden verdraagden steeds de grooté reis, welke wij hadden voorgenomen te doen, en gaven mij den tijd om aanmerkingen te maken over de onderscheidene inwoners van de stad, als de *Kophiten*, de *Arabieren*, de *Turken* en de *Joden*, en inzonderheid wegens hunne gelaatsstrekken en derzelver ligchaamlijk maakfel.

In de *Kophiten* vond ik den alouden Egyptischen stam, zeer duidelijk; zij zijn verbasterde nakomelingen van de zwartbruine *Nubiërs*. Zij onderscheiden zich van andere menschen, door hun plat voorhoofd, en derzelver halfwollige hoofdharen, derzelver een weinig naar de hoeken getrokken bogen en vooruitstekende kinnebakken; derzelver neus is meer kort dan stomp, zij hebben dunne lippen, eenen kleinen dunnen baard, weinig bevalligheid in hunne houding, krom gebogen dijen en lange en platte voeten. — Ik heb eenigen van dezelve afgeteekend.

De Arabieren zijn levendig, en hebben veelbe- teekenende gelaatsstrekken. Hunne oogen staan zeer

hof, en worden door zware wenkbraauwen overschaduwd, doch zij zijn vurig, levendig en vol uitdrukking, zij hebben eenen korten en spitse baard, hunne dunne lippen laten, wanneer zij dezelve openen, zeer schoone tanden zien; hunne armen zijn gespierd, doch het overige gedeelte van hun lichaam is meer geschikt tot alle bewegingen dan schoon, meer krachtig dan welgemaakt.

De Turken zijn fraaijer gemaakt, en bezitten eene bevalligere gedaante. Dierzelfer zware wenkbraauwen schenken weinig uitdrukking aan derzelver oogen, zij hebben eenen dikken neus, eenen schoonen mond, en eenen langen, welgevulden baard. De kleur van hun gelaat is bruinachtig, hun hals is vleezig, en, met een woord, hun gansche voorkomen duidt kracht, doch tevens logheid aan, maar daarbij hebben zij eene zekere deftigheid, welke zij als eene edele welvoegelijkheid beschouwen, en welke hun een meesterachtig voorkomen geeft.

Geheel anders is het met de Grieken, die men thans reeds (1798) als vreemdelingen, in hun eigen land, kan beschouwen: hunne fraaije gestalten, hunne karakterkenfchetfende oogen, welke verstand en geest aanduiden, hunne levendige bewegingen, hunne bevallige gelaatstrekken, hun voorkomend karakter herinnerden mij aan datgene, wat onze verbeeldingskracht ons van hunne voorvaders doet voorstellen. De vernedering, de slaafche ondergeschiktheid, waartoe men hen gedoemd heeft, dewijl men hen steeds nog vreest, uit hoofde van der-

derzelver meerder verstand en vernuft, heeft een groot aantal van dezelve tot listige schurken gemaakt, doch zoo zij eenmaal aan zich zelven teruggegeven werden, zoo zij eenmaal een vrij volk konden worden, dan zouden zij weldra weder zijn wat zij voormaals waren: dapper, verstandig en eergierig.

Eindelijk volgen de Joden, die in *Egypte*, even zoo als overal, gehaat zijn, zonder dat men hen vreest. Men sloot hen terug, doch men verjaagt ze niet. Hun uiterlijk aanzien schijnen zij in *Egypte* beter bewaard te hebben dan in *Europa*. Zij die onaangename wezenstrekken hebben, gelijken op onze Israëlitën, maar zij die jong en schoon zijn, herinneren ons aan het beeld dat de schilders ons van den Heiland malen.

Eene andere en zeer talrijke menschensoort in *Egypte*, welke zeer kennelijke karakteristieke geelaatsstrekken hebben, zijn de *Barabras*, of de menschen uit de bovenlanden, de bewoners van *Nubië*, en van de grenzen van *Abisinie*. In deze verzengde luchtstreken heeft de natuur hun al het overbodige ontzegd. Zij hebben noch vleesch, noch vet aan hun ligchaam, alleen slechts spieren, pezen en zenuwen, die meer veerkracht dan sterkte verraden. Wat anderen door ligchaamskrachten verrigten, dat doen zij door vlugheid en behendigheid; hunne blinkende huid, schijnt wel doorschijnend te zijn en is git zwart, doch zij hebben voor het overige weinig gelijkenis met de Negers uit het westelijke *Afrika*.

Hunne oogen staan diep in het hoofd, en schieten vurige stralen van onder hunne lange nedergebogene wenkbraauwen. Hunne neusgaten zijn breed, doch de neus is puntig, zij hebben eenen wijden mond, doch geene dikke lippen. Zij hebben weinig haar en baard; en slechts hier en daar een vlokje; reeds vroeg krijgen zij rimpels in hun aangezicht, doch zij blijven steeds levendig van aard. Alleen door het grijzen van den baard kan men zien dat zij oud worden. Al hunne ledematen zijn slank, maar gespierd. Zij hebben iets opgehelderd en vrolijk in hun gelaat, zij zijn voorkomend en goedhartig, en gewoonlijk worden zij gebezigt tot het bewaken van de magazijnen en de hospitalen.

Eindelijk begonnen wij onze reis door den *Delta*. Op den 24sten Fructidor (11 September), maakten wij ons op weg, en wij trokken over den *Nyl*. Ons gezelschap bestond uit de generaals *MENOU* en *MARMONT*, een doczijn, geleerden en kunstenaars, en twee honderd soldaten tot derzelver geleide. In den tijd van vier uren, trokken wij door veertien dorpen, zoodanig is dit land bevolkt. Op den volgenden dag vonden wij niet minder dorpen en gehuchten. De generaal had met den *Sheik*, van *Metubis*, eenige zaken af te handelen, en wij maakten van deze gelegenheid gebruik om een gezelschap *Almeis*, (eene soort van *Bajaderen* of danseressen, zoo als men in de *Indiën* vindt) voor ons te laten komen. Zij kwamen, doch zij waren niet te bewegen om ons derzelver oogen of mond

te laten zien. Zij hadden twee speeltuigen medegebragt, eene trom en eenen doedelzak; de trom bestond uit eenen aarden pot, waarop zij met den vinger sloegen. Zij waren zeven in getal; twee van dezelve begonnen te dansen, en de andere zongen onder het klapperen, met eene soort van castagnetten, en de beweging, waarmede zij deze soort van speeltuig behandelden, schonk aan derzelver handen en vingers zeer veel bevalligheid. Deze aanvallige zangeressen dronken den brandewijn uit groote glazen, even als of het limonade ware geweest, en daaraan is het veelligt toe te schrijven, dat zij, hoewel nog jong en levendig zijnde, evenwel een verwelkt en ontzenuwd voorkomen hadden, waarbij dan nog komt dat zij ook in andere opzichten een ongeregeld leven leiden. Desniettegenstaande geeft men haar toch den toegang in de Harems, om de dochters, van rijke lieden, in alle bevallige wetenschappen te onderrigten, ten einde zij in het vervolg hare mannen den tijd op eene aangename wijze zouden kunnen verdrijven, door haar zingen, dansen en welgemanierdheid.

Wij vervolgden onze reis, zochten overal naar oudheden, doch vonden weinig. Wijders wendden wij ons noordoostelijk naar de binnenlanden van den *Delta*. Wij vonden verscheidene kanalen tot vervoer van vrachtgoederen geschikt, en wijders het land genoegzaam geheel overstromd. *Te Schaabas-Ammers* hoopten wij oudheden te vinden, en wij gingen daar heen, langs een smal dijkje, dat midden door

door het overstroomde land liep, waarbij wij onze troepen achterlieten, ten einde daardoor spoediger te kunnen voortkomen. Een gids te paard, twee anderen te voet, de beide generaals, een geneesheer, en een kunstenaar, die tevens teekenaar was, vormden onze voorhoede. DOLOMIEU, die een zeer schoon paard bereed, en eenige bedienden waren een eindswegs teruggebleven. Wij beschouwden de schilderachtige ligging van de voorstad van *Schaabas*, toen wij op eens onzen geneesheer met losfen teugels zagen terug komen. „Zij verwachten ons, met geweren in de hand!” riep hij ons toe, en te gelijk hoorden wij schreeuwen *Erga!* (terug) onze gids poogde met deze menschen in onderhandeling te treden, doch te vergeefs; men zond hem eenige kogels tot antwoord, welke evenwel, gelukkigerwijze, niemand van ons troffen. Wij keerden aldus terug, en nu ontdekten wij eene andere gewapende bende, welke ons den eenigen weg, die ons overbleef, poogde af te snijden. Op dit gezigt, zeeg onze kunstenaar, door eenen geweldigen schrik bevangen, van zijn paard. Vruchteloos was het dat wij poogden hem weder in den zadel te helpen, of hem achter eenen van ons op het paard te zetten. Zijn uur was geslagen, hij was geheel bewusteloos, hij schreeuwde van angst, zonder dat hij eenige beweging kon maken of eenige hulp wilde aannemen. De kerels die op ons geschoten hadden, naderden ons al meer en meer, en om aldus niet omsingeld te worden, moesten wij, zoo snel

snel als mogelijk, in galop, midden door de kogels ontylugten. Wij kwamen gelukkig, doch niet zonder een groot gevaar, bij onze troepen, met welke wij terstond naar *Kahr-Amers* terug gingen, dewijl wij hoopten die plaats door eene overrompeling meester te worden, om vier ure, in den achtermiddag, kwamen wij voor dezelve aan. Veertig menschen, die zich, in eene drooge gracht verschanst hadden, vuurden op ons, doch zij troffen ons niet. Wij waren in het beantwoorden van hun schieten niet gelukkiger, doch zij trokken evenwel terug naar eene andere troep, welke onder de muren van de stad op hen wachtte. Thans eerst zagen wij dat deze voorstad eene foort van vesting was, met vier torens op de vier hoeken. Deze kleine vesting was van *Schaabas* door een met water gevuld kanaal, en door eene vlakte van duizend vademen wijde afgescheiden. Van de hoofdboort wapperde eene witte vlag, doch uit de voorstad bleef men onophoudelijk vuren. Onze eerste aanval was vruchteloos; de officier stortte met zijn paard in het water, de troepen geraakten verstrooid uit elkander, doch de generaal verzamelde hen weder, en bracht hen weder in het gelid, waarbij evenwel velen van ons, door het vuren uit de torens, gedood en gewond werden. Wij poogden nu de vesting om te trekken, en spoedig ontdekten wij dat eene der torens onbezet was gebleven. Terstond stormden wij nu op de poort aan, welke daardoor gedekt moest worden, de generaal *MENOU* en dertig man
dron-

drongen binnen. Hij en ik waren de eenigen die te paard zaten. Van drie kanten der plaats konde men op ons vuren, en juist in den oogenblik, waarin ik den generaal wilde waarschuwen, dat men op hem aanlegde, werd zijn paard doodelijk gewond, en viel met hem in eene diepte, doch wij hielpen hem ras daaruit. Het vuur was van beide zijden allerlevendigst, doch de belegerden waren gedekt, en konden dus zekerder schieten dan wij, dewijl zij hunne geweren overal op konden laten rusten. Wij hadden verscheidene dooden en twaalf gekwetsten, zoodat wij ons gedwongen zagen om terug te trekken. Wij vielen toch op eenen anderen toren, en wel met meer orde en overleg, aan, doch wij verloren daar alweder eenige manschappen, en onze toestand werd moeilijk. Toen het donker geworden was, hieven de belegerden een verschrikkelijk geschreeuw aan, opdat de bewoners van de omliggende plaatsen op dit gehuil zouden antwoorden. Weldra naderden er eenige hoopjes van dezelve, die zich met de anderen poogden te vereenigen. Wij lieten hen naderen, en wij vuurden op dezen met de meest mogelijke bedaardheid en naauwkeurigheid, en weldra hoorde wij dat hun krijgsgescrei in kermen en klagen veranderde.

Zij trokken terug, en kort daarop kwam er een gezantschap van het vlek *Schaabas*, hetwelk de Sheik zelfs met eene vaan in de hand, vergezelde. Hij verzekerde ons dat de menschen, waarmede wij te doen hadden, afschuwelijke roovers waren, waar-
me-

mede wij nooit klaar zouden komen, en dat zij ons, wanneer wij gedurende den nacht de plaats niet innamen, gezamenlijk met de bewoners van de ommeftreken, den terugtogt zouden afnijden, en ons allen zouden vermoorden. Een inboorling, welke wij te *Maltha* uit zijne flavernij verlost hadden, diende den Sheik tot tolk. Terwijl hij ons dit bekend maakte, toonde zijn waarlijk edel gelaat zulk een hartelijk medelijden, dat ik, zonder verder over de gevolgen, van het hetgeen hij ons mededeelde, na te denken, zijn hoofd begon af te teekenen.

Terwijl wij middelen tot onzen terugtogt beraamden, was het eveneens als of de belegerden in de duisternis om hulp riepen, en die ook wezenlijk bekwamen. Aan de zijde, die zij wilden dekken, maakten zij een groot vuur, wierpen al hunne bezittingen in de vlam, en verwijderden zich vervolgens in de grootste stilte. Nu waren wij meester van het slagveld, en terftond werd alles verbrand, wat slechts brandbaar was. Onze soldaten troostten zich over de moeilijkheden van den dag, daardoor, dat zij twee of drie duizend hoenderen en duiven, over de twee honderd ezels, en zeven of acht honderd schapen met zich medevoerden.

Zoodanig keerden wij naar *Rosetta* terug. De geleerden en de kunstenaars hadden van den generaal en chef bevel gekregen, om zich te vereenigen met hen, die zich reeds te *Cairo* bevonden. Ik scheeppe mij dus onverwijld met mijne medgezellen in. Met de provincie *Rosetta* verlieten wij

te-

tevens de bevalligste streken van den *Delta*. Zoo-
dra als men *Tamirich* achter den rug heeft, komt
men aan het zand en aan de woestijn, die zich, hier
en daar, tot aan den linker oever der rivier uitstrekt.
De velden worden daar onvruchtbaarder, de boo-
men zeldzamer, en de gezigteinder vormt daar eene
rondgebogen lijn, waarin geene ongelijke bogt te
vinden is. — Onderweg teekende ik verscheidene
dorpen af.

Op meer dan tien uren afstand van *Cairo*, zagen
wij reeds de spitsen der pyramiden. Spoedig daar-
op ontdekten wij *Mokattam*, en aan de andere
zijde de bergketen, die *Egypte* van *Libie* scheidt.
Ik gevoelde mij gelukkig dat ik weder bergen zag,
en gedenkteekens kon ontdekken, waarvan de oorsprong
zich in den duisteren nacht der eeuwen
verliest. Verscheidene malen maakte ik, op dezen
togt, teekeningen van de pyramiden. Gaarne zoude
ik dezelve in zachte en doorschijnende kleuren
hebben afgemaald, zoo als zij zich op eenen af-
stand voor het oog vertoonen.

De groote afstand waarop men dezelve ziet,
geeft aan deze pyramiden eene hemelsblauwe kleur,
en het is even als of zij doorschijnend zijn, de
hoeken van dezelve krijgen daardoor die scherpte
terug, welke de tijd aan dezelve heeft ontnomen.

Tegen negen ure werd ons *Cairo*, en het feest
van het nieuwe jaar, dat men daar heden vierde,
door een kanonschot aangekondigd. Wij zagen de
ontzaglijke torens, die *Mokattam* omringen, en
de

de tuinen die tot aan den oever des *Nijls* zich uitstrekken, alsmede oud *Cairo*, *Bulak* en *Roda*, welke met de groote stad eene groep uitmaken, en aan dezelve nog meer bevalligheid schenken. Doch weldra verdwijnt die beguicheling; spoedig neemt alles zijne eigene gedaante aan, en dan ziet men niets dan eenen hoop huizen, als dorpen bijeen gebouwd, en die men hier, de hemel weet waarom, van de rivier verwijderd heeft, om dezelve op eenen onvruchtbaren grond te bouwen. Eindelijk kwamen wij te *Cairo*, en ik begaf mij naar den generaal.

Terstond na zijne aankomst reisde DENON met eene afdeeling troepen van twee honderd man naar de pyramiden.

Nauwelijks hadden wij onze vaartuigen verlaten, of wij bevonden ons midden in het zand, wij moesten het, even als door een water, doorwaden tot wij aan de vlakke kwamen, waar die reuzengebouwen staan. Wanneer men evenwel de pyramiden nadert, dan vermindert de indruk, die zij op ons, in de verte, gemaakt hebben, niet weinig, doch nauwelijks begint men dezelve met eene zekere maatstaf te meten, of men staat verwonderd van den omvang en de grootte derzelven. Omtrent honderd menschen die, bij mijne komst, voor den ingang van eene der pyramiden stonden, schenen mij zoo klein toe, dat ik mij niet kon verbeelden dat het menschen waren. Deze ingang is zestig voet hoog boven den grond, en men nadert de-

zelve over eenen heuvel van steenen en zand. Zoo als men den ingang is binnen getreden, vindt men eene galerij die tot midden in het gebouw doorloopt, zij is evenwel zeer vervallen, en het is moeijelijk om dezelve door te komen. Boven deze galerij heeft men eenen anderen gang ontdekt, welke naar een holte geleidt, die men de bron noemt, en vervolgens naar eenen tweeden horizontalen gang, waardoor men in eene kamer komt, welke bekend is onder den naam van de kamer der koningin, en waarin men noch sieraden, noch opschriften vindt. Langs eenen anderen weg komt men in de kamer des konings, waar men een prachtig grafgesteente vindt. Dit kleine heilighdom alleen was de aanleidende oorzaak waarom dit reuzengebouw gesticht werd, dat alles overtreft, wat men kollosaal kan noemen. Wanneer men de pyramiden in derzelver ganschen omvang beschouwt, dan weet men niet wat men het meeste bewonderen zal: de tyrannieke dwaasheid, welke bevel gaf tot het opbouwen van dezelve, of de slaafche gehoorzaamheid van een volk, dat zich zulk eenen harden en zwaren arbeid liet welgevallen.

Ik zag ook den beroemden *Sphinx*. Dezelve is onbegrijpelijk kollosaal, doch kunstig bewerkt, en in al deszelfs kleinste gedeelten met zorg bearbeid. In het aangezicht van het diert vindt men zachtmoe- digheid, edele fierheid en bedaardheid. Er ligt evenwel iets comiesch in het geheel, doch de mond

mond heeft, in weerwil van deszelfs dikke lippen, iets aangenaams en bevalligs, en alles is met eene naauwkeurigheid behandeld, die men niet genoeg kan bewonderen. Men zoude zeggen dat alles wezenlijk vleesch was, en dat alles leefde. De kunst moet reeds eenen hoogen graad van volkomenheid verkregen hebben, toen men dit gedenkstuk der oudheid vervaardigde.

Men is zeer onzekèr over den tijd, waarin deze pyramiden gebouwd werden. HERODOTES verzekert intusſchen dat men hem verhaald heeft, dat de groote pyramide, waarvan wij thans spreken, de grafplaats is geweest van koning CHEOPS, en de daar bij het naaste gelegene die van zijnen broeder CEPHRENES, die op hem volgde, doch in de pyramide van CHEOPS alleen vindt men gangen, en honderd duizend menschen hebben, gedurende twintig jaren lang, daaraan gearbeid.

Ik was reeds langer dan eene maand in *Cairo*, en nog steeds poogde ik die prachtige en heilige stad te vinden, die de grootste onder de grooten was, en wier pracht en trotschheid zelfs den profeet een welgevallig lachje afdwongen, want zoodanig spreken de morgenlanders daarover, doch in het twezen van de zaak zag ik niet anders dan eene sterke bevolking en eene groote uitgestrektheid pleinen voor mij, maar niet eene groote, fraaije straat, en niet een enig fraai gedenkteeken. De paleizen met muren omtogen, maakten de straten droevig en treurig, in plaats van dezelve te verfraaijen. De

woningen der armen zijn hier nog ellendiger dan overal elders. Men voelt zich hier elken oogenblik aangedrongen om te vragen: „waar zijn dan „die huizen die door vier en twintig vorsten be- „woond werden?” Wanneer men evenwel tot in het inwendige van deze soort van vestingen is door- gedrongen, dan vindt men daar nog al iets dat het oog bevalt: schoone marmeren baden, wel aan- gelegde badstoven, zalen met mosaïk bewerkt, in wier midden men waterbekkens en springbronnen vindt, groote divans (rustbanken), of lange ver- hoogingen met matrassen belegd, met rijke stoffen overtrokken, en van zachte kussens voorzien. Deze divans vindt men gewoonlijk aan de drie zijden des vertreks. De vensters, in deze kamers, worden nooit geopend, en het daglicht, dat daardoor binnen dringt, wordt door de geschilderde glasruiten en de netsgewijze traliën, welke daarvoor geplaatst zijn, zeer verduisterd. Het meeste licht komt gewoonlijk van boven en midden door het dak, de bewoners schijnen er weinig aan te hechten, of zij in der- zelfver huizen goed zien kunnen. Over het alge- meen schijnt het als of de rust bij hen de meeste waarde heeft. De divans op welke men meer ligt dan zit, en waarvan het opstaan eenen wezenlijken arbeid is; de ruime kleeding, en inzonderheid de broeken, welke de beenen als in eenen zak doen voorkomen, de groote mouwen, die zich acht duim ver over de spitsen der vingers uitstrekken, een tulband zoo groot, dat men bijna het hoofd niet

niet kan bewegen, de gewoonte der Mahomedanen, die in de eene hand eene pijp houden, waardoor zij zich in eenen gestadigen damp hullen, en in de andere hand eenen rozenkrans hebben, van welken zij de kogeltjes door de vingeren laten loopen, dit alles verhindert elke bezigheid, en elke gedachte tot het ondernemen van eenig werk. Zij die genoodzaakt zijn te arbeiden, verheffen zich, in hunne kunst, niet boven het gewone, en denken nooit op middelen om zich te volmaken. Zij zijn geene liefhebbers om bij hun werk te staan, de timmerman, de smid, de stoelemaker, de slotenmaker, alles arbeidt zittende, ja zelfs de metselaar bouwt eenen toren, zonder dat hij daarbij staat.

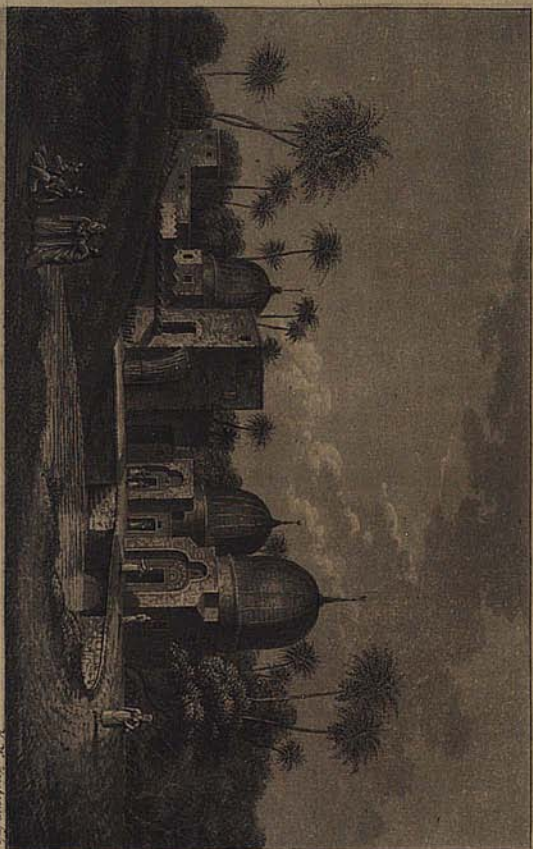
Even zoo als bij de wilden, bedienen zij zich slechts van een eenig werktuig, doch men moet zich verwonderen, dat zij daarmede zoo veel kunnen doen. Voor het overige bouwen en werken zij zoo weinig als mogelijk is. Nooit herstellen zij iets. Wanneer een muur dreigt in te vallen, dan ondersteunen zij dien, en wanneer hij waarlijk invalt, wel nu, ook goed, dan heeft men een paar kamers minder in het huis, men woont naast de bouwvallen, tot dat het ganfche huis invalt, en dan ziet men eerst naar een ander om.

Men vindt in *Cairo* ook eenige gebouwen die de aandacht van den beschouwer verdienen. Bij voorbeeld: het paleis van JOSEPH, de bron van JOSEPH en zijne magazijnen, die evenwel niet van JOSEPH den gunsteling van POTIPHAR, herkomstig

kunnen zijn, want in zijnen tijd was *Cairo* nog niet gebouwd, en hij woonde te *Memphis*. Waarschijnlijk zijn deze gebouwen nog uit den tijd der Califs.

Het slot is, geheel zonder overleg en zonder genoegzame verdedigingsmiddelen, gebouwd, doch men vindt daarin toch enkele deelen die eenigzins regelmatig zijn. Het eenige opmerkenswaardige stuk daarin, is de zaal, waarin de Bejs bijeenkomen, en welke dikwerf het tooneel van bloedige voorvallen is geweest. Men vindt daar ook de bron van JOSEPH, welke twee honderd negen en zestig voet diep in de rots is ingehouwen.

De tegenwoordige bouwkunde der Egiptenaren is van eenen afschuwelijken smaak. Derzelver toren en gratgeſichten zijn de eenige gebouwen, waarin de Arabiſchen ſtjl nog te vinden is. De ſieraden zijn rijk, zonder evenwel zwaar te zijn, zij zijn net, zonder in het kleingeestige te vallen. Het kerkhof der Mamelukken ſtrekt daarvan tot een voorbeeld. Naauwelijks heeft men de bouwvallige huizen van *Cairo* verlaten, of men ziet met verwondering eene andere ſtad, geheel van wit marmer, voor zich, waarin men gebouwen vindt die op zuilen rusten met koepels bedekt zijn, en die een fraai geheel aanbieden. Het ontbreekt dit kerkhof slechts aan boomen, om hetzelve tot eene plaats van verluſting te maken.

Het kerkhof der mammelukken strekt daarvan tot een voorbeeld.

N. H. Weylandt sculp.
bl. 230.

Een opstand onder het volk, die op het onverwachtst binnen *Cairo* ontstond, en waarbij zeer veel bloeds vergoten werd, verhinderde DENON, gedurende eenen geruimen tijd in zijne opmerkingen. Toen dezelve daarna gedempt was, deed hij, met de Fransche troepen, eenige togten naar *Opper-Egypte*, steeds naar sporen zoekende van beroemde steden en andere oudheden. Alles wat hij vond en eenigzins belangrijk beschouwde, nteekede hij af; deze teekeningen liet hij, na zijne terugkomst in *Frankrijk*, in het koper graveren, en voegde die bij zijne beschrijving van *Egypte*, welke hij heeft uitgegeven onder den titel van: VOYAGE EN EGYPTE. à Paris 1800 et 1807.

R E I S

VAN EENEN

DUITSCHEN OFFICIER,

UIT DE RUSSISCHE KRIJGSGEVANGEN-
SCHAP, ZICH NAAR ZIJN VADERLAND
BEGEVENDE.

In het jaar 1812, toen het Fransche leger uit *Rusland* teruggedreven werd, werden er niet alleen eene zeer groote menigte Fransche, maar ook een groot aantal Duitfche krijgslieden, door de Rusfen krijgsgevangen gemaakt. Hun lot was gedeeltelijk bejammerenswaardig, want velen van dezelve werden naar het inwendige van *Rusland* gevoerd, zonder eenig medelijden wegens den beklagenswaardigen toestand, waarin zij zich reeds bevonden, toen zij gevangen werden genomen, als zijnde meestal bijna zonder kleederen; anderen daarentegen waren

ge-

gelukkiger, zij vielen in handen van goede menschen, die hen menschelijk behandelden, dewijl deze edelen in hen niet meer vijanden, maar alleen ongelukkige en hulpbehoevende natuurgenootten, zagen.

Onder diegenen, welke dit gelukkig lot te beurt viel, was ook een jong Duitsch officier, die zijne geschiedenis heeft beschreven, doch zijnen naam verborgen heeft gehouden. Hij werd in de maand December 1812, te *Wilna* gevangen genomen, doch het werd hem vergund om tot in de maand April bij eene brave familie te blijven, welke zich zijner had aangetrokken, en door de genade der keizerinne moeder, werd hem, voor zijn vertrek, naar de binnen Provinciën des lands, nog eene kleine ondersteuning aan geld ter hand gesteld, waardoor hij zich van de noodigste reisbehoeften kon voorzien. Hij reisde met een transport krijgsgevangenen weg, en van dezen oogenblik zullen wij zijne eigene woorden hier overnemen. Alleen moeten wij opmerken, dat het transport naar de steden *Minsk* en *Orel* bestemd was, opdat de lezer, des verkiezende, deze reis op de kaart zoude kunnen navolgen.

Onze reis nam eenen aanvang op eenen schoonen morgen, bij eene heldere en aangename lucht. De opgaande zon verguldde de toppen der bergen en de

spitsen der talrijke torens, welke boven de kerken en de kloosters van *Wilna* prijken. Wij trokken, onder geleide van eenen luitenant en eenige grenadiers, de scharfenpoort uit, om ons naar *Smorgona* te begeven.

Ons transport bestond uit zestig krijgsgevangenen officieren, Beijerschen, Badenschen Wurtembergers en Saksen. Elk van ons droeg zijn klein bundeltje op den rug, eenen wandelstok in de hand, en een gevuld fleschje om den hals. Ons gezelschap was niet droevig, maar integendeel vrij vrolijk; de een sprak den anderen moed in, en de vrolijke Zwabers begonnen derzelver nationale liederen te zingen.

Wanneer wij vermoeid werden, dan bedienden wij ons beurtelings van den wagen, die zoo wel tot dat einde als tot vervoer van onze zieken diende. De officier, die ons vervoerde, was een Koerlander, en zijn gedrag te onzen opzigte was in allen deele lofwaardig. Hij sprak zeer goed Duitsch en een weinig Fransch.

Den eersten dagmarsch hadden wij over den grooten landweg. Overal zagen wij de verschrikkelijke sporen van den terugtogt van het Fransche leger, aan alle zijden ontdekten wij afgebrande dorpen, waarvan de bewoners gevlugt waren.

Op den roden April werden wij in het kleine plaatsje *Smorgona*, in eene joden-kroeg geïnkwartierd. De morfigheid van deze natie daar te lande, is bekend. Eene groote kamer, in welke behalve de Israëlitische familie, die rijkelijk van ongedierte

voor-

voorzien was, ook nog een gezelschap van kalven, geiten en varkens huis hield, werd ons tot een nachtverblijf aangewezen, doch aan rust of slapen was niet te denken.

Eenige dagen daarna werden wij op *Isabellina*, een zeer fraai landgoed, hetwelk aan onzen weg lag, voor dit geleden ongemak schadeloos gesteld. De eigenaar van dit slot wachtte ons zeer vriendelijk op, met zijne beminneuswaardige gemalin en zijne drie bevallige dochters.

Terwijl men ons een zeer goed ontbijt voorzette, werd ik door mijne lotgenooten uitgenoodigd om mijne plaats aan de *forte piana* te nemen. Het verzoek van de dames vereenigde zich met deze uitnoodiging. Ik gehoorzaamde, en voor mijn kunsteloos eenvoudig spel, oogste ik eenen rijkelijken lof in. — Met aandoening namen wij van deze edele familie afscheid.

Op den 17den bereikten wij *Backou*. Het regenachtige weder, dat wij thans hadden, had eenen zeer nadeeligen invloed op onze gezondheid. Mijne voeten, en de linkerzijde van mijn hoofd, begonnen zoo geweldig te zwellen; dat mijn linker oog wel dra niet meer te zien was, en daarbij kreeg ik hevige aanvallen van de jicht. Reeds was mijn kleine voorraad van geld vermolten, en mijne levensmiddelen genuttigd, en de honger had mij reeds eenige malen gedwongen om mijn brood aan de weinige nog bewoonde huizen te bedelen.

Bij het overtrekken van eenen tak der *Berezina*,
was

was bijna een gedeelte der krijgsgevangenen een offer der golven geworden. Toen ons slecht gebouwd vaartuig midden in denloed was, begon het water te scheppen, en geraakte aan het zinken, er bevonden zich meer dan dertig menschen op hetzelfde. De Russische overzetters lieten van schrik de riemen en boomen uit de hand vallen, en maakten kruisjes onder het vervaarlijkste gegammer, doch de krijgsgevangenen waren moediger, zij grepen de riemen en boomen op, en door eenen onvermoeiden arbeid gelukte het hun den anderen oever van de rivier te bereiken, eer het vaartuig zonk.

De *Berezina* bevat op de plaats, waar wij dezelfde overvoeren, verscheidene kleine eilandjes, op welke zich eene menigte zeldzame water- en moerasvogels ophouden, alsmede reigers en ooijevaar. In de boschen, aan den oever der rivier, vindt men wolven, vossen en beeren, en ook eene menigte wilde honigbijen.

Op den 19den kwamen wij te *Minsk*, de hoofdplaats van het gouvernement van dien naam. Dit stadje bevat in zich bijna negentien honderd inwoners, waaronder men vier of vijf honderd Joden telt. Ook ziet men hier eene menigte goedgebouwde huizen en openlijke gestichten.

Tot aan onze inkwartiering, waarvoor de luitenant van het transport zorgde, vertoefden wij in eene foort van gaarkeuken, zij, onder onze lotgenooten, die nog geld hadden, lieten zich de lijst van

van de te verkrijgene spijzen geven, terwijl ik hong-
gerig in eenen hoek zittende, eene korst droog brood
at, welke mij, door eenen medelijdenden grenadier,
was gegeven. De rookende spijzen werden mij voor-
bij gedragen, en de glazen werden voor mijne oogen
gevuld en geledigd. O hoe benijdde ik den klei-
nen hond, die zich niet behoefde te schamen van,
onder de tafel, de beenen en den afval van het
vleesch te knagen en op te eten.

Ik had dikwijls, ja zeer dikwijls mijn laatste
voedsel met mijne kameraden gedeeld, en thans,
thans konden zij mij gebrek zien lijden. De tra-
nen kwamen mij in de oogen, ik sloeg mijne blikken
ten hemel, en mijn gebed werd verhoord.

De zoon van den waard, een knaap van twaalf
jaren oud, werd door mijn ziekelijk voorkomen aan-
gedaan. Hij wendde zich medelijdend tot mij, en
vroeg mij in gebroken Fransch, waarom ik geen
deel aan den maaltijd nam. Ik bekende hem dat
ik geen geld had, en hij zag mij vrij lang sprake-
loos aan, riep zijne moeder, en sprak in het
Poolsch met haar, waarbij hij dikwerf op mij
wees, vervolgens nam hij zijnen hoed en snelde de
deur uit. De vrouw liet een afzonderlijk tafeltje
dekken, en noodigde mij zeer vriendelijk om mij
daaraan te zetten.

In weinig tijds keerde de goedhartige kleine terug,
en bragt eenen man, van middelbare jaren, met zich
mede, die zich bij mij bekend maakte als de ka-
merdienaar van den krijgsgevangen Poolischen ge-
ne-

neraal S****, en mij eenige dukaten en onderscheidene noodwendige kledingstukken ter hand stelde; hetwelk alles zijn heer, den bovengemelden generaal, die door het verhaal van den kleinen jongen zeer sterk was aangedaan geweest, mij toezond.

Wie ooit in eenen dergelijken ongelukkigen toestand is geweest, kan zich een denkbeeld maken hoe ik te moede was. De edele daad der waardin, die van den lieven kleinen jongen, en vooral die van den menschlievenden Poolschen generaal, werden spoedig genoeg in *Minsk* bekend, ik werd het voorwerp van algemeene deelneming, en men wedijverde om mij met weldaden te overladen.

De Predikant der kleine Evangelische gemeente, de heer HELLMANN, liet mij uitnoodigen om, bij het paaschfeest, het orgel in de kerk te spelen, en met vermaak voldeed ik aan dat verzoek, waarvoor ik rijkelijk beloond werd.

Wij bleven gedurende zeven dagen in *Minsk*, en eerst op den 27sten verlieten wij dit vriendelijke stadje, waar wij afscheid namen van den braven Koetlandschen officier, die van hier naar *Wilna* terug moest gaan. Zijn opvolger, een officier van de landweer, was geen booshartig mensch, doch hij had weinig opvoeding genoten, het ontbrak hem aan beschaving, en hij sprak niets anders dan zijne moedertaal.

Twee mijner vrienden waren, in *Minsk*, zoo gelukkig geweest van zich dwarsfluiten aan te schaf-
fen,

fen, welke ons op den marsch menig een aange-
naam uurtje verschaften, en bovendien ons het
voordeel veroorzaakten, dat de ruwe en onbeschaafde
Landweermannen, (*Druchinen*) welke thans ons
geleide uitmaakten, daar door ons menig eene goed-
willigheid betoonden, welke wij zonder deze speel-
tuigen voorzeker van hen niet genoten zouden heb-
ben. IWAN MICHALOF, zoo was den naam van
den officier, was niet weinig in zijn' schik, wanneer
dezen of genen van ons de fluit in de hand nam,
om het een of ander Duitsch liedje daarop te spe-
len. Hij vergunde ons daarvoor op den marsch
alle mogelijke vrijheden, en hij scheen voornamelijk
mij zeer genegen te zijn. Wij maakten gebruik
van zijne toegeveerdheid, om de regts en links van
den weg afziggende woningen en hofsteden te be-
zoeken, en de bewoners daarvan om eenig brood
en melk te verzoeken, en ik moet deze gastvrije
Rusfen regt doen wedervaren, zij gaven gaarne,
hetgeen zij konden misfen, en zij tot hun eigen ge-
bruik niet volstrekt noodig hadden. Overal waar
wij kwamen, werden wij goed ontvangen, en dik-
wijls kregen wij, behalve melk en brood, ook nog
wel een stukje vleesch, eenige groenten en andere
verfrischingen,

Hoe meer wij de vesting *Bobruisk* naderden, hoe
vruchtbaarder het land werd. De zandige grond
verdween hier allengskens, en weldra bevonden wij
ons op eene goede, zwarte en vette bouwaaide.
Deze vesting zelve is in het geheel niet onbedui-
dend,

dend, de werken van dezelve zijn sterk en wel aaitgelegd; de stad zelve bevat nog geene twee duizend inwoners, die meestal tot de Israëlitische natie behooren. Nadat wij de vesting waren binnen getreden, werden wij onder elkander in vier groote Jodenhuizen geinkwartierd.

Een jong kozakken-officier, die, bij de belegering van de vesting, aan den arm gewond was geworden, noodigde mij uit, om hem naar zijne woning te vergezellen. Allervriendelijkst behandelde hij mij, hij zettede mij alles voor wat zijne keuken en kelder opleverde, en ruimde mij zelfs, voor dien nacht, zijn eigen bed in. Ons wederzijds onderhoud bestond in gebaren en teekenen, want wij konden geen van beiden elkanders taal spreken, dit was lastig, doch mijn jonge kozak verheugde zich als een kind, wanneer ik, uit de teekenen die hij mij gaf, zijne meening wist op te maken.

Des avonds werd ik door den kommandant op de thee genoodigd, waar ik een groot aantal Russische staf-officieren en eenen luisterrijken kring van dames vond. Ik was niet weinig verwonderd, toen de kommandant, zoo wel als zijne beminnenswaardige gemalin en zusters, mij in mijne moedertaal aanspraken. „Gij zijt muzikalisch?” vroeg hij, terwijl hij eene engelsche *forte piano* opende, en mij met zeer veel beleefdheid verzocht, om mijne plaats aan dezelve te nemen.

De avond verliep onder gezang en muziek, en eerst tegen middernacht werd er eene tafel gedekt, die,

die, volgens de gewoonte van dit land, onder den last der daarop geplaatst wordende spijsen, dreigde te bezwijken. De heerlijkste wijn van den oever des *Dons*, werd ons geschonken, en de smakelijkste spijsen werden ons voorgediend; het gezelschap ging eerst zeer laat uit een.

De tijd van mijn verblijf te *Bobruisk*, verdeelde ik in bezoeken bij den kommandant en in het gebaren-spel, met mijnen goeden kozak, die zulke in het ooglopende vorderingen in de *miemiek* maakte, dat hij mij de gansche belegering der vesting, alsmede de geschiedenis van zijne verwonding, kon verhalen. Hij was mijn eerste leermeester in de Russische taal; hij leerde mij eene menigte voorwerpen noemen, en had een ongeloofelijk geduld met mij, wanneer het mij moeilijk viel om de harde en zware uitspraak van zijne taal te volgen.

Niet zonder aandoening nam ik afscheid van de beminnenswaardige familie van den braven kommandant. Mijn kozak vergezelde mij een aanmerkelijk eindsweg tot buiten de poort, waar hij mij omhelsde, mij aan zijn hart drukte, en met tranen in de oogen afscheid van mij nam.

Wij hadden op den ioden Mei de vesting *Bobruisk* verlaten, en toen wij aan den oever der *Druz* kwamen, vond ik daar witte meikeltjes, eener eerste bloempjes, welke uit de smeltende sneeuw te voorschijn komen. Ik verheugde mij op het gezigt van deze lieve bloempjes, even zoo als men zich verheugt bij het ontmoeten van eenen ouden

bekenden, dien men in langen tijd niet gezien heeft, en wiens aanblik in een vreemd land ons nog des te reiner genoegten verschaft.

Wij overnachtten in een ellendig dorpje, aan den oever van een groot meer, hetwelk grootendeels alleen door vischers bewoond werd. De armoe-dige hutten, welke aan deze menschen tot woning verstrekten, bestonden alleen uit in een gevlochten biezen en riet. Gedroogde visch en *quas* (een zure drank, welke uit meel en kruiden wordt bereid) was het eenige voedsel dat wij hier konden krijgen. Het was mij van wegen den rook niet mogelijk om in de hut te slapen, en ik verzocht dus de vrijheid om mijn leger in de open lucht op te slaan. Het was een heldere en stille nacht. Een bos biezen was mijn bed, en een mantel diende mij tot deken, het heldere blaauwe uitspanfel strekte mij ten ledikant-hemel, en de in het westen vriendelijk schijnende maan, diende mij ten nachtlucht. Ik legde mij vergenoegd ter neder, de kabbelende golfjes van het meer strekten mij ten slaapzang, en wel-dra sliep ik in.

De zon stond reeds zeer hoog aan den hemel, toen ik ontwaakte. Mijne vrienden hadden eenige geiten opgevangen en dezelve gemolken. De oude vischer stak een vuur aan, en onthaalde ons op kreeften. Zoodanig gesterkt en gevoed zetteden wij onze reis voort, en zonder eenig aanmerkelijk voorval, kwamen wij aan den oever van den *Ipud*, welke de gouvernementen van *Mohilew* en *Tscherni-gow* van elkander scheidt.

Bij

Bij het intreden van het gouvernement *Tschernigow*, omringde ons eene heerlijke, doch wilde, romantische natuur, berg en dal wisselden elkander hier beurtelings af, en leveren de treffendste gezigten op; bruisende stroomen, doorsnijden de vruchtbare en schaduwrijke bosschen, in welke eene voortdurende schemering heerscht, en waarin geen zonnestraal kan doordringen. Steile en vervaarlijke rotten staan hier aan den rand van onmetelijke afgronden, en deze rotten moet men doorgaans langs zeer smalle paden beklimmen. Het was mij als of de natuur al deze voorwerpen in haren toorn, daar onregelmatig, door elkander, had nedergeworpen. Hoe meer wij *Nowgorod Sewerskoi* naderden, hoe ontzagverwekkender de landstreek werd. De ligging van deze stad is buitengemeen bevallig, en de koepels der kerken, welke in den Oosterschen smaak gebouwd zijn, vertoonen zich allerprachtigst voor het oog. Alle publieke gebouwen zijn hier van steen, en het getal der inwoners zal hier omtrent acht duizend zielen bedragen.

De landstraat langs de *Desna*, vertoont zich als een groot, onoverzienbaar Engelsch park; het oog wordt hier niet moede van het beschouwen der overheerlijke partijen, die, terwijl men voortgaat, van oogenblik tot oogenblik afwisselen. Wij trokken die rivier over bij het ondergaan der zon. Na eenige weinige dagmarschen, kwamen wij op den 29sten Mei te *Sewsk*, in de nabijheid van *Orel*.

De stad *Sewsk* behoort onder het gouvernement

van *Orel*, en de landstreek aldaar wordt onder de gezegendste gronden van *Rusland* gerekend. De stad zelve, met hare veertien, in den Oosterfchen stijl, gebouwde kerken en kloosters, en derzelver talrijke torens, ligt tegen eenen zachtgloijenden heuvel. De vier duizend en drie honderd inwoners, die zij in zich bevat, leven gedeeltelijk van den akkerbouw en de veeteelt, en gedeeltelijk van den handel en burgerlijke ambachten.

Na onze aankomst werden wij gezamenlijk aan den burgermeester (*Gorodnitsche*) voorgesteld. Hij verklaarde aan mij, en aan nog vier andere officieren van ons regiment, dat hij ons van de overige krijgsgevangenen moest afscheiden, en ons daar terug houden. Ik moest aldus eenige waarde vrienden, welke mij gedurende den marsch zeer lief geworden waren, vaarwel zeggen en afscheid van hen nemen. Dit was voor altijd, want na dien tijd heb ik hen niet weder gezien.

Wij, die terug moesten blijven, werden nog dienzelfden dag door den burgemeester ter maaltijd genoodigd, waar ik het geluk had kennis te maken met den voormaligen generaal *Papow*, die een hartstogtelijk liefhebber van de muziek was, en mij naderhand van zeer veel nut is geweest. Hij was gehuwd, en had drie beminnesswaardige kinderen, met welke hij op zijn landgoed in de nabijheid van *Sewsk* woonde. Wij werden allen, nog dienzelfden avond, bij hem op de thee genoodigd.

Den volgenden dag was het een feest voor de

Griek-

Griekſche kerk. Wij bezochten het klooster der *Baſſianen*, waar de Aartsbiſchop den dienst deed.

Eene plegtigere en eerbiedwaardigere godsdienst-oefening heb ik in al mijn leven niet gezien of bijgewoond. Veertig zangers, welke op de akademie te *Petersburg*, onder het geleide van Duitſche en Italiaanſche meesters, in de toonkunde, onderwezen waren, maakten hier het koor uit. Welk eene afwiſſeling van harmonie! Welke ſchoone en voltoonige accoorden! het was als of alles wat de muziek kan opleveren, geheel en al in dit waarlijk goddelijk gezang was vereenigd. De gezangen beſtonden uit oude en oorspronkelijke Griekſche melodiën, welke zeer plegtſtatig gezongen werden, en nu verbeelde men zich nog daar bij het waarlijk eerbiedig ceremonieel van de godsdienst-oefening. De verſierde altaren, de brandende waskaarſen, den welriekenden wierook, de eerwaardige kleeding der zangers, en boven dit alles nog den majestueuſen grijsaard, die in zijn prachtig koorgewaad gekleed was, die eenen diadeem van parelen door zijne grijze lokken had gevlochten, en in eene eerbiedwekkende houding voor het altaar ſtond, terwijl eene godvruchtige menigte van Christenen rondom hem geknield lag. — Ik moet het openhartig bekennen, dat zoo er iets in ſtaat ware om mij van mijne kerk afvallig te maken, het dan voorzeker de Griekſche godsdienst-oefening zoude zijn.

Nadat de mis geëindigd was, werden wij gezamenlijk bij den Aartsbiſchop genoodigd, zijne ka-

mers waren meer dan vorstelijk gemeubileerd. Eene menigte zeldzame bloemen en gewassen, uit andere werelddeelen herkomstig, wafelden ons hunne geuren te gemoet, toen wij zijn hôtel binnen traden. De grijsaard zat op eene Oosterfche Ottomane, in zijn eenvoudig ordes-gewaad gekleed, en om zijnen hals had hij een parelsnoer, waaraan een diamanten kruis gehecht was, dat hem op de borst hing. Op zijne grijze haren droeg hij eene spitse Armenische muts, van welke een zwart floers tot op den grond afhing. De zilvere baard des grijsaards, hing hem tot op den gordel, en vermeerderde het eerbiedwaardige van zijn voorkomen niet weinig. De vrome man boog zich vriendelijk voor ons, en wenkte ons om nader te komen.

Ons gesprek werd door eenen tolk geleid, want wij konden elkanders taal niet spreken. De grijsaard vernam deelnemend naar onzer aller lotgevallen, en middelerwijl werd er een heerlijk ontbijt opgedragen, hetwelk bestond uit onderscheidene foorten van visch, welke op verschillende wijze was toebe-reid, uit oliekoeken, gedroogde en ingelegde vruchten, en meer andere welsmakende spijsen.

Op den 15den Junij reisde de generaal RAPOW naar zijn landgoed *Brudkij*, vijf en twintig wersten van *Sewsk* gelegen, waarheen ik hem, volgens eene vooraafgegane uitnoodiging, volgde. Slechts acht wersten van *Brudkij* ligt *Berosowitz*, het tweede landgoed van den generaal. De ommestreken van dit laatste landgoed zijn oneindig schooner dan die van

van het eerstgenoemde. Ik bleef bij den generaal, op zijne goederen, tot in het begin van den herfst, en het was bij dien waardigen man, dat ik de gelukkigste dagen van mijne krijgsgevangenschap doorbragt.

Des morgens onderhield ik mij met de kinderen, aan de *forte piano*, des middags hield ik mij bezig in den tuin, achter mijne kleine woning, of ik gaf den boeren een bezoek bij hunnen veld-arbeid, en des avonds bevond ik mij bij mijnen weldoener en deszelfs huisgezin, onder de schaduwrijke boommen van het dorp, waar wij dan wandelden, of ons ergens in het gras nederzetterden, of wij gingen een bezoek geven aan de bewoners van naburige landgoederen, en tot ons aller blijdschap maakte ik eenige vordering in het spreken en verstaan van de landtaal.

Op den 20sten Augustus hield men in deze streken het oogstfeest. Reeds vroeg in den morgen luidden de klokken van de kapel in het dorp, om de geloovigen tot het aanhooren van de mis te roepen. Ik vergezelde den generaal derwaarts. De beelden der beschermheiligen der familie, waren door eenen krans van brandende waskaarfen omgeven, en elk binnentredende, was verplicht om het aantal dezer kaarfen, door er eene bij te voegen, te vermeerderen. De Priester sprak eenige gebeden uit, waarbij hij der Godheid voor den gezegenden oogst zijnen dank wijdde, terwijl een koor van zangers, op eene roerende en eerbied-

wekkende wijze, nu en dan inviel om zijne gebeden te vervangen, daarna wondde zich de Priester, terwijl de wierook gezwaid werd, tot de knielende menigte, en gaf aan dezelve zijnen zegen.

Bij onze terugkomst, uit de kapel, was de voorplaats van het slot vol van inwoners des oords, welke, volgens gebruik, op dezen dag hunne geschenken aan den landheer bragten. De Starost (landvoogd) van *Berosowitz*, een grijsaard van honderd en negen jaren oud, bood den generaal eenen fraaijen bonten haan aan, anderen bragten vruchten, visch, eijeren, enz., en het feest werd met gezang en muziek befloten.

Zoo verliep de zomer, en in de mistige dagen van September vermaakten wij ons met jagen en vischen. Aan den voet van eenen kleinen heuvel, aan den oostelijken kant van *Berosowitz*, bevindt zich een groote vijver of liever een klein meer, dat vol visch is, en aan den oever van hetzelfde huizen eene menigte sneppen, eendvogels en andere watervogels. Hier vinden de jagers en de vischers gelegenheid om zich te vermaken, en hunne kunst uit te oefenen. Zeer dikwerf moest ik den generaal, die een groot liefhebber van jagen en vischen was, op zijne togten vergezellen.

In de eerste dagen van de maand October keerde de familie *PAPOW* van derzelver landgoederen naar *Sewsk* terug, waarheen ik dezelve volgde.

De herfst was gekomen, de boomen waren reeds ontbladerd, en uit het noorden waaide reeds een kou-

koude, snerpemde wind, dikke, met sneeuw bezwangerde wolken stapelden zich op een, rondom de bergen en hooge landen; overdag was het mistig en des nachts rijpte het, zelfs vielen er nu en dan reeds groote sneeuwvlokken. De kwijnende natuur en de aannaderende winter verwekten bij mij, toen wij het bevallig *Brudky* verlieten, dat ik thans voor de laatste maal zag, onaangename denkbeelden. Op deze droevige en treurige dagen van October volgden, in de maand November evenwel nog eenige heldere dagen.

De winter was intuschen, met rasfe schreden genaderd. Het veld lag, eenige voeten hoog, met sneeuw bedekt, en de ontbladerde boomtakken waren met eene ijschors omgeven, reeds droegen de bevrozene waters sleden en lastwagens op hunnen rug, doch de hemel was helder en de lucht zuiver en verfrischende. De winter is het element der Rusfen, zij zijn in dit jaargetijde vrolijker, opgeruimder, levendiger en meer tot den arbeid geschikt dan in de zomermaanden.

Op den 30sten November kregen wij de eerste verblijdende tijding van den gewonnen veldslag bij *Leipzig*, van het overloopen onzer troepen tot het leger der verbondenen, en van de bevrijding van ons vaderland van het juk der Fransche dwingelandij, en met een des te vrolijker gemoed, gaf ik mij thans over aan de vergenoegens des levens. De glinsterende en bevrozene sneeuwbaan werd zeer dikwerf door de familie van den generaal ge-

bezigd tot het houden van togtes met de slede, waarbij ik dezelve overal vergezelde.

In de kersdagen werd ik zeer aangenaam verrast door eenen brief uit *Orel*, waarin men mij verzekerde, dat de zich daarin bevindende gouverneur, de keizerlijke *ukaze*, (bevelschrift) ten aanzien van onze vrijverklaring, reeds van den Minister van oorlog had ontvangen, en dat hij de noodige beschikkingen, wegens ons ontslag en onze transporter, tot aan de grenzen, aan den *Gorodnitsche* van *Sewsk* zoude mededeelen, om dezelve te doen uitvoeren. Deze brief was het schoonste kersgeschenk dat ik in mijn gansche leven ontvangen heb.

Binnen weinige dagen werd deze, voor mij zoo gewenschte, tijding bevestigd, en de *Gorodnitsche* kondigde ons onze vrijheid aan.

Van nu af aan verlangde ik nog sterker naar mijn dierbaar vaderland, en ik had niet meer dat zelfde genoegen in het huis van mijnen vriend *PAPOW*. En daarbij kwam ook nog het denkbeeld, dat ik van deze achttingwaardige familie afscheid zoude moeten nemen, om dezelve waarschijnlijk nooit weder te zien, waardoor mijne vreugde over mijne vrijheid niet weinig verbitterd werd.

De eerste zonnestralen van het nieuwe Jaar (1814), begroetten ons als vrije Duitschers, den 20sten Januarij was tot onze afreize bestemd. Elk onzer kleedde en proviandeerde zich naarmate van zijne geldmiddelen, waartoe de mildheid van ALEXANDER,

DER, aan elken behoeftigen, honderd roebels bijdroeg. Daarvoor schaften wij ons pellen, sleden, levensmiddelen en kookgereedschap aan, en ik werd in het bijzonder door den generaal zeer mild bedacht. Hij schonk mij eene zeer goede slede, eene pels en eene kist vol levensmiddelen, en bovendien nog eene brieven tasch met vier honderd roebels aan gangbaar papier.

Ik zal geen woord spreken van de laatste uren, die ik in den kring van de achtungwaardige, beminnelijke en weldadige familie des generaals doorbragt; veel minder zal ik het wagen mijn afscheid van dezelve te beschrijven. Sprakelooze tranen, kenmerkten de aandoening van onze harten. Ik wilde mijnen dank uitstamelen, doch het hart brak mij, en mijne snikken beletteden mij een enkel woord te spreken. Ook mijn WASYLI, een knaap dien mij de generaal tot mijne bediening gegeven had, drong zich aan mij; hij wilde mij de hand kussen, doch ik klemde hem aan mijne borst. God schenke den goeden jongen vele gelukkige dagen! Hij was een goed mensch, die mij met liefde en voorbeeldelooze getrouwheid bediende.

Ik snelde naar mijne slede, wierp mij met mijnen reisgezel, eenen voormaligen wachtmeester van de keizerlijke garde, in dezelve, gelastte den voerman om spoedig voort te rijden, en floeg de oogen niet op, voor dat mijn reisgezel mij verzekerde, dat *Sewks* reeds lang uit ons gezigt was verdwenen.

On-

Onze kleine karavane bestond uit zestien sleden, welke door eenen armen edelman uit *Sewsk*, genaamd SIMON ANDREWITSCH, op bevel van de regering, begeleid werd.

Den eersten dag legden wij zeventig wersten af; op den 30sten Januarij kwamen wij in de stad *Arabscheks*, waar wij door den kommandant zeer vriendelijk ontvangen werden. Den volgenden dag reisden wij verder, en het was verschrikkelijk koud. De zon rees, als in vuur gehuld, door eenen dikken nevel, achter het oostelijk gebergte, op; glinsterende sneeuw verblindde ons de oogen, en vertoonde ons de schoonste robijnen, topazen en diamanten. Gansche zwermen van raven, gieren en kraaijen omringden onze sleden, en gierden pijlsnel over ons hoofd door de lucht. Kleinere vogelen, door de koude bevangen, vielen loodregt, uit de lucht, bij ons neder, en een snijdende noordewind stormde ons na. Zoo wel wij, als onze paarden, waren als met eene schors van rijp overtogen, doch tegen den middag veranderde het weder; maar nu begon het allergeweldigst te sneeuwen, en de lucht werd verduisterd door de menigte van vlokken. In eenen zeer korten tijd konden wij geen rijpad meer vinden, en onze voerlieden hadden zeer veel moeite om den regten weg te houden. Het sneeuwde zoo geweldig sterk, dat men, van de eene slede, de andere niet kon zien, en om niet van elkander af te dwalen, riepen wij elkander elken oogenblik toe.

Ove-

Overigens bejegende ons niets merkwaardigs, tot aan onze komst in het middelmatige plaatsje *Sepgoi*, op den 6den Februarij, doch hier was ik bijna het onschuldig slagtoffer geworden van de woede des opgeruiden volks.

De luitenant von A... had, in een dorp, met eenige beschonkene soldaten, oneenigheid gekregen, en daarbij, zonder het te willen, eenen van hen, met zijnen degen, aan de hand gewond. Vol wraakzucht waren de soldaten vooruitgeheld, zij hadden het volk in *Sepgoi* opgeruid, en daar verwachtten zij ons om weerwraak te nemen. Eenige gelijkenis, welke ik met dien luitenant had, was oorzaak dat deze woedende menschen mij voor hem aanzagen. In weerwil van mijne betuigingen, en van den tegenstand dien ik bood, werd ik uit mijne slede gesleept, ontwapend, en door vuistslagen op den grond geworpen, terwijl eenige mijner kamaraden, die mij poogden te redden, eene even gelijke behandeling ondergingen. Tot mijn geluk kwam in dezen oogenblik, de *Gorodnitsche* aan het hoofd van de Politie-wacht, en joeg het razend gepeupel uit een. Ik was zoo gelukkig om den belhamel van dit oproer, in den oogenblik dat hij ontvlugten wilde, vast te houden, de *Gorodnitsche* liet hem binden en aan de wacht overleveren, doch wij haastten ons om buiten de stad te komen.

Op den 7den bereikten wij *Rohatschef*, eene sterke stad in het gouvernement *Mohilew*. Er bevonden zich hier eenige honderden van krijgsgen-
van-

vangenen, die op alle mogelijke wijze hun voedsel poogden te verdienen. Inzonderheid wisten zij zeer aardige stukjes van stroo te vervaardigen. De Franschman is overal te huis, en hij behoeft niet veel tijd om zich spoedig als burger te beseffen. Deze krijgsgevangenen hadden geen het minste voorkomen van gebrek te lijden. Zij zongen, dansten en speelden op alle openlijke plaatsen.

Op den 9den tegen den middag kwamen wij te *Bobruisk*. Mijn eerste gang was naar het huis van den braven kozak, die mij, in het voorgaande jaar, zoo vriendelijk en gastvrij behandeld had, doch, helaas! ik vond dien menschevriend daar niet meer; hij was van zijne wonde genezen, en had reeds lang het overwinnende leger van zijnen keizer gevolgd. Ook den braven en eerlijken kommandant wilde ik, te vergeefs, een bezoek geven. Hij had den militairen stand verlaten, en was, met zijne familie, naar een zijner landgoederen gereisd.

Nog op dienzelfden avond kwamen wij te *Trobaschewitza*, een klein vlekje, hetwelk in het jaar 1813, door eene aanstekende ziekte, geheel ontvolkt was. De huizen stonden hier ledig en verlaten. Overal waar men kwam heerschte eene doodelijke stilte. Wij zochten de beste hutten voor ons uit, waar wij nog eenigzins tegen den regen en den wind beschut waren. Het gebouw dat mij en mijnen reisgezel ten deel viel, had noch deuren noch vensters. Ik wilde vuur aanleggen op den vervallen haard, doch naauwelijks vlamde mijn hout, of gansche

felche zwermen van vledermuizen vlogen ons, piepende, om het hoofd. Met behulp van eenige brandende houten, verjoegen wij deze lastige huisgenooten, en nadat wij daarmede gereed waren, gingen wij in den tuin, waar wij de planken van eene oude schuur afbraken, waarmede wij de opene deur en de vensters, zoo goed als mogelijk dicht maakten. En nu zouden wij tot verwarming van onze verkleumde leden eene goede thee, in eenen veldketel koken, doch wij hadden geen water; maar dit hinderde ons niet, wij wisten ons toch te helpen. Wij verzamelde eenige versch gevallen sneeuw, deden die in den ketel, en na verloop van weinig tijds hadden wij het genoeg van den verwarmenden drank te genieten.

De walgelijke graflucht, welke in deze woning heerschte, deed mij besluiten, om mijn leger voor dezen nacht, in mijne slede, onder den vrijen hemel, te maken. In eene dubbele pels gewikkeld, en de slede met eene driedubbele stroomat gedekt, sliep ik in den nacht van den 9den op den 10den Februarij onder Gods helderen sterrenhemel, en rustte zeer goed, in weerwil van de strenge koude.

In den volgenden nacht hadden wij een redelijk goed nachtverblijf, doch de stormwind die dezen nacht loeide, en het verschrikkelijke gehuil der wolven, welke de afgelegene woning, waarin wij ons bevonden, omringden, lieten mij geenen oogenblik slapen. Voor de eerste maal in mijn leven hoor-

hoorde ik thans die verschrikkelijke muziek, en eerst tegen den morgen keerde deze gevaarlijke roofdieren weder naar hunne bosschen terug; volgens hun gehuil moeten er wel vijftien geweest zijn. Er gaat, in deze streken bijna geen nacht om, waarin niet hier of daar de wolven in eene boerenwoning inbreken.

Den 16den kwamen wij te *Romanow*, en den 17den te *Nieschwich*. In deze laatste plaats hebben zich eene menigte van Duitsche ambachtslieden, als zadelmakers, timmerlieden, slotenmakers, en anderen nedergezet, en volgens het uiterlijk aanzien, schijnen deze menschen het daar zeer wel te hebben.

Den volgenden dag bereikten wij *Schnof*, een ellendig plaatsje, waar niets dan Joden wonen, en waar wij de gelegenheid hadden van een Jodenfeest bij te wonen. Onze huiswaard huwde juist zijne elfjarige dochter uit, en had daarbij het gansche Jodendom, van eenige mijlen in het rond, uitgenoodigd. Israëlitische goochelaars, taschenspelers en muzikanten veraangenaamden het talrijke gezelschap, dat zich aan eenen zeer grooten disch gezet had, en door den bruids vader op kouden visch, zoete mede en honigkoeken onthaald werd. De bruid was met klatergoud, linten en glaze kralen, even als eene pinksterpop, versierd, en wij arme reizigers moesten ons zoo goed vermaken als wij konden, want aan slapen was dien ganschen nacht niet te denken.

Op

Op den 21sten kwamen wij te *Slonim*, waar wij eenen wagen huurden om ons naar *Bialystock* te brengen. Onze voerman verscheen op het bepaalde uur, en hechte eene schel aan het rijtuig; een voorregt, waarvan allèen keizerlijke koeriers gebruik mogen maken, dewijl dan elk een genoodzaakt is om voor hem uit te halen. Weldra vond ik de gelegenheid, om de uitwerking van deze tooverklok te bemerken; op den afstand van een vierde gedeelte van eene werst, ruimden gansche karavanen van Russische voerlieden de baan, zoodra als zij de schel hoorden.

Op den 23sten bereikten wij *Wolkowitsche*. Ik wilde den nacht weder in mijne siede doorbrengen, doch het verhaal van onzen huiswaard, dat daar namelijk des nachts gansche zwermen wolven rondliepen, ja zelfs de wegen onveilig maakten, deed mij van besluit veranderen.

Bialystock was de laatste Russische grensstad. Hier vond ik, na verloop van vijftien maanden, de eerste Duitsehe nieuwstijdingen weder, waarin ik de omstandigheden van den slag bij *Leipzig* las. Ik bragt deze nieuwspapieren in zegepraal bij mijne kameraden. Men onderzocht onze papieren, sleden en beurzen, en men wenschte ons eene goede reis; de slagboom werd geopend, en de ijsvelden van *Rusland* lagen achter ons. Broederlijk omarmden wij elkander, doch spreken kon niemand, maar de tranen glinsterden ons in de oogen, en een name-loos gevoel deed ons de borst zwellen. Even als

een angstig droombeeld, dat des morgens bij het ontwaken verdwijnt, lag het verledenen met al deszelfs kommer en ellende achter ons. Wij hadden moedig het hoofd aan den storm des ongeluks geboden, en nu bragten wij het ranke fcheepje in eene veilige haven.

Op den 6den Maart reisden wij naar *Siregotzin*. Het buijge sneeuwweide en de beschonkenheid van onzen voerman, was oorzaak dat mijne slede ongemerkt van den regten weg afdwaalde, en wij die plaats niet bereikten. Tot ons ongeluk zagen wij onze feil niet, voor dat wij reeds eenige uren waren omgereden, en de avond begon te vallen. Men kan zich verbeelden in welk eene verlegenheid wij waren. Midden in een digt bosch, den weg niet wetende, een verschrikkelijk weder van wind en sneeuw, zoodanig, dat ik uit mijne slede te naauwernood de daarvoor gespannen paarden kon zien; een beschonken voerman; de taal des lands niet magtig, en de avond aan het vallen. Men voege daar nog bij, dat ik de marschroete en den naam van de naaste plaats vergeten had, en dat onze voerman hier geheel onbekend was. Er werd krijgsraad gehouden, en in de vooronderstelling dat de ingeflagen weg toch eindelijk naar de eene of andere plaats zoude geleiden, besloten wij om denzelfen te volgen. Wij bragten aldus eenige uren in de pijnlijkste ongerustheid door. Het was alsof er geen eind aan het bosch was, verschrikkelijk klonk aan

alle kanten het gehuil der wolven, welke zich dikwijls, zoo als wij uit het brieschen en sidderen van onze paarden konden opmaken, tot op eenen geringen afstand van onze slede waagden. Omtrent tegen middernacht hield de sneeuw op, en de maan brak door de wolken, toen wij juist ontdekten dat wij het einde van het bosch bereikten.

Wij bevonden ons op eene hoogte; beneden in het dal ontdekte ik een klein boerenhuis, omtrent dertig schreden van den weg afgelegen. Ik liet de slede stil houden, en ik ging op het schijnsel van een licht af, dat ik door een venster zag schemeren. Ik bereikte het huis en klopte aan.

„JEZUS MARIA! wie klopt daar?” hoorde ik in de Duitfche taal roepen.

„Arme reizigers, die van den weg zijn afgedwaald,” antwoordde ik, en ik zag, door het venster, eene vrouw die zeer angstig een knaapje bij de hand nam. „Open toch het venster, moeder!” zeide ik, „en wijs ons den weg aan, die naar *Kalisch* geleid. Gij hoort immers dat wij Duitschers zijn, wij zijn reizigers, die van den weg zijn afgedwaald.” De vrouw scheen het met zich zelve oneens te zijn, en zij wist niet wat zij zoude doen, eindelijk scheen zij moed te vatten, zij opende het venster en vroeg: „zijt gij alleen?”

„Neen! ik heb nog eenen reisgezel bij mij, en daar op den weg staat mijn voerman met de slede.”

Zij ging een weinig achteruit. „ Den weg naar „ *Kalisch* ?” zeide zij, „ kan ik u niet aanwijzen, „ die plaats moet wel zeer ver van hier liggen. „ Ware mijn man slechts te huis.”

„ Moedertje !” zeide ik, „ hier buiten is het „ koud, vergun dat wij ons aan uwen haard „ een weinig warmen. Zij wilden uitvlugten maken, doch ik bad zoo dringende, dat zij eindelijk, hoezeer sidderende, de deur opende.

Het was een Zuid-pruisfisch huisgezin, dat zich hier had nedergezet. De man, met zijnen oudsten zoon, was naar den molen gegaan, en werd eerst tegen den volgenden morgen te huis gewacht. Onze voerman bragt de paarden in eene schuur, terwijl de vrouw een vuur aanmaakte, en ik het weenende kind poogde te stillen. Wij besloten nu dat wij den nacht hier zouden doorbrengen. Tegen den morgen werd er aan de deur geklopt, en het was de man van den huize, met zijnen zoon. De man stond verwonderd dat hij gasten in zijn huis vond, doch zijne verwondering rees ten toppunt, toen hij hoorde dat wij Duitschers waren. Hij wenschte ons hartelijk welkom, en hij bood zich aan om ons tot aan de woning van eenen Poolfchen edelman, welke daar in de nabijheid lag, te geleiden. Zijn aanbod vond bijval, de vermoeide paarden werden weder voor de slede gespannen, de vriendelijke man zettede zich bij ons in de slede, en binnen weinig tijds bevonden wij ons voor het slot van den edelman.

Hij

Hij ontving ons vriendelijk, liet ons rijkelijk voorzetten wat kelder en keuken opleverde, gaf tevens last om ons versche paarden voor te spannen, en wees ons op eene landkaart den weg over *Plosk* naar *Kalisch*.

Ik beloonde onzen voerman, de versche paarden werden voorgelpannen, en wij namen dankbaar afscheid van den vriendelijken Pool. Den ganschen dag reden wij van het eene op het andere landgoed, en overal werden wij wel ontvangen, en kregen versche paarden. Zoo bereikten wij eindelijk de stad *Kalisch*, welke destijds de verzamelplaats van eene menigte depôts van troepen was. Deze stad is zeer goed gebouwd, met regelmatige straten, en eene menigte fraaije kerken en openlijke gebouwen. Ook vindt men hier zeer veel Duitische handwerkslieden die hun ambacht uitoefenen en zeer goed betaald worden.

Op den 17den Maart kwamen wij te *Dresden*, waar ik onze slede tegen eenen goeden wagen verruilde.

Twee jaren was ik van mijne familie afgescheiden geweest. Sedert vijftien maanden had ik geen bericht van huis gekregen; ik wist niet of mijne bloedverwanten nog leefden, of dat zij een offer des doods waren geworden. Ik vreesde het ergsten, en ik waagde het naauwelijks, gedurende mijn verblijf te *Dresden*, om eenig bericht wegens mijne geboortestad in te winnen.

Dag en nacht reed ik door, toen ik *Dresden* achter den rug had, en ik verliet alleen dan mijn rijtuig, wanneer ik van paarden verwisselde.

Eindelijk, het was op eenen zondag, ontdekte ik in het verschiet den grijzen berg, aan welks voet mijne vaderstad ligt, kort daarna zagen mijne tuurende oogen ook den toren, toen ik nader kwam, hoorde ik den klank der klokken, die de gemeente naar de kerk riepen. Ik deed den voerman stil houden, stapte uit het rijtuig, en besloot om mijne geboorteplaats te voet binnen te treden.

Onmagtige schrijfsen! waag het niet om de aandoeningen, die mijn hart bestormden, af te malen. Ik waggelde door de poort; als een droomende ging ik door de straten, en eindelijk stond ik voor het vaderlijke huis.

Daar zag het vriendelijke kopje van mijn nichtje door het venster. Zij herkende mij, en met eenen luiden vreugdekreet bragt zij het gansche huisgezin in beweging. Alles vloog mij te gemoet. Alles verdrong zich om hem, dien men reeds als dood bewegend had, te zien en te omhelzen. Allen die mij dierbaar waren, leefden nog, doch mijne moeder alleen sliep den eeuwigen slaap! Zacht ruste de asch dezer goede, brave vrouw! zij beweevende haren zoon, en zij stierf met de hoop in het hart, om hem aan gene zijde des grafs te vinden.

E I N D E.

Bij den Uitgever dezès , zijn de volgende Werken in het afgeloopen jaar van de pers gekomen :

1. Belangrijke, Onderhoudende en Werenswaardige Land- en Zeereizen naar onderscheidene deelen der Wereld, met gegraveerde platen, titel en vignet, één deel compleet. f 2.40.
2. DUCRAY DUMINIL, Celina, of het Kind des Geheims, 2 deelen compleet, met gegrav. titels en vignetten. - 5.60.
3. CLAUREN, De Gravin CHERUBIN, een Tafereel uit het Huisfelijk leven van eenen Vorst, één deel compleet, met gegraveerden titel en vignet. . - 2.60.
4. GEORGE DE III, zijn Hof en zijne Familie, bevattende eene menigte belangrijke en weinig bekende Gebeurtenissen, betreffende de Zeden, de Gewoonten, en de levenswijze van dien Monarch, 2 deelen compleet, versierd met het portret. - 5.50.
5. Beschrijving van Zwitserland, met betrekking tot deszelfs Aardrijkskundige ligging, natuurlijke Voortbrengfels, Oudheden, Geschiedenis en Koophandel, 2 deelen compleet, met gegraveerde platen, titels en vignetten. - 6.00.
6. Het Leven, Gevoelen en zonderlinge Reis van den Landjonker GOVERT HENDRIK GODEFROI VAN BLANKENHEIM TOT DEN STRONK, door den Schrijver van den RING VAN GYGES WEDERGEVONDEN, tweede verbeterde druk, 2 deelen compleet, met gegraveerde titels en vignetten. - 6.00.
7. APOLLINEUM. Bijdragen, de Nederduitsche Taal, Dichtkunde, Welsprekendheid en fraaije Letteren betreffende, uitgegeven door P. G. WITSEN GEYSBEEK, 2e. deel. - 1.80.
8. Idem. Idem. 2 deelen compleet. - 3.60.

9. SATURNUS, Gedenkwaardigheden uit den Ouden en Nieuwen Tijd, 2 deelen, met gegrav. titels. *f* 4.80.
10. A. CRAMER, Waarheid door Gekheid omsluitend of wat wordt van Parijs gezegd, een deel compleet, met gegrav. platen, titel en vignet. 4.25.
11. Theologische Curiositeiten. 0.90.
12. M. DE JOUY, de Kluizenaar in Italië of Aanteekeningen en Aanmerkingen op de Zeden en Gewoonten der Italianen, in het begin der negentiende eeuw, 2 deelen, met gegrav. titels en vignetten. - 7.20.
13. Mr. W. J. VAN HAMELSVELD, Manier van Procederen in burgerlijke regtszaken, volgens de thans nog bestaande Wet van Burgerlijke Regtspleging, 2e deel. 4.80.
14. Idem. Idem, 2 deelen compleet. 7.80.
15. Geschiedkundige Galerij van Merkwaardige *Duitsche* Vrouwen, van A. W. HECKEL, één deel compleet, met gegraveerden titel. 3.00.
16. Critisch Verflag van zeker werkje, den titel voerende: Het Tempelfeest, enz. door P. G. WITSEN GEYSBEEK. 0.25.
17. Keur van nuttige en aangename Mengelingen, jaargang voor 1824, compleet. 3.60.
18. Tafereelen der Broosheid van het Menschelijk Verstand of Karaktertrekken, Anekdoten en Bijzonderheden der Krankzinnigen, die zich tegenwoordig bevinden in het Bethlehems Hospitaal te Londen, een deel compleet, met eene afbeelding van dat gesticht. 2.75.
19. Het Oud Kasteel van Hurtaca, eene Spaansche Geschiedenis, uit den tijd van Koning KAREL V, naar het handschrift van eenen uitgeweken Jurementado; vrijelijk gevolgd, een deel compleet, met gegraveerden titel en vignet. 3.00.